

ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
ВНЗ «ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»

П.В. КОЛОМІЄЦЬ

ПРОБЛЕМА ПЕРЕДАЧІ РЕАЛІЙ
ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАНЬ
АРТУРА КОНАН ДОЙЛА

МОНОГРАФІЯ

Полтава
2017

УДК 811.161.2:811.161.1:811.111

ББК 81.2Укр+81.2Рос+81.2Англ.

К61

Рекомендовано до друку вченою радою
Полтавського інституту економіки і права
31 серпня 2017 року, протокол № 3

Науковий редактор: Н.О. Демченко, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри перекладу та іноземних мов Полтавського інституту економіки і права

Рецензенти: А.К Павельєва, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка
Ж.М. Симачєвська, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Коломієць П.В.

К61 Проблема передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла [Текст] : монографія / П.В. Коломієць; за заг. ред. Н.О. Демченко – Полтава : ПІЕП, 2017. – 157 с.

Монографію присвячено дослідженню проблем передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла та визначенню ефективних перекладацьких стратегій щодо їх оптимізації. У дослідженні розглядаються переклади оповідань Артура Конан Дойла, який у своїй творчості представляє епоху Вікторіанства в Англії – А. Conan Doyle: «A scandal in Bohemia», «The Aduenture of the Speckled Band», «The five orange pips».

УДК 811.161.2:811.161.1:811.111

ББК 81.2Укр+81.2Рос+81.2Англ.

© Коломієць П.В., 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕДАЧІ РЕАЛІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТВОРІВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ	8
1.1. Проблематика визначення сутності реалії як мовознавчої категорії.....	8
1.2. Огляд загальновідомих систем класифікації реалій.....	20
1.3. Аналіз варіативності способів передачі реалій.....	30
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РЕАЛІЙ В ПЕРЕКЛАДНИХ ОПОВІДАННЯХ АРТУРА КОНАН ДОЙЛА	41
2.1. Вивчення видів класифікації реалій на матеріалах оповідань Артура Конан Дойла.....	41
2.2. Розгляд особливостей передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла.....	54
Висновки до розділу 2.....	66
РОЗДІЛ 3. АРТУР КОНАН ДОЙЛ: ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ПЕРЕДАЧІ РЕАЛІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ЙОГО ОПОВІДАНЬ	68
3.1 Власні назви у практиці перекладу як проблематика передачі реалій.....	68
3.2. Моніторинг проблем передачі реалій та визначення стратегій, що оптимізують процес перекладу досліджуваних оповідань.....	78
Висновки до розділу 3.....	94
ПІСЛЯМОВА	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	101
ДОДАТКИ	110

ПЕРЕДМОВА

Проблеми передачі реалій при перекладі творів художньої літератури, зокрема з англійської мови на українську, набули в наш час надзвичайної актуальності. Мовні труднощі, які доводиться долати перекладачам при відтворенні реалій засобами цільової мови, – величезні. На ці одиниці припадає особливе стилістичне навантаження в художньому тексті. Вони – надзвичайно вагомий компонент загального арсеналу мовних засобів зображення, їх часто навіть вважають взагалі неперекладними, а, на думку Й.В. Гете, «у перекладі треба добиратися до неперекладного, лише тоді можна по-справжньому пізнати інший народ, іншу мову» [1, с.7; 2; 3, с. IV; 4, с. 145]. Сучасний рівень розвитку духовної культури українського суспільства, вироблення нового мислення, зокрема у світлі інтеграції України до європейського політичного, економічного і науково-освітнього простору, ураховуючи роль англійської мови як мови міжнародного спілкування, з метою сприяння її вивченню для розширення доступу громадян до світових економічних, соціальних, освітніх і культурних можливостей [5], породжують загострену вимогливість до культурної екології, до слова, зацікавлення ним, прагнення проникнути в таємниці художнього мовлення, усвідомити логіку життя слова в ньому [1, с.7]. Окрему увагу сучасних дослідників у галузі перекладознавства зосереджено на презентації мовної форми реалій сучасної англійської мови, яка відзначена широким розмаїттям різнопланових мовних одиниць, що збагачують систему мови у національному аспекті. Означена вище проблема – одна з актуальних у сучасній соціолінгвістиці, спрямована на вивчення мовних одиниць культурної семантики, у центрі якої перебуває етнокультурна мовна особистість. Проблематика визначення лінгвістичного статусу англійських мовних реалій передбачає виділення таких характеристик, як національне забарвлення цих одиниць і їх безеквівалентність. Семантично-структурна особливість англійських мовних реалій – наявність культурологічного компонента – носія етноспецифічної ознаки реалій. Культурологічний компонент значення слова-реалії є необхідною маркованою семою та виступає беззаперечним критерієм у побуді структурно-семантичної класифікації реалій [6].

Об'єктом дослідження є реалії, що представляють базові концепти національного колориту Вікторіанської епохи в оповіданнях відомого англійського автора класичного детективу, як одного з жанрів художньої прози кінця XIX століття та початку XX століття – Артура Конан Дойла.

В атмосфері вимогливого ставлення до перекладацької справи перекладознавство, маючи в своєму розпорядженні великі можливості, розвивається досить інтенсивно, теоретична думка в цій галузі працює активно й плідно. І все ж чимало проблем, зокрема лінгвостилістичних, вивчено ще недостатньо, не зважаючи на те, що «вивчення художнього мовлення, живої матерії мови в її конкретному текстовому втіленні дедалі більше привертає до себе увагу філологів щонайрізноманітніших напрямів.» [1]. У даному дослідженні використано багатий досвід відомих українських науковців-дослідників у галузі перекладознавства, серед яких М.С. Зарицький [7], Р.П. Зорівчак [1], В.І. Карабан [8; 9], О.Ю. Карпенко [10], В.В. Коптілов [11], І.В. Корунець [12], В.А. Кухаренко [13], А.В. Мамрак [14], Т.Є. Некряч і Ю.П. Чала [15-17], О.І. Чередниченко [18], Т.В. Шмігер [19; 20]. Застосовується в даній праці й доробок представників радянської школи мовознавства, серед яких видатні майстри перекладознавства – Л.С. Бархударов [21], В.П. Берков [22; 23], Є.М. Верещагин і В.Г. Костомаров [24], В.С. Виноградов [25], М.К. Гарбовський [26], В.Н. Комиссаров, Л.К. Латишев і Л.А. Черняхівська [27; 28], Т.Р. Левицька і А.М. Фитерман [29], Я.Й. Рецкер [30], Л.Н. Соколов [31; 32], С.С. Толстой [33], Г.Д. Томахін [34], А.В. Федоров [4; 35], Г.В. Чернов [36; 37], К.І. Чуковський [38], А.Д. Швейцер [39]. Значний матеріал вжито з наукових праць болгарських дослідників С.Влахова та С.Флорина [3; 40]. Особливу увагу в нашій науковій розвідці приділено ідеям та науковим працям сучасних вітчизняних учених у галузі перекладознавства, представниками яких є: Н.М. Абабілова [41], Т. Авдеєнко [6], Ю. Барбазюк [42], О.О. Білецька [43], П.М. Бокова [44], Г.А. Карпенко [45], М.І. Лісна [46], О. Лотоцька [47], К.Ю. Подорожна [48], Ю.В. Ткаченко [49], О.Ю. Тупиця [50; 51].

Предметом аналізу виступають особливості передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла (в українських та російських перекладах).

Метою роботи є дослідження проблем передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла та визначення ефективних

перекладацьких стратегій щодо їх оптимізації. Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань:

- 1) визначити загальнотеоретичні аспекти передачі реалій при перекладі творів художньої літератури;
- 2) дослідити проблематику визначення сутності реалії як мовознавчої категорії;
- 3) здійснити огляд загальновідомих систем класифікації реалій;
- 4) провести аналіз варіативності способів передачі реалій;
- 5) шляхом проведення порівняльного аналізу реалій в перекладних оповіданнях Артура Конан Дойла вивчити види класифікації реалій та розглянути особливості передачі реалій при перекладі його оповідань;
- 6) застосовуючи метод порівняння розглянути власні назви у практиці перекладу як проблематику передачі реалій;
- 7) провести моніторинг проблем передачі реалій та визначити перекладацькі стратегії, що оптимізують процес перекладу досліджуваних оповідань Артура Конан Дойла.

Матеріалом дослідження слугують приблизно 450 зразків реалій з оригінальних художніх творів та їхніх перекладів (українською та російською мовами). У дослідженні розглядаються переклади оповідань Артура Конан Дойла, який у своїй творчості представляє епоху Вікторіанства в Англії – А. Conan Doyle: «A scandal in Bohemia», «The Adventure of the Speckled Band», «The five orange pips».

Для досягнення мети дослідження було застосовано комплексний порівняльно-перекладознавчий аналіз, який базується на методах зіставного, контекстуального, історико-культурного аналізів. Зокрема, шляхом методу порівняння було проведено аналітичне дослідження загальнотеоретичних аспектів передачі реалій при перекладі творів художньої літератури (розділ 1) та здійснено зіставлення оригінального тексту англійською мовою з текстами перекладів українською та російською мовою. Таке зіставлення дозволило отримати дані про ступінь близькості на рівні змісту оригіналу та перекладів, визначити прийоми досягнення динамічної еквівалентності та способи передачі реалій при перекладі оригінальних текстів оповідань Артура Конан Дойла (розділ 2). Перекладознавчо-зіставний метод аналізу оригіналів і перекладів застосовано для виявлення перекладацьких труднощів і способів їх подолання; дескриптивний – для висвітлення результатів дослідження, особливостей,

типових труднощів та проблем передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла (розділ 3). Застосування статистичного методу дозволило зробити кількісний опис поведінки різних мовних одиниць у досліджуваних текстах оповідань Артура Конан Дойла: «A scandal in Bohemia», «The Adventure of the Speckled Band» та «The five orange pips»: частоту вживання, їх розподіл у текстах різного жанру, сполучуваність з іншими одиницями тощо. Для підтвердження об'єктивності одержаних результатів послуговуємося методом кількісних підрахунків (Розділ 2). Виокремивши методом суцільної вибірки в початковому тексті оповідань Артура Конан Дойла і перекладних еквівалентах текстів перекладів найвиразніші реалії досліджуваних оповідань та визначивши способи передачі реалій при перекладі досліджуваних оповідань нами було створено корпус фактичного матеріалу та здійснено порівняльний аналіз варіантів перекладу реалій, виконаних у різний час, і виявлено найбільш вдалі перекладацькі рішення способів їхнього відтворення в україномовних та російськомовних перекладах (Розділи 2 та 3).

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що представлені в ньому результати наукового пошуку є нагальним внеском у загальнотеоретичну галузь мовознавства, зокрема, в сфері перекладознавства: загальної теорії перекладу; вступу до спеціальності; історії та динаміки розвитку перекладу; основ теорії та практики перекладу; проблем перекладу текстів різних жанрів, зокрема перекладу художньої літератури та детективних творів Вікторіанської епохи тощо. Теоретична цінність виконаної роботи визначається тим, що її матеріал та одержані висновки можуть стати основою для подальшої розробки проблеми передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів під час розробки й укладання: навчально-методичних комплексів дисциплін та робочих навчальних програм з перекладознавства; навчально-методичних посібників та навчально-методичних рекомендацій для самостійної роботи студентів; текстів опорних конспектів (тез) лекцій із навчальних дисциплін та роздаткового матеріалу для практичних занять за спеціальністю 8.02030304 «Переклад» (галузь знань 0203 «Гуманітарні науки»).

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕДАЧІ РЕАЛІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТВОРІВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Проблематика визначення сутності реалії як мовознавчої категорії

Визначення загальнотеоретичних аспектів передачі реалій при перекладі творів художньо-пригодницької літератури є одним із основних завдань першого розділу нашого дослідження. Для вирішення цього завдання необхідно насамперед розкрити проблематику визначення сутності поняття перекладознавчого терміну «реалія». Для цього:

1) проведемо аналітичний огляд творчих доробок багатого фактичного і теоретичного матеріалу вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі перекладознавства стосовно їх особистих визначень поняття перекладознавчого терміну «реалія»;

2) визначимо позиції науковців щодо розуміння терміну «реалія» як одиниці перекладу:

а) дослідимо сутність реалії як мовознавчої категорії, зважаючи на неоднозначність поглядів учених мовознавців щодо тлумачення перекладознавчого терміну «реалія».

б) з'ясуємо визначення сутності поняття «реалія» враховуючи наявність помітних розбіжностей в термінології, що нечітко позначають дефініцію – реалія («безеквівалентна лексика», «екзотична лексика», «екзотизм», «варваризм», «локалізм», «етнографізм», «алієнізм», «фонові слова», «конотативні слова», «слова з культурним компонентом», «прогалини» або «лакуни» і т.п.);

3) розкриємо значення реалій в теорії та практиці перекладу.

Насамперед необхідно зауважити, що результати проведеного нами аналітичного огляду літературних, наукових та періодичних джерел з питань загальнотеоретичних аспектів передачі реалій при перекладі творів художньо-пригодницької літератури свідчать про те, що «реалія», як перекладознавчий термін, відповідно до обґрунтованих і впевнених тверджень вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі мовознавства та художнього перекладу зокрема, є одним із найпотужніших мовних одиниць

впливу на почуття читачів творів художнього перекладу, як художньої так і пригодницької літератури, різновидом якої є детектив. І це не зважаючи на те, що кожен дослідник сутності поняття «реалія» має власну думку щодо тлумачення цього поняття.

Між іншим, перш ніж сформулювати свою концепцію поняття «реалія», відомі болгарські вчені С. Влахов та С. Флорин, порахували корисним привести в якості прикладів дефініції інших теоретиків перекладу [3, с. 44–46], серед яких: Л.С. Бархударов [21, с. 93–94], М.А. Вайсбурд [52], Т.Р. Левицька і А.М. Фитерман [29, с. 116], Л.Н. Соколов [31, с. 281], А.В. Федоров [4, с. 160.]. Як зазначають С. Влахов і С. Флорин, у одних науковців в групу безеквівалентної лексики входять слова, що позначають іноземні реалії, як, наприклад, особливості державного ладу, побуту, звичаїв і т.п.. Звідси випливає, що власне до реалій відносяться тільки чужі реалії. Інші науковці, за твердженням С. Влахова і С. Флорина, тлумачать реалії непомірно широко, виходячи навіть за межі «неперекладного в перекладі», відносячи до числа реалій події суспільного і культурного життя країни, громадські організації та установи, звичаї і традиції, предмети побуту, географічні пункти, твори мистецтва і літератури, імена історичних особистостей, громадських діячів, вчених, письменників, композиторів, артистів, популярних спортсменів, персонажів художніх творів, явища природи, а також безліч розрізнених фактів, які складно класифікувати. Наприклад, Л.Н. Соколов терміном «реалії» позначає побутові і специфічні національні слова й звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших країн, і слова з національного побуту, яких немає в інших мовах, тому що немає цих предметів і явищ в інших країнах [3, с. 44].

Таким чином, на нашу думку, першою проблемою визначення сутності реалії як мовознавчої категорії є неоднозначність поглядів учених мовознавців щодо тлумачення перекладознавчого терміну «реалія».

Спостереження дозволяють констатувати, що в останні роки в теоретичних дослідженнях перекладознавства сформувався новий напрямок у вивченні сутності реалії як мовознавчої категорії, зважаючи на неоднозначність поглядів учених мовознавців щодо тлумачення перекладознавчого терміну «реалія». Отже, другою проблемою визначення

сутності поняття даного терміну, на наш погляд, є наявність помітних розбіжностей в термінології, що нечітко позначає дефініцію – реалія.

Більш стрункому визначенню поняття «реалія», поряд з не дуже чіткими межами самого предметного значення, перешкоджають і помітні розбіжності в термінології. Прикладів такого позначення одного поняття різними назвами чимало, але і цих достатньо, щоб прийти до висновку про необхідність точніше визначити зміст терміну «реалія» в перекладознавстві, принаймні в нашому розумінні. Найчастіше в літературі зустрічаються терміни «безеквівалентна лексика» і «екзотична лексика» або «екзотизм» і поряд з ними, нерідко в тому ж або близькому значенні – «варваризм», «локалізм», «етнографізм», «алієнізм», «фонові слова», «конотативні слова», «слова з культурним компонентом», «прогалини», або «лакуни» [3, с. 35–36].

Резюмуючи наведене вище, С. Влахов і С. Флорин констатують, що реалія, як особлива категорія засобів вираження, є складовою частиною (підгрупою) безеквівалентної лексики та наводять своє визначення поняття «реалій», а саме: «В нашем понимании это слова (и словосочетания), называющие объекты, характерные для жизни (быта, культуры, социального и исторического развития) одного народа и чуждые другому; будучи носителями национального и/или исторического колорита, они, как правило, не имеют точных соответствий (эквивалентов) в других языках, а, следовательно, не поддаются переводу «на общих основаниях», требуя особого подхода.» [3, с. 46–47].

За влучним зауваженням української вченої Р.П. Зорівчак: «Реалії – це моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача.» [1, с. 58].

Згодом, враховуючи зауваження О.І. Чередниченка про часовий чинник у визначенні реалій [18, с. 189], Р.П. Зорівчак внесла зміни у визначення: «Реалії – це моно- і полілексемні одиниці, семантична структура яких уміщає (у плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача в певний історичний момент» [53, с. 28; 19, с.198–199].

Реалії відображають життєву конкретику, історію, побут, культуру, цивілізацію, літературу, навіть ландшафт, клімат і спосіб харчування. Вони належать до етнолексики – найбільш національно маркованих шарів словникового складу. У художньому мовленні вони тісно асоціюються з ситуативним контекстом.» [1, с. 58–59].

Відомий учений-мовознавець, кандидат філологічних наук, професор Зарицький Микола Степанович (30 травня 1921 року – 4 червня 2014 року) у своїй праці «Переклад: створення та редагування» зазначає, що у лексиці кожної мови є і такі слова, що називають речі, поняття, явища, які невідомі носіям іншої мови, реалії. Реалії, як правило, не мають точних відповідників (еквівалентів) у інших мовах, а, отже, не піддаються перекладу «на загальних підставах», а потребують особливого підходу. Реалії називаються безеквівалентною лексикою [7, с. 34.]. Терміном «реалія», за висновком М.С. Зарицького, у перекладознавстві називають одиниці змісту та явища мови першотвору (оригіналу), які фіксують назви явищ, предметів, понять мови оригіналу не властивих культурі того етносу який послуговується мовою перекладу. Такий самий термін – реалія – позначає і назву цього явища у мові друготвору. Така омонімія, за твердженням науковця, становить певну незручність, тому він пропонує для назви реалії як явища вживати термін «реалонім». Отже, у дослідженнях науковця, в подальшому, розрізнятимуться поняття реалії-явища і реалоніми – назви таких явищ у мові оригіналу [7, с. 23.].

Досліджуючи способи перекладу реалій з англійської мови на українську та шляхи відтворення зазначеного феномену українською мовою, Н.М. Абабілова підтримує авторитетне твердження відомого українського мовознавця і перекладача О.І. Чередниченка про те, що пізнання іншої культури, особливості життя певних народів чи країн (такі як природні умови, географічне положення, хід історичного розвитку, характер соціального устрою, тенденція суспільної думки, науки мистецтва) можливо завдяки реаліям. Вони найповніше втілюють в собі суттєві відомості про специфіку країни, її національну культуру, менталітет народу, національні особливості вербальної та невербальної поведінки, а також охоплюють всі рівні культури певного соціуму. За спільною думкою цих науковців, реалії розвиваються швидше за іншу лексику, відображаючи найновітніші зміни в

соціумі. Їх переклад – це справа не тільки перекладацької техніки, а й перекладацького мистецтва [41; 18].

Відомі українські науковці у галузі перекладознавства Т.Є. Некряч і Ю.П. Чала досліджуючи Вікторіанську добу в українському художньому перекладі визначають реалії як безеквівалентні лексичні одиниці на позначення понять, що повністю або частково відсутні у світобаченні більшості читачів цільової культури [15, с. 9]. Поряд із цим науковці ввели в практику перекладознавства новий термін – культурно марковані знаки, зазначаючи, що: «Культурні концепти певної епохи відображаються в художніх текстах за допомогою мовних одиниць, які ми пропонуємо визначити як культурно марковані знаки. Культурні та темпоральні маркери утворюють вертикальний контекст художнього твору. Виходячи з твердження, що слово – це знак, за допомогою якого людина сигналізує іншим про те, що відбувається у її свідомості, видається досить правомірним визначити проблему функціонування культурно-маркованих знаків у тексті художнього твору як семіотичну. Культурно марковані знаки – поняття, дещо ширше за обсягом, ніж поняття «реалії». Культурно марковані знаки можуть мати еквіваленти у цільовій мові бути більш-менш зрозумілими читачам перекладу, проте вони не викликають таких самих чітко окреслених конотацій, асоціацій та уявлень, які виникають у читачів оригіналу. Інакше кажучи, вони мають різний *асоціативний шлейф* в різних етнокультурах. Соціо-семіотичний підхід до перекладу художнього тексту підкреслює домінантне значення культурно маркованих знаків у тексті перекладу, наголошує на індивідуальності авторського світовідчуття та світогляду, а також на соціальному вимірі художньої прози. Яким би незначним не здавалося згадування того чи іншого об'єкту, він завжди охоплює в середині свого соціуму набагато більший зміст, який і породжує асоціативний шлейф. Передача у перекладі асоціативного шлейфу стає завданням, яке вимагає від перекладача великої ерудиції та творчих пошуків.» [15, с. 9–10].

Систематизуючи історію українського перекладознавства ХХ століття Тарас Шмігер у своїй монографії зазначив наступне: «В українському перекладознавстві, як у радянському загалом, реалія привертала увагу багатьох дослідників. 1929 р. О.М. Фінкель, мабуть, першим ужив термін реалія – нарівні з терміном місцевий колорит (*couleur locale*), – щоб позначити унікальні історичні, етнографічні, побутові явища,

національно-специфічні об'єкти [54, с. 115, 117]. Згодом до цього терміна зверталися О.Л. Кундзіч, О.В. Жомнір, В.В. Коптілов, К.О. Шахова, С.О. Скороходько й ін. Реалії глибоко вивчали російські дослідники А.В. Федоров, Г.В. Шатков, Г.В. Чернов, Я.Й. Рецкер, болгарські – С. Флорин, С. Влахов. Ґрунтовно вивчивши й проаналізувавши наявні дослідження реалії, Р.П. Зорівчак сформулювала перекладознавче визначення терміна реалія [20, с.198–199].

Звернемося до літературознавчого словника-довідника, за редакцією Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва та В.І. Теремка, в якому, на превеликий жаль, не розкрито зміст одного із основних літературознавчолінгвістичних понять – дефініції «реалія», проте за твердженням авторів цього словника-довідника:

1) «Слова та вирази на позначення своєрідних, неперекладних понять та реалій інших народів, вживані у художній літературі незалежно від її конкретного тематичного зосередження, називаються також екзотизмами («Чурек і саляк – все твоє», Т. Шевченко). Однак вони лише тоді ефективно виконують свою смислову та художню функцію, коли автор володіє чуттям естетичної міри.» [55, с. 221].

2) «Діалектизми (грец. *dialektos* – мова) – слова або словосполучення у літературній мові, що не входять в її лексико-семантичну систему, а належать лише певному говорові (діалектові) загальнонаціональної мови. Діалектизми є лексичними (бульба, бараболі, крумплі – картопля), словотвірними (веселиця, веселівка – райдуга), семантичними (босий кінь – непідкований, жолоб – ущелина в горах), фразеологічними (тиць, пиць – і розвиднілося, не приший кобилі хвоста). Окрему групу становлять діалектизми етнографічні – слова, що називають реалії, притаманні побутові носіїв окремого говору (кептар – одяг, колиба – курінь).» [55, с. 199].

В літературній енциклопедії термінів і понять за редакцією О.М. Ніколюкіна зазначено: «Реалія (позднелат. *realis* – вещественный, действительный) – предмет, явление, понятие (в т.ч. мифологическое), принадлежащее истории, культуре, бытовому укладу того или иного народа, государства, упоминание которого в тексте художественного произведения позволяет подчеркнуть специфику и самобытность жизни и сознания этого народа. В число реалий. входят также слова и словосочетания,

обозначающие подобные предметы, понятия, явления, а также пословицы, поговорки, присловья, афоризмы, лингвистически усиливающие национальную, общественно-историческую, культурную специфику, отраженную в литературе. Реалии служат «вещественными доказательствами», приметам места и времени действия в художественном произведении и акцентируют значимость этих примет. В литературе тесно связаны с предметным миром, пейзажем, стилистическими аспектами повествования (прежде всего с лексикой) и более опосредованно – с сюжетом [56, с. 863].

«Толковый переводоведческий словарь» Л.Л. Нелюбина понятия «реалия» трактує наступним чином: «Национальные реалии – 1. Предметы, явления, традиции, обычаи, составляющие специфику данной социальной общности, этнической группы. Реалиями называют слова и словосочетания, обозначающие их. Большинство национальных реалий относится к *безэквивалентной лексике*. 2. Элементы национальной системы понятий, существующие в рамках явлений и объектов данной народности и получившие свое отражение в языке. Лексические средства, обозначающие национальные реалии, получили по законам метонимии то же название, т.е. национальные реалии [57, с. 118].

Досліджуючи лінгвальний статус культурологічних безеквівалентів у контексті перекладної лексикографії, М. Лісна надає наступне визначення поняття перекладознавчого терміна реалія: «У контексті перекладного словникарства реалії – це мовні одиниці, значення яких указують на етноунікальні денотати.» [58].

О.Ю. Тупиця вивчаючи національно марковану безеквівалентну лексику у композиції поетичного тексту [59], розглядає проблему визначення безеквівалентної лексики (далі, за скороченням автора статті О.Ю. Тупиці, БЛ – безеквівалентна лексика) в сучасній українській мові, а також специфіку її функціонування в поетичному тексті. Науковець визначає поняття безеквівалентної лексики як носія етнокультурної інформації [60]. Автор статті стверджує, що безеквівалентна лексична одиниця – це сильна позиція в композиції тексту, яка вносить також етнокультурну семантику і сприяє виникненню етнічної картини світу. Безеквівалентні лексичні одиниці української мови (*кобза, кобзар*) у наведених контекстах сприяють створенню етнічної картини світу

поетичного тексту. У текстах-відповідниках вони сприймаються як реалії іншої етнокультури, екзотизми. БА відіграє провідну роль в образній системі поетичного тексту. Значення безеквівалентної одиниці виступає додатковим атрибутом характеристики багатьох образів тексту, а інколи й усього твору, тобто БА відіграє роль одиниці, на основі якої виникають конотативні, асоціативні, імплікативні та ін. смисли. Особливої актуалізації, на думку дослідників, у зв'язку з вертикальним контекстом набувають реалії, що є характеристичними для конкретної епохи і виконують у художньому творі смислову й естетичну функцію [61, с. 149; 59, с. 91–98]. Наприклад:

1) БА-назви одягу створюють образ ліричного героя, на їх основі формується уявлення про соціальний статус: *Гадюки-вуса, **кобеняк**, – Козак напевно з Кобиляк (О.Олесь); Вітрик заліз під її **кептарик** І на грудях у неї заснув, як дитя (Д.Павличко); Вона дивно подивилась на мене, Скинула великі **юхтові чоботи** (Д.Павличко)*. Більше того, на їх основі можуть створюватися не лише образи людей, а й певних предметів, об'єктів тощо: *Далі, все далі! Он латані ниви, Наче **плахти**, – навкруги розляглися (Леся Українка) – образ ниви; Рясний цвіт обтрусили вишні на солом'яний твій **капелюх** (В.Симоненко) – образ української хати; Не **китайкою** покрилися **Козацькїї очі** (Т.Шевченко) – образ смерті;*

2) БА-антропоніми формують додаткові смисли, наприклад, про риси характеру ліричного героя, його соціальний стан: *Щоб він де-небудь прихилився, То оддадуть у **москалі** (Т.Шевченко)*. Такі безеквівалентні одиниці у композиції поетичних текстів, у лаконічній формі (часто одним словом), створюють образ історичної епохи, історичних подій тощо: *Тече вода в синє море, Та не витікає, Шука **козак** свою долю, А долі немає (Т.Шевченко); Братерство славне ожива. А сивий **гетьман**, мов сова, Ченцеві зазирає в вічі (Т.Шевченко)*. БА-антропоніми можуть створювати своєрідні ліричні, емоційні образи, доповнювати розуміння психології ліричного героя тощо: *Ось він вибіже за хату І почне кричати: «**Тату!**..» (О.Олесь); Нікому не мовив «**тату**» І вірив, що так і слід (В.Симоненко);*

3) БА-назви будівель говорять, насамперед, про місце розгортання подій: *Все так же над озером мріє калина, де юність моя протекла; і мати моя вигляда свого сина в **хатині** сумній край села (В.Сосюра); Прийшли в*

Дар'ю, на якор стали; З ватаги письма принесли (Т.Шевченко). Щоправда, такі безеквівалентні елементи можуть виступати одиницями, що створюють додаткові смисли психологічного стану ліричного героя: *Сидів в шинку і пив горівку, Бо коло серця щось пекло (І.Франко).* Крім того, навколо БЛ можуть формуватися основні смисли всього твору, коли вони виступають так званими фінальними образами, на ґрунті яких роблять підсумки, формують смисл-зміст усього твору: *До нього заговорить пільгрим: – Поети! Мудреці! – мудріші змія! Не полишайте нашого коша (Б.Олійник).* *Кім* у цьому контексті – не просто будівля, а образ батьківщини;

4) БЛ-предмети побуту вносять до тексту додаткову інформацію про національно-культурні особливості: *На весіллі бринять чарочки, – Хай здорові живуть молодята! (Леся Українка).* На основі БЛ створюються неповторні «зорові» образи поетичного твору: *І дні, мов глечики з Опішні, Протяжі шпагами вогнів (І. Драч);*

5) БЛ-символи відображають особливості національного світобачення та сприйняття навколишньої дійсності, створюють особливі ліричні образи тощо: *У хмільні смеркання мавки чорноброві Ждатимуть твоєї ніжності й любові (В.Симоненко); Та впливи русалкою Завтра серед ночі, А я вийду гуляти з ним, А ти й залоскочеш (Т.Шевченко).*

Звичайно, перерахувати всі можливості безеквівалентних одиниць для створення образів у поетичних текстах складно, оскільки зробити це можна, лише спираючись на окремі контексти, яких існує безліч [59, с. 91–98].

У статті Т.Авдеєнко, яка присвячена аналізу лінгвокультурних характеристик англійських етноспецифічних мовних одиниць, автором надано визначення поняття мовної одиниці – реалії, що розглядають як специфічні національні слова та звороти, які не мають еквівалентів у побуті та мовах інших народів. Культурологічний компонент структури значення реалій є маркованою семою, яка співвідноситься з етноспецифічною ознакою таких одиниць. Окрему увагу науковцем зосереджено на презентації мовної форми реалій сучасної англійської мови, яка відзначена широким розмаїттям різнопланових мовних одиниць, що збагачують систему мови у національному аспекті. Визначення лінгвістичного статусу англійських мовних реалій передбачає виділення таких характеристик, як

національне забарвлення цих одиниць і їх безеквівалентність. Семантично-структурна особливість англійських мовних реалій – наявність культурологічного компонента – носія етноспецифічної ознаки реалій. Культурологічний компонент значення слова-реалії є необхідною маркованою семою та виступає беззаперечним критерієм у побуді структурно-семантичної класифікації реалій [6].

Цікавим є підхід О.О. Білецької щодо розкриття сутності понять «реалія» та «культуронім». Присвячуючи свою статтю питанню мовних реалій як чиннику формування культурних кодів, вчена зауважує, що: «при зіставленні мов і культур виділяються елементи співпадаючі й незбіжні. Будучи компонентом культури, мова в цілому належить до незбіжних елементів. До них же належать, насамперед, елементи, що позначають безеквівалентну лексику, і конотації, властиві словам в одній мові й відсутні або ті, що відрізняються, в словах іншої мови, тобто специфічні мовні одиниці, реалії або «культуроніми». Крім вищезгаданих визначень культурно-зумовлених явищ, інші автори вживають визначення, синонімічне за значенням слову «культуронім», називаючи «*реаліями*». [43].

Досить докладно розбирає поняття культуронімів В.В. Кабакчі у своїй книзі «Практика англійської міжкультурної комунікації», а також приводить їхню класифікацію. Будучи універсальним засобом спілкування, мова створює позначення для всіх (значимих для даного народу) елементів земної цивілізації, В.В. Кабакчі підрозділяє культуроніми на три основних типи: поліоніми, ідіоніми й ксеноніми. Відповідно до визначення, поліоніми – це універсальні елементи земної цивілізації, що зустрічаються в багатьох культурах. Поліоніми можуть бути різні (гетерогени) за формою (river/ріка, teacher/учитель, library/бібліотека, government/уряд). В інших випадках ми маємо справу зі словами, не тільки схожими (гомогенними) за значенням, але й співпадаючими, у тім або іншому ступені, за формою. Це так називані «інтернаціоналізми»: geography/географія, university/університет, army/армія, democracy/демократія. Ідіоніми – це специфічні елементи даної («своєї», внутрішньої) культури мовою даної культури. Так, cowboy, prairie, House of Commons – ідіоніми англійської мови; козак, степ, Дума, цар – ідіоніми української мови. Ксеноніми – це мовні одиниці, що використовуються в даній мові для позначення специфічних елементів зовнішніх культур. Так, слова Cossack, steppe, Дума,

tsar/czar – це ксеноніми в межах англійської мови, у той час як ковбой, прерія, палата громад й їм подібні – ксеноніми в межах української мови [62, с. 12, 418–419; 43].

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити наступні висновки. Проведений нами аналітичний огляд творчих доробок фактичного і теоретичного матеріалу вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі перекладознавства стосовно їх особистих визначень поняття терміну «реалія» вказує, що їх позиції щодо розуміння терміну «реалія» як одиниці перекладу є не однаковими і на наш погляд поділилися на три табори. Перші у своїх теоретичних дослідженнях використовують виключно особисті визначення поняття «реалія» (С. Влахов, С. Флорин) [3, с. 46–47], (Р.П. Зорівчак) [1, с. 58–59]. Другі, відмовившись від застосування дефініції «реалія», послуговуються тільки термінологією, що позначає «неперекладні мовні одиниці» (реалії) через дефініції: «безеквівалентна лексика», «неологізм», «фонові слова», «конотативні слова», «слова з культурним компонентом» (Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров) [63], «екзотична лексика», «екзотизм», «етнографізм», «алієнізм» (В.П. Берков) [23], «варваризм» (А.А. Реформатский) [64], «локалізм» (А.М. Финкель) [65, с. 112], «прогалини» або «лакуни» (И.И. Ревзин та В.Ю. Розенцвейг) [66, с. 184] і т.п. Треті у своїх наукових пошуках поряд з перекладознавчим терміном «реалія», використовують, як на їх погляд, його аналог – «безеквівалентна лексика» (Л.С. Бархударов [21, с. 93–94], М.С. Зарицький [7, с. 34.], О.Ю. Тупиця [51; 59]).

Зважаючи на те, що ці позначення реалій досліджували ще на початку 60-х років ХХ століття відомі болгарські вчені С. Влахов та С. Флорин, «неперекладні в перекладі» мовні одиниці сучасні фахівці мовознавства доповнюють новими позначеннями слів-реалій, а саме: «реалонім» (М.С. Зарицький) [7], «культурно марковані знаки» (Т.Є. Некряч, Ю.П. Чала.) [15–17], «діалектизми» (Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Ковалів та В.І. Теремко) [55], «культуроніми», «поліоніми», «ідіоніми», «ксеноніми» (В.В. Кабакчі) [62], «національно маркована безеквівалентна лексика», «безеквівалентні одиниці іншої мови», «безеквівалентна лексика-назви осіб», «безеквівалентна лексика-реалії назви осіб», «безеквівалентна лексика-топоніми», «безеквівалентна лексика-антропоніми», «безеквівалентна лексика-назви одягу»,

«безеквівалентна лексика-назви будівель», «безеквівалентна лексика-предмети побуту», «безеквівалентна лексика-символи» (О.Ю. Тупиця) [59; 67].

Вивченню англійських неологізмів кінця ХХ століття, як складової мовної картини світу, присвячено дисертаційне дослідження І.В. Андрусяк [68], в якому авторкою доведено, що поява новоутворень у мові викликана комплексною дією як інтралінгвальних, так і позамовних чинників. За твердженням вченої, позамова детермінованість у збагаченні словникового складу відображає необхідність позначати нові актуальні концепти певного часового періоду, виокремлені в картині світу її носіїв. Лексико-семантичні нововведення як у мові, так і в мовленні, зауважує дослідниця, надзвичайно різноманітні, що створює суттєві труднощі у визначенні відмінних рис у масі можливих інновацій. Для уточнення поняття неологізму в лінгвістичній літературі існують такі параметри: 1) «час»; 2) «новизна»; 3) «мовний простір»; 4) «мовна свідомість». На їхній основі І.В. Андрусяк пропонує таке визначення неологізмів: «слова (або сполучення слів), нові за змістом чи формою або за змістом і формою, що виникли в певній мові та сприймаються як нові мовною свідомістю її носіїв у певний період часу.» [68].

Отже, будучи одним із засобів передачі місцевого колориту та передаючи дійсність мови-сприймача в певний історичний момент, реалії здебільшого пов'язані з художньою літературою. Реалія завжди належить народу, в мові якого вона народилася. Вона проникає в інші мови незалежно від знайомства відповідного народу з позначеним нею об'єктом, частіше з літератури та/або по каналах засобів масової інформації. Отож її приймають на певний проміжок часу, і вона гостює у народі, який її прийняв, іноді день, іноді рік, а буває, обживається настільки, що перетворюється в запозичене слово, збагачуючи або засмічуючи мову. Реалії виникають завжди шляхом природного словотворення. І це цілком зрозуміло: реалії – народні слова, тісно пов'язані з побутом та світоглядом народу, що їх створює. Важливою рисою реалій є їх загально-використаність, популярність, вони «знайомі» всім або більшості носіїв вихідної мови і, навпаки, «чужі» носіям мови перекладу, яка їх приймає [3, с. 9–10].

1.2. Огляд загальновідомих систем класифікації реалій

Дослідивши в попередньому підрозділі сутність поняття «реалія» нами було виявлено різні варіанти тлумачення науковцями даної дефініції. В свою чергу проблема різнотлумачення поняття «реалія» створює підґрунтя для різного бачення науковцями і, безпосередньо, класифікації реалій. Таким чином, об'єктом нашого наукового пошуку стане характеристика загальновідомих систем класифікації реалій, предметом наукової розвідки – їх семантичні характеристики.

Основним завданням цього підрозділу роботи є проведення аналітичного дослідження різних видів класифікації реалій. Для вирішення цього завдання необхідно: 1) розглянути різні відомі концепції провідних учених минулого та проаналізувати погляди вчених сучасності на цю проблематику; 2) шляхом методу порівняння визначити їх спільні та відмінні риси; 3) дослідити основні причини формування кожного з видів класифікації реалій; 4) встановити найголовніші особливості кожного виду реалій.

Досліджуючи передачу референціальних значень у главі третій «Семантичні відповідності при перекладі», Л.С.Бархударов у своїй науковій розвідці «Язык и перевод» [21, с. 74] зазначає, що в цілому всі типи семантичних відповідностей між лексичними одиницями двох мов можна звести до трьох основних: 1) повну відповідність; 2) часткову відповідність; 3) відсутність відповідності. Розглядаючи ці три випадки окремо, автор стверджує, що для теорії і практики перекладу особливий інтерес і труднощі являють собою два останніх випадки (часткова відповідність і повна відсутність відповідності). Як стверджує Л.С.Бархударов: «...третій можливий випадок взаємних відносин лексики двох мов – це повна відсутність відповідності тієї чи іншої лексичної одиниці однієї мови в словниковому складі іншої мови. У цих випадках прийнято говорити про так звану безеквівалентну лексику. Під безеквівалентною лексикою маються на увазі лексичні одиниці (слова і стійкі словосполучення) однієї з мов, які не мають ні повних, ні часткових еквівалентів серед лексичних одиниць іншої мови.». Зокрема, Л.С.Бархударов виділяє такі категорії безеквівалентної лексики: «Сюди відносяться в основному такі групи слів:

1) Власні імена, географічні назви, назви установ, організацій, газет, пароплавів і т.п., які не мають постійних відповідностей в лексиконі іншої мови. Однак в цілому можна вважати, що до числа безеквівалентної лексики відносяться власні імена і назви маловідомі для носіїв іншої мови (враховуючи, звичайно, що поняття «маловідомий» є відносним і недостатньо суворим).

2) Так звані реалії, тобто слова, що позначають предмети, поняття і ситуації, яких не існує в практичному досвіді людей, що говорять на іншій мові. Сюди відносяться слова, що позначають різного роду предмети матеріальної і духовної культури, властиві тільки даному народу, наприклад, назви страв національної кухні, видів народного одягу і взуття, народних танців, видів усної народної творчості і т.п. Сюди ж входять слова і стійкі словосполучення, що позначають характерні тільки для даної країни політичні установи і суспільні явища, торговельні та громадські заклади та ін.

3) Лексичні одиниці, які можна назвати випадковими лакунами. Ми маємо на увазі ті одиниці словника однієї з мов, яким з якихось причин (не завжди зрозумілих) нема відповідників в лексичному складі (у вигляді слів або стійких словосполучень) іншої мови. У більшості випадків, однак, знайти «раціональне» пояснення відсутності слова з певним значенням в одній мові і його наявності в іншій не вдається, і ми змушені, як і взагалі при описі різниці між двома мовами, посилатися на «національну самобутність» ладу тієї чи іншої мови, не намагаючись визначити конкретні причини наявності або відсутності саме цієї, а не іншої одиниці в даній мові [21, с. 93–94].

Розглянемо класифікацію реалій, запропоновану видатною українською вченою Р.П.Зорівчак в її науковому дослідженні «Реалії і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози)» [1, с. 70]. Як стверджує Р.П.Зорівчак: «З погляду перекладознавчого, ми вважаємо доречним провести поділ реалій в історико-семантичному та структурному планах.

З історико-семантичного погляду виділяються:

1) власне реалії (при існуючих референтах): укр. *коломийка, трембітар, постолы, яворівка, коливо, китайка, сімейний підряд, бригадний підряд, перебудова, гласність*; англ. а *baby-sitter, Boxing Day, the Central*

lobby, Poppy Day, Halloween, Harley Street doctor, a gifted child («у США особливо зібна дитина, для якої, з дозволу батьків, опрацьовується спеціальна шкільна програма») та ін.;

2) історичні реалії – семантичні архаїзми, які внаслідок зникнення референтів входять до історично-дистантної лексики, втративши життєздатність. Їм властива сема «минуле», пов'язана із старінням референта, виходом позначуваного ним з царини активної суспільної практики мовного колективу. Вони вміщають фонові знання культурної спадщини. Крім національного, для них характерний хронологічний колорит: укр. *щезник*, *арідник*, *смерд*, *копний майдан*, *свячений*, *згінні дні*, *медведиця* («група жінок, що, переодягнувшись, ходила по селі під час косовиці»), *зелені хлопці* («опришки»), *підбрехач* («другий сват у давніх українських весільних обрядах»), *тарниця* («дерев'яне сідло гуцулів»), *гражда*; англ. the Black and Tans («чорно-руді» – англійські каральні загони в Ірландії в 1920–1923; брали участь у придушенні ірландського національно-визвольного руху); an aleconner («an officer appointed yearly at the courtleet of ancient English manors for the assize of ale and ale-measures»); a priest's hole («іст. «нора», пристанище священика: таємна кімната, звичайно в церкві або в замку, де переховувалися католицькі священики в Англії під час переслідування католиків») та ін. [1, с. 70].

У структурному плані виділяються:

1) реалії-одночлени: укр. *вечорниці*, *криничар*, *денцівка*, *кобзарювати*, *валило*; англ. a sheriff, a threepence, a maupole («травневе дерево» – «стовп, прикрашений квітами, різнобарвними прапорцями і т.д., довкруги якого танцюють в першу неділю травня у Великобританії») та ін.;

2) реалії-полічлени номінативного характеру: укр. *курна хата*, *разовий хліб*, *троїста музика*, *решетилівське шитво*, *братська могила*, *на Петра Капусника*, *дзвінкова криниця* («назва спеціальної радіопередачі про народну пісню»); англ. a banana split, St. Valentine's Day, a Sussex pudding, a ticket day, a toffee apple, a Yorkshire coach horse, pea-soup fog, a soap opera, garden seats, a means test man та ін.

3) реалії-фразеологізми: укр. *лоби забрити, коло печі поратися, дбати про скриню, стати під вінок, на панщині бути*; англ. *to reach the woolsack, to enter at the Stationers' hall* та ін. [1, с. 70].

Щодо граматики, то реалія цікава тим, що може набувати іменникової, прикметникової, дієслівної, дієприкметникової та дієприслівникової форм: *чумак–чумацький–чумакувати–чумакуючи; лірник–лірникувати–лірнюючи; пацифікація–пацифікувати–пацифікований–пацифікуючи* тощо. Серед реалій – найбільше іменників. Це закономірно, адже переважно іменники позначають предмети і явища [1, с. 70].

З погляду перекладацької практики виділяємо явні і скриті (приховані, потаємні) реалії. Останні – це слова типу укр. *піч, сорочка* («вишиванка»), *скриня* («оздоба хати на Гуцульщині, зроблена без єдиного цвяха схованка для одягу та взагалі для вартісних речей») в українсько-англійському бінарному зіставленні. Вони начебто мають відповідники у мові-сприймачі, але співвідносні денотати в позамовній дійсності дуже відрізняються між собою, так що беззастережна субституція їх позначень, що мають різну художньо-стилістичну наповненість, може спричинити ряд додаткових труднощів (лексичний збіг відповідних номінацій при культурологічній розбіжності). В українсько-англійському бінарному зіставленні до прихованих реалій належить лексема *рушник*. У значенні «утиральник», «утирач», «утирало», «втирало», для позначення необхідної в хаті ужиткової речі, вона рівновартна рос. «полотенце», англ. *towel*, польс. *ręcznik*, нім. *das Handtuch*. Але на Україні лексемою «рушник» позначають і декоративні рушники, вишивані та ткані, що споконвіку є суттєвим атрибутом усякденних і урочистих народних звичаїв, обрядів, правил. На вишиваному рушникові подають хліб як символ гостинності, вишиваним рушником прикрашають господу, на шлюбний рушник стають молоді, просячи батьківського благословення. Звідси прислів'я «на рушник стати – повік друга мати», і текст весільного запрошення: «Стелися, доле, рушниками, У цей щасливий, добрий час, Щоб розділити радість з нами, Ласкаво просимо до нас!». І рядки І. Гнатюка «Мій рід в гуцульських рушниках перевисає до народів»; і назви збірок «Рушник землі» С. Чернілевського та «Рушник на камені» К. Куцюка-Кочинського. Під впливом позамовної дійсності з опорним

компонентом «рушник» в українській мові виникло чимало реалій-етнографізмів, з погляду лінгвістики, – фразеологічних одиниць: *подавати (ткати, дбати) рушники, їхати (слати) за рушниками, вернутися за рушниками*. Тому-то слушно вчинили російські перекладачі, подаючи Малишкову (а, по суті, уже загальнонародну) «Пісню про рушник» під заголовком «Годы молодые», і не намагаючись опoетизувати російське «полотенце». «Вельми яскравою українською реалією» називають український рушник С. Влахов і С. Флорин [3, с. 76; 1, с. 70].

Найчастіше дослідники вдаються до предметної, зовнішньої, позамовної класифікації реалій, і найпослідовніше, найгрунтовніше провели її С. Влахов і С. Флорин [3, с. 47–79; 1, с. 70]

Наведемо загальноновизнану класифікацію реалій запропоновану болгарськими дослідниками С. Влаховим і С. Флориним, а саме класифікацію реалій по наступних принципах:

I. Предметний розподіл:

A. Географічні реалії:

1. Назви об'єктів фізичної географії, у тому числі й метеорології.
2. Назви географічних об'єктів, пов'язаних з людською діяльністю.
3. Назви ендеміків.

B. Етнографічні реалії:

1. Побут:

- а) їжа, напої й т.п., побутові заклади;
- б) одяг (включаючи взуття, головні убори й ін.);
- в) житло, меблі, посуд й ін. начиння;
- г) транспорт (засоби пересування й водії);
- д) інші.

2. Праця:

- а) люди праці;
- б) знаряддя праці;
- в) організація праці (включаючи господарство й т.п.).

3. Мистецтво й культура:

- а) музика й танці;
- б) музичні інструменти й ін.;
- в) фольклор;
- г) театр;

- д) інші мистецтва й предмети мистецтв;
  - е) виконавці;
  - ж) звичаї, ритуали;
  - з) свята, ігри;
  - і) міфологія;
  - к) культові реалії;
  - л) календар.
4. Етнічні об'єкти:
- а) етноніми;
  - б) прізвиська (жартівливі або образливі);
  - в) назви осіб за місцем проживання.
5. Одиниці вимірювання й гроші:
- а) одиниці вимірювання;
  - б) грошові одиниці;
  - в) просторічні назви й тих й інших.
- В. Суспільно-політичні реалії:
1. Адміністративно-територіальний устрій:
- а) адміністративно-територіальні одиниці;
  - б) населені пункти;
  - в) деталі населеного пункту.
2. Органи й носії влади:
- а) органи влади;
  - б) носії влади.
3. Суспільно-політичне життя:
- а) політична діяльність і діячі;
  - б) патріотичні й суспільні рухи;
  - в) соціальні явища й рухи (і їхні представники);
  - г) звання, титули, звернення;
  - д) установи;
  - е) навчальні заклади й культурні установи;
  - ж) суспільний стан й каста (і їхні члени);
  - з) станові знаки й символи.
4. Військові реалії:
- а) підрозділи;
  - б) зброя;
  - в) обмундирування;

г) військовослужбовці (і командири).

II. Місцевий розподіл:

A. У площині однієї мови:

1. Свої реалії:

б) національні;

в) локальні;

г) мікрореалії.

2. Чужі реалії:

а) інтернаціональні;

б) регіональні.

Б. У площині пари мов:

а) внутрішні реалії;

б) зовнішні реалії.

III. Розподіл у часі

1) сучасні

2) історичні [3, с. 47–78].

Вище були розглянуті концепції відомих учених минулого, але наука не стоїть на місці – йде постійний процес, вона розвивається. Тому треба під час роботи також взяти до уваги погляди вчених сучасності на цю проблему. Зокрема, в літературній енциклопедії термінів і понять за редакцією О.М. Ніколюкіна зазначено, що існує кілька видів реалій: 1) історичні як ознаки історичної епохи; 2) громадські (звання, професії, посади, організації, одиниці адміністративного поділу); 3) культурні та фольклорно-міфологічні; 4) етнографічні та географічні як засобу створення місцевого колориту; 5) побутові (одяг, житло, їжа, начиння, знаряддя праці, звичаї, розваги) [56, с. 863].

Досліджуючи проблему безеквівалентності української перекладної лексикографії М.І. Лісною у своєму дисертаційному дослідженні [46] проведено огляд сформованих у мовознавстві поглядів на безеквівалентність, виділено типи безеквівалентних значень, подано їх характеристику. Науковцем систематизовано реалії на власне мовні безеквіваленти за належністю до матеріальної чи духовної, суспільної або індивідуальної сфери життя людини.

Г.А. Карпенко розкриваючи суть терміна «реалія», досліджено його походження та місце серед інших етноспецифічних лексичних утворень. У дисертації авторкою здійснено відмежування слова-реалії від

близькоспоріднених лінгвістичних термінів і встановлено можливі критерії їх класифікації та виконано розподіл значного масиву найменувань реалій за предметно-тематичними групами. Дослідницею запропоновано вимоги щодо виокремлення лексики на позначення реалій з-поміж безеквівалентної лексики та доведено доцільність класифікації корпусу реалій за предметно-тематичним принципом, а не за часовим або місцевим критеріями. Г.А. Карпенко надано рекомендації щодо найкращого способу передачі лексики, яка позначає реалії, а саме – щодо їх транскрибування [45].

У статті О.О Білецької проаналізовано різні типи класифікацій, шляхом методу порівняння визначено їх спільні та відмінні риси. В статті досліджено основні причини формування кожного з видів класифікації реалій, а також розглянуто найголовніші особливості кожної групи реалій. [43].

Ю. Барбазюк розглянуто існуючі підходи до семантичної класифікації слів-реалій у сучасній німецькій мові і запропоновано авторський поділ цієї групи слів. Авторкою наведено коротку характеристику кожної з груп і їх процентне співвідношення із загальною кількістю слів-реалій [42].

Оглядова стаття П.М. Бокової присвячена особливостям перекладу слів-реалій іспанської мови та їх класифікації. В ній розглядаються лінгвістичні проблеми перекладу іспанських реалій, проблеми перекладацької адекватності, співвідношення змісту та форми оригіналу та перекладу, а також засобів перекладу [44].

Досліджуючи проблему перекладу реалій як носіїв національного колориту О. Лотоцька на підставі аналізу перекладів окремих творів О. Генрі українською мовою розглянула різні типи реалій і засоби, що використовують для їх відтворення. Дослідницею зазначено, що реалії як лексичні одиниці, які становлять групу лексики підвищеної складності для перекладу, потребують особливого підходу з боку перекладача [47].

Статтю К.Ю. Подорожної «Проблема класифікації реалій та виокремлення історизмів у ній» присвячено питанню класифікації реалій, зокрема розкриттю сутності понять «реалія» та «історичні реалії» або «історизми». Авторкою проаналізовано різні типи класифікацій, шляхом методу порівняння визначено їх спільні та відмінні риси. В статті досліджено основні причини формування кожного з видів класифікації

реалій, а також розглянуто найголовніші особливості кожної групи реалій. Особливу увагу науковцем приділено історичним реаліям у структурі класифікації реалій. Встановлено, що відмінною рисою реалій є характер їх предметного змісту, тобто тісний зв'язок, позначуваного реалією предмета, поняття, явища з народом чи країною, з одного боку, та історичним відрізком часу, з іншого. Також К.Ю.Подорожною було з'ясовано, що основним принципом класифікації реалій є спосіб групування реалій за тематикою [48].

Особливостям класифікації реалій та виявленню їх аксіологічного потенціалу присвячено статтю Ю.В.Ткаченко, в якій розкрито сутність понять «безеквівалентна лексика», «реалії», «колотит». Науковцем проаналізовано різні типи класифікацій реалій, особливу увагу приділено тематичному принципу класифікації, що розглядається на прикладі українських та німецьких реалій. В статті Ю.В.Ткаченко також розглядається аксіологічний потенціал реалій [49].

Визначаючи місце проблеми дослідження англійських мовних реалій у їх комплексному вивченні на сучасному етапі лінгвістичного знання, Т.Авдеєнко у своєму науковому дослідженні «Лінгвокультурологічні особливості англійських мовних реалій» встановила їх критерії та здійснила структурно-семантичну класифікацію мовних реалій [6]. Тобто, культурологічний компонент значення реалій, виступаючи об'єктивним критерієм типології реалій, надав підстави вітчизняній дослідниці класифікувати останні на чотири типи. Обґрунтовуючи результати своїх наукових розвідок, Т.Авдеєнко зазначає наступне: «Що стосується лінгвокультурного концепту лексичних одиниць, то останній складає певну абстракцію, для якої характерна наявність певних предметних та етнокультурних сем. Ми можемо говорити про наявність універсального концепту в поєднанні з лінгвокультурним, який реалізується через автохтони, що несуть етнокультурне навантаження, представляючи мовну одиницю у світлі тієї чи тієї культури.

Розглянувши структурно-семантичний аспект слова-реалії, можна виділити окрему етноспецифічну сему – культурологічний компонент, який є носієм його етноспецифічної ознаки. Наявність культурологічного компонента у структурі лексичної одиниці дає підстави віднести її до розряду слів-реалій.

Культурологічний компонент слова-реалії може виступати в ролі критерію в побудові типології мовних одиниць-реалій. За місцем культурологічного компонента у структурі лексичного поняття мовні одиниці-реалії можуть бути класифіковані на чотири типи.

Перший тип – культурологічний компонент, тотожний денотативному значенню слова-реалії, домінуючи над його предметними ознаками. Реалії цього типу – етноспецифічні, безеквівалентні: *kilt*, *hunt*, *bar*.

У групі другого типу реалій культурологічний компонент становить одну із семантичних долей структури слова, надаючи йому особливого культурологічного змісту. Тут ідеться про існування різнопланових автохтонів у структурі значення слів із міжмовним поняттям. Так, звичке слово *cap* може набувати додаткових культурологічних відтінків, а саме: *cap I* – головний убір, що носять робітники Британії; *cap II* – головний убір, що входить в шкільну форму привілейованих шкіл Британії; *cap III* – шапка з гербом членів збірної графства; *cap IV* – внесок товариства мисливців на лисиць (за британською традицією гроші кладуть у кепку).

Реалії такого типу можна вважати частковоеквівалентними за наявністю схожих і розбіжних ознак у мовах.

Культурологічний компонент може знаходити місце у структурі конотативного аспекту значення слова та бути тотожним його конотативному значенню, утворюючи ще одну групу безеквівалентних реалій. Прикладами таких реалій, як зазначає Г.Д. Томахін [34, с. 213], можуть бути американські антропоніми: *Bub* (дурень); *Gabby* (базіка); *Dumb Dora* (нерозумна дівчина).

Лексичний фон слів міжмовного поняття високопродуктивний у формуванні нових словосполучень-реалій завдяки присутності в ньому культурологічного компонента значення у формі додаткових автохтонів.

Завдяки наявності культурологічного компонента у фонових знаннях слів можна виділити четвертий тип реалій – реалії-словосполучення, які відтворюють певні аспекти ментальності нації. Для прикладу: фонові знання слів кольорової гами *yellow*, *red*, *white* доповнюють їх таким чином, що стає можливим отримати різнопланову інформацію про особливості культури британців: *yellow book* – жовта книга – журнал декадентської спрямованості (1894–1897 рр.), до якого входили

Генрі Бенетт, Оскар Уайльд; yellow pages – довідник, абоненти якого групуються за певною діяльністю; yellow bellies – жителі болотистих районів Британії (Суффолк, Норфолк) – натяк на жабенят у болотах цих місцин; White Horse – назва шотландського віскі; white horse – білий кінь – історичне наскальне зображення на скалі, історична пам'ятка IX ст. у графстві Беркшир; white lady – коктейль із джину, лікеру та лимонного соку; White Tower – найстаріша частина Тауеру, музей зброї; red book – назва довідників про родовід видатних людей Британії; red Duster – назва прапора торговельного флоту Британії; red flag – назва гімну лейбористів; red box – валіза для перевезення цінних паперів.» [6].

Мовна форма реалій різноманітна в кожній мові, відтворює особливості менталітету нації і на лексичному рівні, рівні словосполучення, і на рівні дискурсу. Відомими мовними реаліями є британські жарти, анекдоти, валентинки, які засвідчують унікальність почуття гумору британців, що знаходить неповторний вияв у словесній творчості При зіставленні слів і культур виділяють елементи, які збігаються / не збігаються, збігаються частково. Власне англійські мовні одиниці – реалії – це той мовний пласт, який не збігається з іншою мовою, завдяки чому мова набуває унікальності та самобутності на базі лінгвокультурного концепту, наповненого етнокультурним змістом [6].

1.3. Аналіз варіативності способів передачі реалій

Актуальність аналітичного огляду варіативності способів передачі реалій при перекладі творів художньої літератури є беззаперечною. Підставою для цього твердження є результати аналізу фактичного матеріалу, проведеного нами у попередніх двох підрозділах нашої роботи, стосовно проблематики визначення сутності «реалії» як мовознавчої категорії, що у свою чергу створює підґрунтя для різного бачення науковцями видових класифікаційних груп реалій. Ми звернули особливу увагу на той факт, що серед дослідників у галузі перекладознавства і досі немає однозначної відповіді на питання щодо передачі національної своєрідності оригіналу, його особливого забарвлення, пов'язаного з національним середовищем, де він створений, яке стосується тих основних проблем теорії перекладу, від яких залежить і відповідь на питання про

перекладність [3, с.87, 93]. Отже, метою даного підрозділу нашого наукового пошуку буде аналіз варіативності способів передачі реалій при перекладі творів художньої літератури. Для досягнення поставленої мети шляхом проведення моніторингу наукових досліджень вчених-мовознавців необхідно виконати наступні завдання:

1) з'ясувати думки фахівців у галузі перекладознавства щодо: а) першого автора перекладознавчого терміну «реалія»; б) першого автора перекладознавчого терміну «передача реалії» при перекладі художнього твору;

2) розглянути погляди вчених щодо різних типів і видів перекладацьких прийомів та трансформації реалій, а саме: «передача реалій», «переклад реалій», «трансляційне перейменування реалій», «відтворення реалій», «перенесення реалій», «перекладацька трансформація реалій» та ін.;

3) проаналізувати загальноновизнані способи передачі реалій при перекладі художнього твору.

Перекладознавство, як наука, по мірі свого розвитку охоплює все більшу кількість проблем і спірних положень. Намагаючись відповісти на питання «як перекладати?», дослідники фокусують увагу на різних об'єктах перекладу, які дуже часто є джерелом протирічних думок. Незаперечним є той факт, що різні народи сприймають світ крізь призму своєї рідної мови, таким чином, це зумовлює формування культурно-зумовлених явищ або реалій характерних саме для мови і ці явища проявляються в різних сферах діяльності людини-носія цієї мови. Все вищезазначене і зумовило актуальність даної теми, бо перекладач стикається з проблемою перекладу реалій дуже часто. Оскільки реалії відносяться до так званих «не співпадаючих» елементів мови, означають поняття, що є чужими для інших культур, тому завжди представляють особливу складність в процесі перекладу і водночас, забезпечують інтерес до даної проблеми [44].

Багато вчених-лінгвістів присвятили свої наукові дослідження визначенню цього феномена, проте і досі в їх теоретичних пошуках у галузі мовознавства немає усталеної думки щодо першого автора перекладознавчого терміну «реалія». Про це свідчать результати проведеного нами аналітичного огляду авторефератів дисертаційних досліджень, монографічних та періодичних видань, як вітчизняних, так і зарубіжних учених з цієї проблематики. Зокрема, одна когорта дослідників

стверджує, що у перекладознавчих працях слово «реалія» як термін з'явилося у 40-х роках ХХ-го століття. М.С. Зарицький зазначає наступне: «У перекладознавстві цей термін увів О. Федоров у праці «Про художній переклад» (1941). Під реалією він розумів «національно-специфічний об'єкт». В українському перекладознавстві першим ужив даний термін О. Кундзіч у статті «Перекладацька мисль і перекладацький недомисел»» [7, с. 34.].

Підтверджуючи цю тезу, П.М. Бокова стверджує: «Уперше його (термін «реалія») вжив відомий фахівець А. Федоров. В українському перекладознавстві термін «реалія» вперше вживає О. Кундзіч в 1954 році у праці «Перекладацька мисль і перекладацький недомисел», підкреслюючи при цьому неможливість перекладу реалій: «Я схильний вважати народні пісні аналогічними реаліям даного народу, що, як правило, не перекладаються» (П.М. Бокова [44]).

І.В. Кузнецова, досліджуючи переклад культурно-забарвлених слів також стверджує: «У перекладознавчих працях слово «реалія» як термін з'явилося у 40-х роках. Уперше його вжив відомий фахівець А. Федоров у праці «О художественном переводе» (1941). Також, термін «реалія» зустрічається у кандидатській дисертації Г. Шаткова 1952 року, присвяченій проблемам, що виникають при перекладі безеквівалентної лексики. У 1952 році Л. Соколов уперше дав визначення терміна «реалія» як лексичної одиниці: «Терміном «реалії» позначають побутові і специфічно національні слова й звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших народів» [69].

Проте, Тарас Шмігер досліджуючи історію українського перекладознавства ХХ сторіччя та спираючись на збірку вибраних праць «Олександр Фінкель – забутий теоретик українського перекладознавства» [54, с. 115, 117] за редакцією В.І. Карабана та Л.М. Черноватого, акцентує увагу на тому факті, що ще у 1929 році О.М. Фінкель, мабуть, першим ужив термін реалія – нарівні з терміном місцевий колорит (*couleur locale*), – щоб позначити унікальні історичні, етнографічні, побутові явища, національно-специфічні об'єкти. Згодом до цього терміна зверталися О.Л. Кундзіч, О.В. Жомнір, В.В. Коптілов, К.О. Шахова, С.О. Скороходько й ін. Реалії глибоко вивчали російські дослідники А.В. Федоров, Г.В. Шатков, Г.В. Чернов, Я.Й. Рецкер, болгарські – С. Флорин, С. Влахов. Ґрунтовно

вивчивши й проаналізувавши наявні дослідження реалії, Р.П. Зорівчак сформулювала перекладознавче визначення терміна реалія [20, с.198–199].

Дослідивши в попередніх підрозділах даної роботи визначення сутності поняття «реалії» та її види, необхідно наголосити на тому, що поняття «передача реалій» вперше було введено А.В. Федоровим. Про це зокрема йдеться в науковій розвідці Н.А. Фененко [70]: «А.В. Федоров зазначає, що для лінгвістичної загальної теорії перекладу інтерес представляє питання про способи передачі слів як назв реалій [4, с.206]. При цьому «мова повинна йти саме про переведення назв реалій, а аж ніяк не про «переклад» самих реалій, бо реалія – поняття екстралінгвістичне і не може «перекладатися», як не може «перекладатися» з однієї мови на іншу будь-яка існуюча в природі річ. Аналогічної думки дотримується А.Д. Швейцер, який визначає реалії як предмети або явища, пов'язані з історією, культурою, економікою та побутом [39, с. 250]. Вираз «переклад реалій» А.В. Федоров кваліфікує як термінологічно некоректне і пропонує говорити в цьому випадку про «передачу реалій», оскільки слово «передача» ширше за значенням, ніж «переклад» і може відноситися до екстралінгвістичних понять [4, с. 206–207]».

У тлумачному перекладознавчому словнику Л.А. Нелюбина [57, с. 132] підтримується твердження А.В. Федорова щодо передачі реалій, а не їх перекладу: «Основные способы передачи реалий – (1) *Транслитерация* и *транскрипция*. Непосредственное использование данного слова, обозначающего *реалию*, либо его корня в написании буквами своего языка или в сочетании с суффиксами своего языка. (2) Создание нового слова, или сложного слова, или словосочетания для обозначения соответствующего предмета на основе элементов и морфологических отношений, уже реально существующих в языке. В своей основе это перевод описательный, перифрастический. (3) Использование слова, обозначающего нечто близкое, хотя и не тождественное по функции, к иноязычной реалии – уподобляющий перевод, уточняемый в условиях контекста, а иногда граничащий с приблизительным обозначением. (4) Гипономический способ – обобщенно-приближающий перевод, при котором слова иностранного языка, обозначающие видовое понятие, передаются словом, называющим родовое понятие в языке перевода. Этот способ обедняет

представление, связанное с названием реалии, так как название общего понятия в языке перевода приводит к утрате конкретности [57, с. 132].»

Відомі болгарські науковці С. Влахов і С. Флорин також надають у своїх дослідженнях перевагу терміну «прийоми передачі реалій». За твердженням цих науковців: «Їх можна, узагальнюючи, звести в основному до двох: транскрипції і перекладу... Таким чином, загальна схема прийомів передачі реалій в художньому тексті отримує наступний вигляд:

I. Транскрипція.

II. Переклад (заміни).

1. Неологізм:

а) калька,

б) полукалька,

в) освоєння,

г) семантичний неологізм.

2. Приблизний переклад:

а) родо-видова відповідність,

б) функціональний аналог,

в) опис, пояснення, тлумачення.

3. Контекстуальний переклад.» [3, с.87, 93].

Проте, відома українська дослідниця у галузі перекладознавства Р.П. Зорівчак, має свою думку щодо результатів наукових пошуків болгарських учених С. Влахова і С. Флорина, трактуючи їх «прийоми передачі реалій», як «переклад реалій». Зокрема Р.П. Зорівчак зазначає: «Проблему перекладу реалій дуже глибоко, з детальною класифікацією, опрацювали С. Влахов і С. Флорин, зокрема в книжці «Неперекладне в перекладі» [3, с. 87–93].»

Цікавим є висновок Р.П. Зорівчак щодо способів передачі реалій, які вона називає способами трансляційного перейменування реалій: «На основі зіставлення англійських перекладів української прози з їхніми оригіналами доходимо висновку про такі способи трансляційного перейменування реалій: транскрипцію (транслітерацію); гіперонімічне перейменування; дескриптивну перифразу; комбіновану реномінацію; калькування, повне і часткове; міжмовну транспозицію на конотативному рівні; метод уподібнення (субституцію); віднайдення ситуативного відповідника (контекстуальний переклад); контекстуальне розтлумачення (інтерпретацію) реалій.» [1, с.93].

Якщо Р.П.Зорівчак надає перевагу способам трансляційного перейменування реалій, то Г.А.Бойко акцентує увагу на способах перекладу реалій [71]. Одну із своїх статей Г.А.Бойко присвячує розгляду англійських політичних реалій та способам їхнього перекладу на українську мову: транскрипції, транслітерації, калькам, в тому числі з додатковим поясненням, приблизному/описовому перекладу. Як зауважує автор статті: «Переклад реалій, як слів специфічних для певного народу або країни, вимагає від перекладача особливих знань, а саме знання лінгвокраїнознавства. Існують різні способи *перекладу*, або *передачі* політичних реалій. Англійські політичні реалії передаються, як правило, шляхом транслітерації або калькування. Іноді до слова, переданого шляхом транслітерації або калькування, може додаватися пояснення в дужках або зноски. В деяких випадках може застосовуватись наближений переклад.».

П.М.Бокова у своїй статті «Реалії та проблеми їх перекладу в іспанській мові» також розглядає саме переклад реалій, а не їх передачу [44].

Досліджуючи реалії як культурно-забарвлені слова І.В.Кузнецова акцентує увагу саме на перекладі цих мовних одиниць [69].

Разом з тим слід зауважити, що серед представників українського перекладознавства доволі часто використовується поняття «відтворення реалій» та «перенесення реалій», а не «передача реалій». Зокрема, О.Ю.Тупиця досліджує відтворення безеквівалентних лексичних одиниць у поетичному тексті при перекладі [50]. Проте, вченим використовується і поняття «перенесення» поряд із поняттям «відтворення»: «Перенесення етномовних поетичних образів з однієї мовної системи в іншу вимагає врахування не тільки специфіки жанру й літературної традиції, а й етномовної комунікативної компетенції реципієнта. Адже необхідність збереження безеквівалентної лексики стикається із загрозою порушити його мовну природу, його доступність естетичному сприйняттю іншомовного читача. Відтворення семантики безеквівалентної лексики ускладнюють лінгвоетнічні бар'єри.» [50].

Н.М.Абабілова розглядаючи відтворення реалій як перекладознавчу проблему [41], присвячує свою статтю дослідженню способів перекладу реалій з англійської мови на українську. Нею проаналізовано труднощі, що виникають під час перекладу зазначеного феномену. У своїй попередній статті «Перекладацькі трансформації як

засіб досягнення еквівалентності текстів» [72], що присвячена розгляду визначення поняття «трансформація» та підходів до її класифікації, вченою здійснено аналіз ролі трансформацій для досягнення еквівалентності тексту за допомогою поняття «передача». Наприклад: «Але все ж таки частіше перекладач стикається з таким різноманіттям, яке не дозволяє використовувати прості заміни одиниць однієї мови одиницями іншої без втрати змісту. В цей момент перекладач повинен знайти такі способи передачі змісту оригіналу, які виконують ті ж функції впливу на читача чи слухача, яку виконував оригінал на носія мови чи на самого перекладача. Міжмовні перетворення з метою досягнення еквівалентності текстів оригіналу та перекладу називають перекладацькими трансформаціями.» [72].

Досліджуючи прийоми відтворення культурно-маркованих знаків Вікторіанської доби у Великій Британії за перекладу прозових і драматичних творів англійських письменників українською мовою, Ю.П. Чалою [17] доведено, що показові концепти історичної доби, які визначають специфіку конкретного соціуму, особливості його матеріальної культури, виражаються у художніх творах за допомогою культурно-маркованих знаків. «Культурно-маркований знак», на думку дослідниці, є поняттям, ширшим за обсягом, ніж поняття «реалія», вони знаходяться у позиції взаємодоповнення. Для передачі «асоціативного шлейфу» культурно-маркованих знаків за перекладу художнього твору, який відображає Вікторіанську добу, як стверджує Ю.П. Чала, доцільно застосовувати прийоми, що відтворюють референтне ядро знаку та його ціннісний і образний компоненти. Оптимальними для цього в дисертаційному дослідженні визначено прийоми: внутрішньотекстові пояснення / додавання, генералізацію, конкретизацію та віднайдення контекстуального відповідника [17].

О. Хан досліджуючи особливості перекладу реалій у контексті детективної оповіді, акцентує увагу на способах їх перекладу, взявши за основу тексти оригіналу і перекладу детективної повісті у стилі *hard-boiled* «Killer in the Rain» Раймонда Чандлера. Автор стверджує, що реалії як лексичні одиниці схильні до динаміки і як ті, що являють собою групу лексики підвищеної складності для перекладу, потребують особливого підходу з боку перекладача [73].

Дослідивши способи перекладу реалій з англійської мови на українську, Н.М. Абабілова у своїй науковій розвідці констатує наступне: «На думку багатьох дослідників вибір прийому передачі реалії залежить від характеру самої реалії, її місця в лексичних системах, словотворчих можливостей, літературних та мовних традицій в мові оригіналу та перекладу; значущості реалії у контексті, яка здійснюється за допомогою таких критеріїв: чи зосереджена увага на цій реалії, чи вона яскраво виражена або є непомітною деталлю у тексті оригіналу. Зауважимо, що твердження, нібито реалії перекладаються, – неточне. Перекласти – це значить віднайти відповідник у цільовій мові, що є неможливим, оскільки в етнокультурі, матеріальній чи духовній, в історії носіїв цільової мови немає співвідносного об'єкта, поняття чи явища. У випадку реалій доречно говорити не про переклад у буквальному розумінні, а лише про винайдення семантико-стилістичного відповідника або трансляційне перейменування реалій. Аналіз наукової літератури довів, що у процесі перекладу реалій немає раз і назавжди встановлених правил, основний орієнтир – контекст, в якому вживається національно забарвлене слово. Беручи до уваги думки різних дослідників, а саме Л. Бархударова, В. Комісарова, Т. Левицької, Я. Рецкера, Г. Томахіна, А. Федорова, А. Фітерман виділено такі прийоми перекладу реалій: транслітерація, транскрипція, калькування, описовий переклад, наблизений переклад та трансформаційний переклад.» Отже, резюмує Н.М. Абабілова, вибір шляху перекладу реалії залежить від таких передумов, як: характер тексту; значущість реалії в контексті; тип реалії, її місце в лексичних системах мови перекладу і мови оригіналу; літературні традиції мови; читачі перекладу [41].

У дисертації Г.О. Гарбузової [74] подано висвітлення прийому лексичної модуляції в англо-українських художніх перекладах, зокрема його природи, механізму дії та видів, а також виявлено особливості й причини застосування цього прийому з огляду на специфіку англійської та української мов, а також контекстуальних умов, що створюються у першотворі. Авторкою наукового пошуку стверджується, що лексична модуляція ґрунтується на переформулюванні висловлення, яке можна досягти, змінивши аспект сприйняття об'єкта дійсності художньої прози. Вченою запропоновано класифікацію видів лексичної модуляції: лексико-семантичні трансформації генералізації, конкретизації, логічного розвитку й антономічного перекладу. Г.О. Гарбузовою розкрито потенціал лексичної

модуляції для досягнення адекватності перекладу та описано форми використання цього прийому [74].

Підсумовуючи вищезазначене можна зробити висновок про наступне.

Перекладацькі прийоми та трансформації становлять значну частину перетворень оригіналу. Незважаючи на те, що більшість типів і видів перекладацьких прийомів докладно досліджено (див., напр., праці Л.С. Бархударова, В.С. Виноградова, С. Влахова і С. Флоріна, М.К. Гарбовського, Р.П. Зорівчак, В.І. Карабана, В.Н. Комісарова, В.В. Коптілова, О.І. Чередниченка та ін.), у сучасному перекладознавстві не зменшується інтерес до різних аспектів міжмовних змін, зокрема до лексичних трансформацій. Актуальність даної теми зумовлена загальною тенденцією низки перекладацьких досліджень до виявлення особливостей функціонування, умов та причин застосування лексико-семантичних трансформацій. Наразі прийом лексичної модуляції докладно не описано у перекладознавчій науці. Його використання сприяє відтворенню логіко-сміслових зв'язків та мовно-культурних особливостей текстів першотвору та перекладу [74., с.3].

При перекладі літературних творів на іншу мову передача реалій часто викликає труднощі і вимагає ерудиції та «фонових знань» – уявлень про об'єкт зображення і тому, що його оточує. Реалії, що не мають еквівалентів в мові перекладача, набувають характеру термінів і при перекладі запозичуються і транслітеруються (фр. chalet – «шале», нім. Kaiser – «кайзер», англ. football – «футбол», транслітерація російського «мужик» в різних мовах); можливі також пошук синонімів у мові перекладача (англ. dandy – «красунчик») і описовий переклад іноземного слова (іт. mozzarella – свіжий сир з молока буйволиць) [56, с. 863].

Отже, як свідчать результати проведеного нами аналізу варіативності способів передачі реалій, дана проблема серед науковців вважається вивченою достатньо глибоко, але на наш погляд, продовжує залишатися актуальною і, в певній мірі, новою для сучасних вчених, тому що життя людей не стоїть на одному місці, воно розвивається, а разом із цим з'являються нові реалії, поняття, яким не було приділено достатньо уваги.

Висновки до розділу 1

У розділі 1 «Загальнотеоретичні аспекти передачі реалій при перекладі творів художньої літератури» предметом дослідження стали основні теоретичні погляди відомих вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі мовознавства. Зокрема, нами було проведено аналітичний огляд наукової літератури, фактичних матеріалів періодичних видань з наступних питань перекладознавства: 1. Проблематика визначення сутності реалії як мовознавчої категорії; 2. Характеристика загальновідомих систем класифікації реалій та 3. Аналіз варіативності способів передачі реалій.

Яскравим прикладом неперекладних елементів тексту, на думку видатних болгарських мовознавців С. Влахова та С. Флорина, є реалії. Даним терміном «реалія» вони скористалися в своїй першій публікації (Влахов С., Флорин С. Непреводимото в превода. Реалии.– Български език, 1960, кн. 2–3, 274 с.) [75, с. 168–187.] для позначення слів, які називають елементи побуту та культури, історичної епохи і соціального ладу, державного устрою та фольклору, тобто специфічних особливостей даного народу, країни, далеких іншим народам і країнам [3, с. VI].

Враховуючи багатозначність та варіативність визначених понять терміну «реалія», болгарськими науковцями С. Влаховим і С. Флориним доведено, що багато з авторів, які говорять про реалії, дають приблизні, неповні визначення, відзначаючи лише ті чи інші з ознак, той чи інший вид цього класу, вживаючи неоднакові, терміни для їх позначення. Для внесення ясності С. Влахов і С. Флорин зауважують, що потрібно зробити застереження: по-перше, в більшості робіт матеріал про реалії не займає центрального місця, так що не можна і вимагати від них вичерпних дефініцій; по-друге, виходячи з інших критеріїв, багато авторів дають реаліям інші найменування («безеквівалентна лексика», «екзотична лексика»), причому не можна очікувати збігу визначень; по-третє, надаються визначення не тільки теоретиків перекладу, а й інших фахівців, які, природно, тлумачать поняття з урахуванням своєї спеціальності; нарешті, по-четверте, на характері дефініцій не могла не відбитися і помітна еволюція в поглядах на реалії з часів перших публікацій [3, с. 44].

Як предмети матеріальної і духовної культури, реалії відображають спосіб життя і спосіб мислення конкретного суспільства і не мають аналогів

в досвіді іншого народу, тому відсутні відповідні концепти і лексичні одиниці, що їх позначають... Передаючи фактичну інформацію, реалії виконують інформативну функцію. Будучи назвами об'єктів або явищ, характерних тільки для одного народу в певний період його соціального і історичного розвитку, реалії не можуть мати точних відповідностей в мовах інших народів. Вони називають ці унікальні предмети або явища, виконуючи, таким чином, номінативну функцію. Крім позначення конкретних предметів і явищ матеріального світу, реалії відтворюють емоційну атмосферу, відображають додаткові смислові відтінки, які є результатом національного бачення світу. Їм властива етнокультурна функція, так як за допомогою цього шару лексики відтворюється національний та історичний колорит [76, с. 87–88].

Розглядаючи існуючі підходи до семантичної класифікації слів-реалій у сучасному мовознавстві та вивчаючи різні точки зору з проблем класифікації слів-реалій, можна дійти висновку, що в літературі щодо цього питання міцно утвердився спосіб групування реалій за тематичним принципом. З метою систематизації реалій необхідний екстралінгвістичний чинник – тематичні асоціації, оскільки основним критерієм їх виділення є семантичний чинник, який виявляється у порівнянні з лексико-семантичною системою іншої мови.

У сучасному перекладознавстві постала не менш важлива проблема, яка полягає у значній варіативності способів передачі реалій при перекладі художніх творів. Теоретики перекладознавства у своїх наукових роботах досліджують різні засоби перекладу одиниць безеквівалентної лексики (реалій): транскрипцію і транслітерацію, пояснення у вигляді виноски, описовий переклад, функціональний аналог, калькування.

РОЗДІЛ 2

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РЕАЛІЙ

В ПЕРЕКЛАДНИХ ОПОВІДАННЯХ АРТУРА КОНАН ДОЙЛА

2.1. Вивчення видів класифікації реалій на матеріалах оповідань Артура Конан Дойла

Дослідивши в першому розділі даної роботи загальнотеоретичні аспекти передачі реалій при перекладі творів художньої літератури та розкривши існуючі підходи науковців до їх класифікації, у цьому підрозділі, розглянемо англійську безеквівалентну лексику на матеріалах оповідань Артура Конан Дойла з метою виконання їх групування за предметним принципом.

Об'єктом нашого дослідження є реалії в англійському тексті (тексті оригіналу) оповідань Артура Конан Дойла, предметом – їх семантичні характеристики. Мета дослідження – виділити групи реалій англійської мови та встановити кількісні характеристики безеквівалентної лексики (реалій) з їх національною специфікою.

Завданням дослідження є визначення виду реалії за допомогою тематичної класифікації і її місця та значущості в контексті – типу реалії.

Матеріалом нашого пошуку слугувала суцільна вибірка реалій з оповідань А. Conan Doyle: «A scandal in Bohemia» [77, Pages: 3–28], «The Adventure of the Speckled Band» [77, Pages: 176–204], «The five orange pips» [77, Pages: 104–125].

Загальна кількість досліджених реалій – 450 лексичних одиниць англійської мови, для яких зафіксована національна специфіка семантики на тлі української та російської мов як мов-зіставлення (Додатки А6, Б4, В4).

Основою авторського поділу реалій обрано загальноновизнану класифікацію безеквівалентної лексики відомих болгарських фахівців у галузі мовознавства С. Влахова і С. Флоріна [3, с. 47–78].

Крім того, на підставі запропонованого нами поділу цієї групи слів, розрахуємо відсоткове число національно-забарвлених одиниць та наведено коротку характеристику кожної з груп реалій Вікторіанської епохи і їх

процентне співвідношення із загальною кількістю реалій у зазначених вище оповіданнях Артура Конан Дойла.

Отже, класифікація, отримана в результаті опрацювання оповідань Артура Конан Дойла, має такі лексико-предметні групи:

I. Предметний розподіл:

A. Географічні реалії:

1. Назви об'єктів фізичної географії, у тому числі й метеорології:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *the Continent* [77, p. 26] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *tropics* [77, p. 181] (Додаток Б);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *the island of Uffa* [77, p. 104]; *America* [77, p. 107]; *Europe* [77, p. 108]; *the Isle of Wight* [77, p. 124]; *the Atlantic* [77, p. 125] (Додаток В);

2. Назви географічних об'єктів, пов'язаних з людською діяльністю.

3. Назви ендеміків.

Б. Етнографічні реалії:

1. Побут:

– їжа, напої й т.п., побутові заклади:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *a glass of half-and-half* [77, p. 15] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *brandy* [77, p. 184] (Додаток Б);

– одяг (включаючи взуття, головні убори й ін.):

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *top-hat* [77, p. 6]; *Astrakhan* [77, p. 8]; *double-breasted coat* [77, p. 8]; *the deep blue cloak* [77, p. 8]; *broad-brimmed hat* [77, p. 8]; *tweed-suited* [77, p. 14]; *ulster* [77, p. 23] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *jacket* [77, p. 177]; *top-hat* [77, p. 188]; *frock-coat* [77, p. 188]; *gaiters* [77, p. 188]; *hunting-crop* [77, p. 188]; *heelless Turkish slippers* [77, p. 201]; *dressing-gown* [77, p. 201] (Додаток Б);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *pince-nez* [77, p. 105] (Додаток В);

– житло, меблі, посуд й ін. начиння:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *spirit case* [77, p. 5]; *a gasogene* [77, p. 5]; *a cabinet photograph* [77, p. 13]; *a bijou villa* [77, p. 15]; *Chubb lock to the door*. [77, p. 15]; *provinces* [77, p. 13] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *case-book* [77, p. 178]; *the Crown Inn* [77, p. 186]; *chest of drawers* [77, p. 193]; *dressing-table* [77, p. 193]; *belt-rope* [77, p. 193]; *camp-bed* [77, p. 194]; *the Manor House* [77, p. 198]; *parsonage* [77, p. 201] (Додаток Б);

– транспорт (засоби пересування й водії):

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *a pair* [77, p. 8]; *nice little brougham* [77, p. 8]; *a pair of beauties* [77, p. 8]; *royal brougham* [77, p. 13]; *drunken-looking groom* [77, p. 14]; *horsey men* [77, p. 15]; *the coach-house* [77, p. 15]; *a mews in a lane* [77, p. 15]; *cabman* [77, p. 16]; *hansom cab* [77, p. 16]; *little landau* [77, p. 17]; *coachman* [77, p. 17]; *cab* [77, p. 17]; *the buckles* [77, p. 17]; *carriage* [77, p. 21] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *a dog-cart* [77, p. 177]; *a trap* [77, p. 190] (Додаток Б);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *bark* [77, p. 104] (Додаток В);

– назви тварин та рослин:

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *Bramble* [77, p. 180]; *cheetah* [77, p. 180]; *baboon* [77, p. 180]; *crocus* [77, p. 188]; *oak* [77, p. 193]; *laurel* [77, p. 198]; *serpent* [77, p. 202]; *swamp adder* [77, p. 202]; *snake* [77, p. 202]; *reptile* [77, p. 202]; *occupant* [77, p. 203] (Додаток Б);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *orange pips* [77, p.104] (Додаток В).

2. Праця:

– люди праці:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *servant girl* [77, p. 5]; *the London slavey* [77, p. 5]; *maker* [77, p. 7]; *the landlady* [77, p. 14]; *ostler* [77, p. 15]; *the Serpentine-mews* [77, p. 15]; *maid* [77, p. 16]; *scissors-grinder* [77, p. 20]; *nurse-girl* [77, p. 20] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *his native butler* [77, p. 180]; *blacksmith* [77, p. 181]; *coroner* [77, p. 184] (Додаток Б);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *planter* [77, p. 107] (Додаток В);

– організація праці (включаючи господарство й т.п.):

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *paper-mills* [77, p. 7]; *chambers* [77, p. 16]; (Додаток А);

– інше:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *iodoform* [77, p. 6] (Додаток А).

3. Мистецтво й культура:

– інші мистецтва й предмети мистецтв:

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *opal tiara* [77, p. 178] (Додаток Б);

– виконавці:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *Prima donna Imperial Opera of Warsaw* [77, p. 11] (Додаток А);

– звичаї, ритуали:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *wooing* [77, p. 4]; *wedlock* [77, p. 5] (Додаток А);

– міфологія:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *Hercules* [77, p. 8]; (Додаток А);

– культові реалії:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *a surplice* [77, p. 17]; *the side aisle* [77, p. 17]; *Nonconformist* [77, p. 20] (Додаток А);

– назви книг, оповідань, проповідей, вчень:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *Study in Scarlet* [77, p. 4]; *Continental Gazetteer* [77, p. 7]; *Darlington Substitution Scandal* [77, p. 24] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *the Paradol Chamber* [77, p. 104]; *the American Encyclopaedia* [77, p. 118] (Додаток В);

– прислів'я, приказки, крилаті вислови, вигуки:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *It is simplicity itself* [77, p. 5]; *I could not help laughing* [77, p. 6]; *Quite so* [77, p. 6]; «*Peculiar – that is the very word*» *said Holmes.* [77, p. 7]; *Peculiar* [77, p. 7]; *Precisely.* [77, p. 7]; *Ha,*

ha, my boy, what do you make of that? [77, p. 7]; *There's money in this case, Watson, if there is nothing else.* [77, p. 8]; *I am lost without my Boswell.* [77, p. 8]; *You may say before this gentleman anything which you may say to me.* [77, p. 9]; *Let me see!* [77, p. 11]; *Hum!* [77, p. 11]; *ha!* [77, p. 11]; *Precisely so. But how?* [77, p. 11]; *Pooh, pooh!* [77, p. 11]; *Oh dear!* [77, p. 12]; *I was mad-insane* [77, p. 12]; *Very, indeed.* [77, p. 12]; *a soul of steel* [77, p. 12]; *Certainly* [77, p. 13]; *Then I shall drop you a line to let you know how we progress.* [77, p. 13]; *Pray do so.* [77, p. 13]; *You have carte blanche.* [77, p. 13]; *to chat this little matter over with you* [77, p. 14]; *the very possibility of his failing had ceased to enter into my head* [77, p. 14]; *or what I ended by doing* [77, p. 15]; *she has turned all the men's heads down* [77, p. 15]; *She is the daintiest thing under a bonnet on this planet.* [77, p. 15]; *it was clear enough what was in the wind* [77, p. 17]; *Thank God!* [77, p. 17]; *breaking the law* [77, p. 18]; *Pshaw!* [77, p. 21] (Додаток А);

А. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *Alas!* [77, p. 179]; *Pray be precise as to details* [77, p. 182]; *in the dead of the night* [77, p. 182]; *I am a light sleeper* [77, p. 183]; *I sleep more heavily than you* [77, p. 183]; *Oh, my God!* [77, p. 183]; *The speckled band!* [77, p. 183]; *These are very deep waters* [77, p. 184]; *This is a very deep business* [77, p. 186]; *By no means.* [77, p. 186]; *Ah! that is suggestive.* [77, p. 192]; *How very absurd!* [77, p. 194]; *Oh!* [77, p. 195]; *Ah, me!* [77, p. 195]; *Then, for pity's sake* [77, p. 195]; *My dear Holmes!* [77, p. 198]; *My God!* [77, p. 198]; *grave face* [77, p. 201] (Додаток Б);

А. Conan Doyle «The five orange pips»: *K. K. K.!* [77, p. 108]; *Tut! tut!* [77, p. 114]; *Incredible imbecility!* [77, p. 114]; *Good God!* [77, p. 119] (Додаток В).

4. Власна назва людини – особові імена:

– антропоніми:

А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *A. Conan Doyle* [77, p. 3]; *Sherlock Holmes* [77, p. 3]; *Irene Adler* [77, p. 3]; *Trepoff* [77, p. 4]; *Atkinson* [77, p. 4]; *Watson* [77, p. 5]; *Mary Jane* [77, p. 5]; *Wallenstein* [77, p. 7]; *Boswell* [77, p. 8]; *Hercules* [77, p. 8]; *Von Kramm* [77, p. 9]; *Ormstein* [77, p. 10]; *Wilhelm Gottsreich Sigismund von Ormstein* [77, p. 10]; *To Clotilde Lothman von Saxe-Meningen* [77, p. 12]; *Mr. Godfrey Norton* [77, p. 16]; *John* [77, p. 17]; *Mrs. Turner* [77, p. 19]; *Mr. John Hare* [77, p. 20] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *Roylotts* [77, p. 176]; *Grimesby Roylott* [77, p. 176]; *Hudson* [77, p. 177]; *Farintosh* [77, p. 178]; *Helen Stoner* [77, p. 178]; *Julia* [77, p. 180]; *Honorina Westphail* [77, p. 180]; *Percy Armitage* [77, p. 184]; *Palmer* [77, p. 198]; *Pritchard* [77, p. 198] (Додаток Б);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *Sophy Anderson* [77, p. 104]; *Grice Paterson* [77, p. 104]; *Clark Russell* [77, p. 105]; *Prendergast* [77, p. 105]; *John Openshaw* [77, p. 107]; *Elias* [77, p. 107]; *Joseph* [77, p. 107]; *Jackson* [77, p. 107]; *Hood* [77, p. 107]; *Lee* [77, p. 105]; *Mary* [77, p. 108]; *Fordham* [77, p. 108]; *Freebody* [77, p. 112]; *Hudson* [77, p. 115]; *McCauley* [77, p. 115]; *Paramore* [77, p. 115]; *John Swain* [77, p. 115]; *Cuvier* [77, p. 117]; *Cook* [77, p. 119]; *James Calhoun* [77, p. 123]; *Lloyd* [77, p. 123] (Додаток В).

5. Етнічні об'єкти:

– прізвиська (жартівливі або образливі):

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *clumsy* [77, p. 5]; *adventuress* [77, p. 10]; *drunken-looking* [77, p. 14] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *You are Holmes, the meddler.* [77, p. 189]; *Holmes, the busybody!* [77, p. 189]; *Holmes, the Scotland Yard Jack-in-office!* [77, p. 189]; *I know you, you scoundrel!* [77, p. 189]; *brute* [77, p. 189]; *the schemer* [77, p. 202]; *snakish temper* [77, p. 203] (Додаток Б);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *foul-mouthed* [77, p. 108] (Додаток В);

– назви осіб за місцем проживання:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *a German* [77, p. 8]; *a Frenchman* [77, p. 8]; *a Russian* [77, p. 8] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *Finns* [77, p. 124]; *Germans* [77, p. 124]; *Americans* [77, p. 124] (Додаток В);

– зовнішність:

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *squat* [77, p. 201]; *diamond-shaped* [77, p. 201]; *puffed* [77, p. 201]; *loathsome* [77, p. 201] (Додаток Б).

6. Одиниці вимірювання й гроші:

– одиниці вимірювання:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *seven and a half pounds* [77, p. 5]; *man entered who could hardly have been less than six feet* [77, p. 8]; *six inches in height* [77, p. 8]; *of half a dozen other people in the neighborhood* [77, p. 15] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *acres of ground* [77, p. 180]; *mile* [p. 190] (Додаток Б);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *two feet deep* [77, p. 110] (Додаток В);

– грошові одиниці:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *half a crown a packet* [77, p. 7]; *A hundred and fifty guineas apiece.* [77, p. 8]; *three hundred pounds in gold and seven hundred in notes* [77, p. 13]; *three hundred pounds in gold and seven hundred in notes* [77, p. 13]; *two pence* [77, p. 15]; *Half a guinea* [77, p. 17]; *half a sovereign* [77, p. 17]; *sovereign* [77, p. 17]; *copper* [77, p. 21] (Додаток А);

– просторічні назви й тих й інших:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *two fills of shag tobacco* [77, p. 15]; *took to their heels* [77, p. 22] (Додаток А).

В. Суспільно-політичні реалії:

І. Адміністративно-територіальний устрій:

– адміністративно-територіальні одиниці:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *country* [77, p. 7]; *provinces* [77, p. 13] (Додаток А);

– населені пункти;

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *the metropolis* [77, p. 177] (Додаток Б);

– деталі населеного пункту:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *Avenue* [77, p. 20] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *parapet* [77, p. 181]; *Surrey laries* [77, p. 190] (Додаток Б);

– топоніми:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *Bohemia* [77, p. 3]; *Baker Street* [77, p. 4]; *Odessa* [77, p. 4]; *Trincomalee* [77, p. 4]; *Holland* [77, p. 4];

Eglow [77, p. 7]; *Eglonitz* [77, p. 7]; *Egria* [77, p. 7]; *Carlsbad* [77, p. 7]; *England* [77, p. 8]; *German* [77, p. 9]; *European* [77, p. 9]; *Cassel-Felstein* [77, p. 10]; *Prague* [77, p. 10]; *Warsaw* [77, p. 10]; *New Jersey* [77, p. 11]; *London* [77, p. 11]; *Scandinavia* [77, p. 12]; *Saxe-Meningen* [77, p. 12]; *Briony Lodge* [77, p. 13]; *Serpentine Avenue* [77, p. 13]; *St. John's Wood* [77, p. 13]; *the Serpentine* [77, p. 15]; *the Inner Temple* [77, p. 16]; *Gross & Hankey's* [77, p. 17]; *Regent Street* [77, p. 17]; *the Edgware Road* [77, p. 17]; *the Arnsworth Castle* [77, p. 23]; *Darlington* [77, p. 23]; *Charing Cross* [77, p. 26] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *Surrey* [77, p. 176]; *Stoke Moran* [77, p. 176]; *Leatherhead* [77, p. 178]; *Waterloo* [77, p. 178]; *Saxon* [77, p. 179]; *England* [77, p. 179]; *Berkshire* [77, p. 179]; *Hampshire* [77, p. 179]; *Calcutta* [77, p. 180]; *India* [77, p. 180]; *Bengal* [77, p. 180]; *Crewe* [77, p. 180]; *Harrow* [77, p. 180]; *Crane Water* [77, p. 184]; *Reading* [77, p. 185]; *the Crown Inn* [77, p. 186]; *the Scotland Yard* [77, p. 189]; *Doctors' Commons* [77, p. 189]; *revolver ... Eley's No. 2* [77, p. 190]; *Wilton* [77, p. 193]; *Turkish* [77, p. 201] (Додаток Б);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *British* [77, p. 104]; *Uffa* [77, p. 104]; *Camberwell* [77, p. 104]; *Horsham* [77, p. 105]; *Coventry* [77, p. 107]; *Florida* [77, p. 107]; *Sussex* [77, p. 108]; *States* [77, p. 108]; *Pondicherry* [77, p. 108]; *Dundee* [77, p. 112]; *Portsdown Hill* [77, p. 112]; *Fareham* [77, p. 112]; *St. Augustine* [77, p. 115]; *Tennessee* [77, p. 119]; *Louisiana* [77, p. 119]; *Carolina* [77, p. 119]; *Georgia* [77, p. 119]; *Lone Star* [77, p. 123]; *Savannah* [77, p. 123]; *Texas* [77, p. 124]; *the Albert Dock* [77, p. 124]; *Gravesend* [77, p. 124]; *the Goodwins* [77, p. 124]; *the Isle of Wight* [77, p. 124] (Додаток В).

2. Органи й носії влади:

– органи влади:

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *the official detective force* [77, p. 189] (Додаток Б);

– носії влади:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *the reigning family of Holland* [77, p. 4]; *one of the royal houses of Europe* [77, p. 6]; *one of the reigning families of Europe* [77, p. 10]; *the great House of Ormstein, hereditary kings of*

Bohemia [77, p. 10]; *the King* [77, p. 10]; *hereditary King of Bohemia* [77, p. 10]; *King of Scandinavia* [77, p. 12]; *My mistress* [77, p. 26]. (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *Regency* [77, p. 180] (Додаток Б);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *the Republican policy* [77, p. 108] (Додаток В).

3. Суспільно-політичне життя:

– соціальні явища й рухи (і їхні представники):

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *the Amateur Mendicant Society* [77, p. 104]; *the Tankerville Club* [77, p. 105] (Додаток В);

– звання, ступені, титули, звернення:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *gentleman* [77, p. 7]; *the Count* [77, p. 9]; *Dr. Watson* [77, p. 9]; *Von Kramm* [77, p. 9]; *nobleman* [77, p. 9]; *The august person* [77, p. 9]; *hereditary kings of Bohemia* [77, p. 10]; *Grand Duke* [77, p. 10]; *Your Majesty* [77, p. 11]; *Crown Prince* [77, p. 12]; *mademoiselle* [77, p. 13]; *Miss* [77, p. 15]; *Mr.* [77, p. 16]; *lady* [77, p. 17]; *Mrs.* [77, p. 19]; *Madame* [77, p. 19]; *Princess* [77, p. 21]; *Queen* [77, p. 26]; *Esq.* [77, p. 27]; *Sir* [77, p. 28]; *May we bring him in, marm?* [77, p. 22] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *young lady* [77, p. 177]; *my dear madam* [77, p. 177]; *squire* [77, p. 180]; (Додаток Б);

– навчальні заклади й культурні установи:

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *an Eastern training* [77, p. 203] (Додаток Б);

– сословія й касты (і їхні члени):

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *the wandering gypsies* [77, p. 181]; *vagabonds* [77, p. 181] (Додаток Б);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *the Ku Klux Klan* [77, p. 119] (Додаток В).

4. Військові реалії:

– підрозділи:

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *Artillery* [77, p. 180] (Додаток Б);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *Jackson's army* [77, p. 107]; *forts* [77, p. 112]; *Division* [77, p. 119] (Додаток В);

– зброя:

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *double-edged weapon* [77, p. 20] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *revolver ... Eley's No. 2* [77, p. 190]; *pistol* [77, p. 200]; *the cocked pistol* [77, p. 201]; *the dog-whip* [77, p. 202] (Додаток Б);

– військовослужбовці (і командири):

A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: *staff-commander* [77, p. 11]; *guardsmen* [77, p. 20] (Додаток А);

A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: *Major-General Stoner* [77, p. 180]; *a half-pay major of marines* [77, p. 180] (Додаток Б);

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *Major Prendergast* [77, p. 105]; *colonel* [77, p. 105]; *Captain* [77, p. 123]; *mates* [77, p. 123] (Додаток В);

– інше:

A. Conan Doyle «The five orange pips»: *stern-post* [77, p. 124] (Додаток В).

Наступним етапом нашого пошуку є наведення короткої характеристики кожної з груп реалій Вікторіанської епохи у досліджених вище оповіданнях Артура Конан Дойла та проведення розрахунку їх процентного співвідношення із загальною кількістю реалій. Результати проведеного нами дослідження згрупуємо у наступній таблиці 1 (Додаток Г).

Таблиця 1

Розрахунок кількісних характеристик груп реалій
та їх відсоткове співвідношення із загальною кількістю реалій
на матеріалах оповідань Артура Конан Дойла

Групи реалій за принципом предметної класифікації С. Влахова і С. Флоріна	Кількість реалій	%
1	2	3
Загальна кількість досліджуваних реалій, в тому числі:	450	100
1. Назви об'єктів фізичної географії, в тому числі:	8	1,8
2. Їжа, напої й т.п., побутові заклади, в тому числі:	2	0,5
3. Одяг (включаючи взуття, головні убори й ін.), в тому числі:	22	4,9

4. Житло, меблі, посуд й ін. начиння, в тому числі:	15	3,3
5. Транспорт (засоби пересування й водії), в тому числі:	22	4,9
6. Інші (побут), в тому числі:	4	0,9
7. Назви тварин та рослин, в тому числі:	12	2,7
8. Люди праці, в тому числі:	19	4,2
9. Знаряддя праці, в тому числі:	1	0,2
10. Організація праці (включаючи господарство й т.п.), в т.ч.:	3	0,7
11. Інше (праця), в тому числі:	5	1,1
12. Мистецтво й культура: театр, в тому числі:	2	0,5
13. Інші мистецтва й предмети мистецтв, в тому числі:	4	0,9
14. Виконавці, в тому числі:	1	0,2
15. Звичай, ритуали, в тому числі:	2	0,5
16. Міфологія, в тому числі:	1	0,2
17. Культурні реалії, в тому числі:	8	1,8
18. Назви книг, оповідань, проповідей, вчень, в тому числі:	5	1,1
19. Прислів'я, приказки, крилаті вислови, вигуки, в т.ч.:	60	13,2
20. Антропоніми, в тому числі:	51	11,3
21. Прізвиська (жартівливі або образливі), в тому числі:	11	2,4
22. Назви осіб за місцем проживання, в тому числі:	6	1,3
23. Зовнішність, в тому числі:	9	2,0
24. Одиниці вимірювання, в тому числі:	11	2,4
25. Грошові одиниці, в тому числі:	10	2,2
26. Просторічні назви й тих й інших, в тому числі:	3	0,7
27. Адміністративно-територіальні одиниці, в тому числі:	2	0,5
28. Населені пункти, в тому числі:	1	0,2
29. Деталі населеного пункту, в тому числі:	5	1,1
30. Топоніми, в тому числі:	77	17,1
31. Органи влади, в тому числі:	2	0,5
32. Носії влади, в тому числі:	10	2,2
33. Звання, титули, звернення, в тому числі:	31	6,9
34. Суспільний стан і касти (і їхні члени), в тому числі:	4	0,9
35. Соціальні явища й рухи (і їхні представники), в т.ч.:	2	0,5
36. Навчальні заклади й культурні установи, в тому числі:	1	0,2
37. Зброя (військові реалії), в тому числі:	5	1,1
38. Підрозділи (військові реалії), в тому числі:	4	0,9
39. Військовослужбовці (і командири), в тому числі:	8	1,8
40. Інше (військові реалії), в тому числі:	1	0,2

Застосовуючи статистичний метод зробимо кількісний опис поведінки різних мовних одиниць у досліджуваних текстах оповідань Артура Конан Дойла: «A scandal in Bohemia», «The Adventure of the Speckled Band» та «The five orange pips»: частоту вживання, їх розподіл у текстах різного жанру, сполучуваність з іншими одиницями тощо [78, с. 12–15].

Результати проведеного дослідження (Додаток Г) групування реалій за принципом предметної класифікації С. Влахова і С. Флорина свідчать про наявну кількість 40 груп реалій, які відібрано автором даної роботи та розподілено за різними галузями культурного та суспільного життя Англії Вікторіанської епохи. В загальній кількості 450 виокремлених реалій, майже при однаковій кількості сторінок текстів в досліджуваних оповіданнях, найбільш питому вагу займає безеквівалентна лексика оповідання А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia» – 53% (238 одиниць реалій). Наступним за кількістю реалій є оповідання А. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band» – 30% (135 одиниць реалій). Найменшим за обсягом реалій є оповідання А. Conan Doyle «The five orange pips» – 17% (77 одиниць реалій).

Розрахунок кількісних характеристик груп реалій та їх відсоткове співвідношення із загальною кількістю реалій на матеріалах оповідань Артура Конан Дойла, який наведений у таблиці 1, показує, що найчастіше у нашій вибірці зустрічаються *топоніми* (77 реалій, або 17,1%), *прислів'я, приказки, крилаті вислови, вигуки* (60 реалій, або 13,2%), *антропоніми* (51 реалія, або 11,3%), *звання, титули, звернення* (31 реалія, або 6,9%), *одяг (включаючи взуття, головні убори й інше)* (22 реалії, або 4,9%), *транспорт (засоби пересування й водії)* (22 реалії, або 4,9%), *люди праці* (19 реалій, або 4,2%), *житло, меблі, посуд й інше начиння* (15 реалій, або 3,3%), *назви тварин та рослин* (12 реалій, або 2,7%). Як бачимо, перше місце посідає категорія топонімів. Це пояснюється тим, що діяльність видатного і всесвітньвідомого детектива Шерлока Холмса, як головного героя оповідань Артура Конан Дойла, пов'язана з розслідуванням загадкових справ, які трапляються у різних частинах локацій: селищ, міст, а також і в різних країнах.

Прислів'я, приказки, крилаті вислови, вигуки не дарма займають другу сходинку в рейтингу реалій, адже робота Шерлока Холмса пов'язана безпосередньо з людьми, які є персонажами відповідних оповідань. Яскравим прикладом того є спілкування Холмса із його відвідувачами, доктором Ватсоном, місцевою поліцією, під час якого використовуються притаманні колоритному лексичному забарвленню реалії того часу.

На третьому місці знаходиться група антропонімів, адже використовуючи у спілкуванні прислів'я, приказки, крилаті вислови, вигуки, Холмс та інші герої оповідань звертаються безпосередньо до конкретних персонажів, які мають свої імена, що були притаманними Англії Вікторіанської епохи.

Група реалій, що позначає «звання, титули, звернення», знаходячись на четвертому місці і продовжуючи традицію тісної взаємодії з іншими групами реалій, допомагає читачеві оповідань Артура Конан Дойла уявити соціальну стратифікацію тієї епохи.

Використовуючи слова, що висвітлюють групу реалій «одяг (включаючи взуття, головні убори й інше)», автором оповідань про пригоди Шерлока Холмса описується зовнішній вигляд, мода часів періоду історії Великої Британії, який хронологічно приблизно збігається та пов'язується з правлінням королеви Великої Британії Вікторії (1837–1901 роки). Оскільки даний період закінчився майже сто років тому, сучасному читачеві буде цікаво та пізнавально уявити собі як виглядає той самий «*ulster*» чи навіть віднайти для себе щось знайоме у «*beelless Turkish slippers*».

Категорія реалій «транспорт» закономірно є доволі часто використовуваною у творах Артура Конан Дойла, адже найстаріша залізна дорога Великобританії є одночасно і найстарішою в світі і почала вона своє існування в 1825 році. Через деякий час в Лондоні відкривається метрополітен (10 січня 1863 року). У 1898 році зареєстровано компанію Norton, яка вже у 1902 році почала виготовляти мотоцикли. Цього ж 1902 року фірмою Royal Enfield виготовлено перший мотоцикл під своїм брендом. У тому ж році також було виготовлено перший мотоцикл фірми Triumph. В цей же час починають з'являтися перші британські автомобілі, зокрема: компанія Rolls-Royce LTD виготовила у 1904 році вже цілий ряд моделей (моделі мали індекс 12PS, 15PS, 20PS та 30PS). В оповіданнях

Артура Конан Дойла є також згадування такого засобу пересування як «*cab*». В сучасному світі мало хто не чув про відомі лондонські автомобілі таксі – «кеби», проте з'явилися вони лише у 1948 році, а за часів Холмса вони мали зовсім інший вигляд. Тоді даний транспортний засіб, загалом, мав два колеса та візника який керував здебільшого одним конем.

Групи реалій «люди праці», «житло, меблі, посуд й інше начиння» і «назви тварин та рослин» є складовими загальної групи етнографічних реалій, зокрема побуту. Використання Конан Дойлом слів що позначають реалії побуту того часу надають чудову можливість сучасному читачеві його творів опинитися разом у світі Вікторіанської епохи з персонажами детективу.

Проведене дослідження показало, що дані кількісні характеристики та процентне співвідношення реалій в досліджуваних оповіданнях Артура Конан Дойла ще раз підтверджує унікальність та своєрідність національно-забарвлених одиниць, які є яскравим відображенням життя і побуту різних верств населення Англії Вікторіанської епохи.

2.2. Розгляд особливостей передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла

Дослідивши у першому розділі нашої роботи загальнотеоретичні питання передачі реалій при перекладі творів художньої літератури маємо за необхідне вказати наступне. Наукові пошуки у галузі особливостей передачі реалій проводилися як вітчизняними вченими-перекладознавцями так і іноземними фахівцями у цій сфері, не лишаючи без уваги і загальновідомі твори Артура Конан Дойла.

Зокрема, Ю.В. Опанасенко досліджуючи проблему відтворення реалій в текстах детективного оповідання, здійснює аналіз способів їх перекладу на матеріалі детективних оповідань про Шерлока Холмса А. Конан Дойла і їх україно- і російськомовних перекладів. Автором дослідження обґрунтовується необхідність їх повноцінного відтворення з метою досягнення адекватного перекладу, адже на його думку, в детективних оповіданнях А. Конан Дойла реалії мають важливе значення. Як зазначає Ю.В. Опанасенко, реалії виступають показовими концептами

Вікторіанської епохи, визначають особливості англійського соціуму того часу. Складність відтворення цих культурно-маркованих одиниць в детективному оповіданні визначається, за твердження мовознавця, не тільки відсутністю в мові перекладу прямої відповідності, а й специфікою художньої літератури в цілому і детективного жанру зокрема, які обмежують перекладача у виборі прийомів для передачі значення реалії та її національної та / або історичної конотації [79].

Відомі українські дослідниці у галузі мовознавства Т.Є. Некряч і Ю.П. Чала у своїй монографії «Вікторіанська доба в українському художньому перекладі» (2013 рік) звернулися до Вікторіанської доби – епохи дивовижно плідної для усіх сфер життя Великої Британії. Досліджуючи творчість видатних письменників тієї доби, Т.Є. Некряч і Ю.П. Чала зосередилися на тих перекладацьких рішеннях, які створюють так званий предметний та непередметний світ вікторіанців: де вони жили, у що одягалися, на чому їздили, що читали, які полюбляли квіти та парфуми, коштовності та картини, як зверталися один до одного, як спілкувалися. Т.Є. Некряч і Ю.П. Чала впевнені, що відхилення від образних та ціннісних параметрів тих або інших предметів і явищ суттєво змінюють для читача перекладу Вікторіанську картину світу. Зокрема, вони зупинилися на вдалих рішеннях перекладачів оповідань А. Конан Дойла, намагаючись усвідомити, що ж спричиняє певні похибки у передачі реалій при перекладі цих оповідань на українську мову і як можна їх усунути в майбутньому [15, с. 6, 91].

Т.С. Евсюніна досліджуючи слова-реалії в оповіданнях про Шерлока Холмса і їх передачу у вихідному і перекладному текстах, розглядає деякі аспекти функціонування слів-реалій в циклі оповідань А. Конан Дойла про Шерлока Холмса і їх репрезентації в російських перекладах. Науковець відзначає, що текст зазначених творів насичений лексикою, безпосередньо пов'язаною з особливостями життя і побуту Вікторіанської Англії, з одного боку, і відбиває національно-культурну специфіку країни, що збереглася до нашого часу, – з іншого. Вказана обставина, зазначає авторка, вимагає від перекладачів як наявності відповідних фонових знань, так і вміння передавати їх найбільш оптимальним для вітчизняного читача чином [80].

Результати проведеної нами роботи щодо аналізу сучасної наукової літератури з питань передачі реалій при перекладі текстів художньої

літератури з англійської мови на українську мову, зокрема особливостей передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла, свідчать про те, що питання вивчення реалій у детективних типах текстів художньої літератури станом на сьогодні є недостатньо розробленими. Саме тому метою даного підрозділу роботи є виявлення особливостей передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла в їх різних перекладах (українською та російською мовами). Для досягнення цієї мети передбачається розв'язання таких завдань:

– виокремити методом суцільної вибірки в початковому тексті і перекладних еквівалентах текстів перекладів найвиразніші реалії досліджуваних оповідань;

– визначити способи передачі реалій при перекладі досліджуваних оповідань;

– здійснити порівняльний аналіз варіантів перекладу реалії, виконаних в різний час, і виявити найбільш вдалі перекладацькі рішення способів їхнього відтворення в україномовних та російськомовних перекладах.

Порівняльний аналіз способів передачі реалій проведемо шляхом зіставлення кількох текстів перекладів одного і того ж оригіналу із досліджуваних оповідань А. Конан Дойла для виявлення найбільш вдалих варіантів відтворення реалій в перекладних текстах. При проведенні порівняльного аналізу різночасових перекладів досліджуваних оповідань Артура Конан Дойла, перекладні еквіваленти будемо вводити, дотримуючись хронології, тобто часу появи того чи іншого перекладу.

Матеріалом дослідження слугуватимуть як тексти оригіналів англійською мовою А. Conan Doyle так і тексти їх перекладів російською мовою: Ф.Н. Латернера, Н.С. Войтинської, М. і Н. Чуковських та українською мовою: М.А. Дмитренка та В.О. Панченка, зокрема:

1) оповідання А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia» [77, Pages: 3–28] ;

– переклад російською мовою 1905 року Ф.Н. Латернера: Артур Конан Дойль «Скандалная история в княжестве О...» [81] ;

– переклад російською мовою 1946 року Н.С. Войтинської: Артур Конан Дойл «Скандал в Богемии» [82, с. 212–234] ;

– переклад українською мовою 1990 року М.А. Дмитренка: Конан Дойл А. «Скандал у Богемії» [83] ;

– переклад українською мовою 2010 року В.О. Панченка: Артур Конан Дойль «Скандал у Богемії» [84, с. 190 – 209.] ;

2) оповідання А. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band» [77, Pages: 176–204] ;

– переклад російською мовою 1945 року М. і Н. Чуковських: Артур Конан Дойл «Пестрая лента» [82, с. 353–375] ;

– переклад українською мовою 2010 року В.О. Панченка: Артур Конан Дойль «Строката бинда» [84, с. 313 – 332.] ;

3) оповідання А. Conan Doyle «The five orange pips» [77, Pages: 104–125] ;

– переклад російською мовою 1946 року Н.С. Войтинської: Артур Конан Дойл «Пять зернышек апельсина» [82, с. 295-313] ;

– переклад українською мовою 2010 року В.О. Панченка: Артур Конан Дойль «П'ять помаранчевих зерняток» [84, с. 262 – 277.] ;

Розглянемо зазначені вище тексти оповідань А. Conan Doyle: «A scandal in Bohemia», «The Adventure of the Speckled Band», «The five orange pips» і їх україномовні та російськомовні переклади використовуючи типологію прийомів перекладу реалій, запропоновану М.А. Алексеевою [76, с. 87.]. Крім того проаналізуємо способи передачі деяких реалій при перекладі досліджуваних оповідань А. Conan Doyle.

Оповідання А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»:

Англійська
реалія:

a glass of half-and-half

Тип реалії

етнографічні реалії / побут / їжа, напої й т.п.

Англійський
контекст

I lent the ostlers a hand in rubbing down their horses, and I received in exchange two pence, a *glass of half-and-half*, two fills of shag tobacco, and as much information as I could desire about Miss Adler, to say nothing of half a dozen other people in the neighborhood in whom I was not in the least interested, but whose biographies I was compelled to listen to.

Переклад 1:
(1905 року)

Ф.Н. Лагернера

Я помог конюху вычистить лошадей и заработал благодаря этому на *кружку пива* и получил самые точные сведения об Ирэне Адлер.

- прийом
перекладу
реалії
Переклад 2:
(1946 року)
Н.С. Войтинської
прийом
перекладу
реалії
Переклад 3:
(1990 року)
М.А. Дмитренка
- прийом
перекладу
реалії
Переклад 4:
(2010 року)
В.О. Панченка
- прийом
перекладу
реалії
- Англійська
реалія:
Тип реалії
Англійський
контекст
Переклад 1:
(1905 року)
Ф.Н. Латернера
прийом
перекладу
реалії
Переклад 2:
(1946 року)
- прийом уподібнення / контекстуальний аналог:
a glass of half-and-half – *кружку пива*
- Я помог конюхам чистить лошадей и получил за это два пенса, *стакан водки*, два пакета табаку и вдоволь сведений о мисс Адлер, а также и о других местных жителях.
- прийом уподібнення / контекстуальний аналог:
a glass of half-and-half – *стакан водки*
- Я допоміг конюхам почистити коней, одержав за це у винагороду *склянку пива наполовину з элем*, два дрібки тютюну й досхочу інформації про міс Едлер та ще про півдюжини людей, що живуть там по-сусідству; їхні біографії я мусив вислухати, хоч вони аж ніяк мене не цікавили.
- прийом уподібнення / контекстуальний аналог + прийоми створення нового слова / авторський неологізм:
a glass of half-and-half – *склянку пива наполовину з элем*
- Я допоміг конюхам почистити їхніх коней і одержав за це два пенси, *склянку портєру з элем*, дві дрібки тютюну й силу відомостей про міс Адлер та дюжину її сусідів, які мене анітрохи не цікавили, але я мусив вислуховувати їхні життєписи.
- прийом уподібнення / контекстуальний аналог + прийоми створення нового слова / авторський неологізм:
a glass of half-and-half – *склянку портєру з элем*
- ulster
- етнографічні реалії / побут / одяг і т.п.
I hardened my heart, and took the smoke-rocket from under my ulster.
- И все-таки он теперь уже не мог отступить, и поэтому я постарался отогнать от себя укоры совести и вынул из *пальто* ракету.
- прийом уподібнення / заміна своїм аналогом:
ulster – *пальто*
- С тяжелым сердцем я достал из-под моего *пальто* дымовую ракету.

- Н.С. Войтинської
 прийом
 перекладу
 реалії
 Переклад 3:
 (1990 року)
 М.А. Дмитренко
 прийом
 перекладу реалії
 Переклад 4:
 (2010 року)
 В.О. Панченка
 прийом
 перекладу
 реалії
- прийом уподібнення / заміна своїм аналогом:
ulster – *пальто*
- Згнітивши серце, я вийняв з-під *пальта* димову шашку.
- прийом уподібнення / заміна своїм аналогом:
ulster – *пальта*
- З важким серцем я дістав з-під *пальта* димову шашку.
- прийом уподібнення / заміна своїм аналогом:
ulster – *пальта*
- Англійська
 реалія:
 Тип реалії
- gasogene
 етнографічні реалії / побут / житло, меблі, посуд й ін.
 начиння
- Англійський
 контекст
- With hardly a word spoken, but with a kindly eye, he waved me to an arm-chair, threw across his case of cigars, and indicated a spirit case and a *gasogene* in the corner.
- Переклад 1:
 (1905 року)
 Ф.Н. Латернера
 прийом
 перекладу
 реалії
- Он пяти слов не выговорил, радушно улыбаясь, усадил меня в кресло, протянул мне ящик с сигарами и указал мне на стоявший в углу шкафчик с ликерами.
- упущення:
 -
- Переклад 2:
 (1946 року)
 Н.С. Войтинської
 прийом
 перекладу
 реалії
- Почти без слов, он приветливым жестом пригласил меня сесть, подвинул ко мне коробку сигар и указал на погребец, где хранилось вино.
- упущення:
 -
- Переклад 3:
 (1990 року)
 М.А. Дмитренко
 прийом
- Майже без слів, але з теплотою в погляді він показав мені рукою на крісло, підсунув коробку сигар і кивнув на погрібець із винами та *апарат для газування содової*.
- прийом роз'яснення / пояснення у тексті:

перекладу реалії	gasogene – <i>апарат для газування содової</i>
Переклад 4: (2010 року) В.О. Панченка	Майже без слів, але з привітним поглядом він показав на крісло, підсунув цигарницю й кивнув у бік поставця з вином та <i>содової води</i> на столі.
прийом перекладу реалії	прийом уподібнення / контекстуальний аналог: <i>gasogene – содової води</i>
Англійська реалія:	landau
Тип реалії	етнографічні реалії / побут / транспорт
Англійський контекст	Away they went, and I was just wondering whether I should not do well to follow them, when up the lane came a neat little <i>landau</i> , the coachman with his coat only half-buttoned, and his tie under his ear, while all the tags of his harness were sticking out of the buckles.
Переклад 1: (1905 року) Ф.Н. Латернера	Они помчались, и я только что раздумывал, следоватъ ли мне за ними, как вдруг я увидал, что по переулку едет нарядное маленькое <i>ландо</i> .
прийом перекладу реалії	прийом механічної передачі / транслітерація: <i>landau – ландо</i>
Переклад 2: (1946 року) Н.С. Войтинської	Они умчались, а я как раз соображал, не последоватъ ли мне за ними, как вдруг к дому подкатило прелестное маленькое <i>ландо</i> .
прийом перекладу реалії	1. Ландо – открытая коляска, запряженная парой лошадей. прийом механічної передачі / транслітерація + прийом роз'яснення / пояснення в посторінкових виносках: <i>landau – ландо</i>
Переклад 3: (1990 року) М.А. Дмитренка	Вони помчали, а я заходився розв'язувати питання: податись мені слідом за ним чи ні, як раптом з провулка вилетіло гарне маленьке <i>ландо</i> ; пальто в кучера було застебнуте тільки на половину гудзиків, краватка з'їхала аж під вухо, кінці ремінної збруї не було засилено в пряжки.
прийом перекладу реалії	прийом механічної передачі / транслітерація: <i>landau – ландо</i>
Переклад 4:	Двоколка рушила, а я вже думав, чи не податись мені за нею,

(2010 року)
В.О. Панченко

прийом
перекладу
реалії

аж раптом до будинку під'їхало гарне невеличке *ландо*:
пальто у візника було застебнуте наполовину, краватка
стирчала збоку, а ремені зброї не було засунуто в пряжки.
прийом механічної передачі / транслітерація:
landau – *ландо*

Англійська
реалія:
Тип реалії

It is simplicity itself

Англійський
контекст

етнографічні реалії / мистецтво і культура / прислів'я,
приказки, крилаті вислови, вигуки
«It is simplicity itself» said he.

Переклад 1:
(1905 року)

Это очень просто! – ответил он.

Ф.Н. Латернера

прийом
перекладу
реалії

прийом створення нового слова / часткове
калькування:

It is simplicity itself

Переклад 2:
(1946 року)

Проще простого! – сказал он.

Н.С. Войтинської

прийом
перекладу
реалії

прийом створення нового слова / часткове
калькування:

It is simplicity itself – Проще простого!

Переклад 3:
(1990 року)

Та зовсім просто, – сказал він.

М.А. Дмитренко

прийом
перекладу
реалії

прийом створення нового слова / часткове
калькування:

It is simplicity itself – Та зовсім просто

Переклад 4:
(2010 року)

Дуже просто, – сказал він.

В.О. Панченко

прийом
перекладу
реалії

прийом створення нового слова / часткове
калькування:

It is simplicity itself – Дуже просто

Англійська

Eglow

реалія:	Eglonitz Egria
Тип реалії	Суспільно-політичні реалії / Адміністративно-територіальний устрій / топоніми
Англійський контекст	Eglow, Eglonitz – here we are, Egria.
Переклад 1: (1905 року) Ф.Н. Латернера	Переклад відсутній
прийом перекладу реалії	упущення
Переклад 2: (1946 року) Н.С. Войтинської	<i>Eglow, Eglonitz... Вот мы и нашли: Egeria.</i>
прийом перекладу реалії	прийом механічної передачі / пряме перенесення: Eglow – <i>Eglow</i> Eglonitz – <i>Eglonitz</i> прийоми створення нового слова / авторський неологізм: Egria – <i>Egeria</i>
Переклад 3: (1990 року) М.А. Дмитренка	<i>Eglon, Eglonitz... ага, ось воно, Egeria.</i>
прийом перекладу реалії	прийом механічної передачі / пряме перенесення: Egria – <i>Egeria</i> Eglonitz – <i>Eglonitz</i> прийоми створення нового слова / авторський неологізм: Eglow – <i>Eglon</i>
Переклад 4: (2010 року) В.О. Панченка	<i>Егльов, Егльоніц... ось воно: Егер.</i>
прийом перекладу реалії	прийом механічної передачі / транслітерація: Eglow – <i>Егльов</i> Eglonitz – <i>Егльоніц</i> Egria – <i>Егер</i>

Оповідання А. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»:

Англійська реалія:	brandy
Тип реалії	етнографічні реалії / побут / їжа, напої й т.п.
Англійський контекст	When he reached my sister's side she was unconscious, and though he poured <i>brandy</i> down her throat and sent for medical aid from the village, all efforts were in vain, for she slowly sank and died without having recovered her consciousness.
Переклад 1: (1945 року)	Он влил ей в рот <i>коньяку</i> и тотчас же послал за деревенским врачом, но все усилия спасти ее были напрасны, и она скончалась не приходя в сознание.
М. і Н. Чуковських	прийом уподібнення / родова заміна:
прийом перекладу реалії	brandy – <i>коньяк</i>
Переклад 2: (2010 року)	Коли він схилився над сестрою, вона була непритомна; він влив їй до рота <i>бренді</i> та послав по сільського лікаря, але всі його зусилля були марні, тож вона померла, не приходячи до тями.
В.О. Панченка	прийом механічної передачі / транслітерація:
прийом перекладу реалії	brandy – <i>бренді</i>
Англійська реалія:	heelless Turkish slippers
Тип реалії	етнографічні реалії / побут / взуття
Англійський контекст	Beside this table, on the wooden chair, sat Dr. Grimesby Roylott clad in a long gray dressing-gown, his bare ankles protruding beneath, and his feet thrust into red <i>heelless Turkish slippers</i> .
Переклад 1: (1945 року)	Ноги его были в красных <i>турецких туфлях без задников</i> .
М. і Н. Чуковських	Прийом створення нового слова / часткове калькування:
прийом перекладу реалії	heelless Turkish slippers – <i>турецких туфлях без задников</i>
Переклад 2: (2010 року)	Біля столу на дерев'яному стільці сидів доктор Грімсбі Ройлот у довгому сірому халаті, з-під якого визирали голі ноги, та в червоних <i>турецьких пантофлях</i> .
В.О. Панченка	Прийом створення нового слова / авторський неологізм +
прийом	

перекладу реалії	часткове калькування: heelless Turkish slippers – <i>турецьких пантофлях</i>
Англійська реалія:	trap
Тип реалії	етнографічні реалії / побут / транспорт
Англійський контекст	At Waterloo we were fortunate in catching a train for Leatherhead, where we hired a <i>trap</i> at the station inn and drove for four or five miles through the lovely Surrey laries.
Переклад 1: (1945 року)	На вокзалі Ватерлоо нам пощастивилось сразу попасть в вагон. Приехав в Лэтерхэд, мы в гостинице возле станции
М. і Н. Чуковських	взяли <i>тарантас</i> и проехали миль пять живописными дорогами Сэрри.
прийом перекладу реалії	Прийом створення нового слова / авторський неологізм: Trap – <i>тарантас</i>
Переклад 2: (2010 року)	На Ватерлоо нам пощастило одразу ввіймати потяг до Лезергеда, де ми в станційному готелі найняли <i>двоколку</i> й
В.О. Панченка	проїхали миль із п'ять мальовничими суррейськими дорогами.
прийом перекладу реалії	прийом уподібнення / родова заміна: Trap – <i>двоколка</i>

Оповідання А. Conan Doyle «The five orange pips»:

Англійська реалія:	the American Encyclopaedia
Тип реалії	етнографічні реалії / мистецтво і культура / назви книг
Англійський контекст	Kindly hand me down the letter K of <i>the American Encyclopaedia</i> which stands upon the shelf beside you.
Переклад 1: (1946 року)	Дайте мне, пожалуйста, том на букву «К» из <i>Американской энциклопедии</i> .
Н.С. Войтинської	
прийом перекладу реалії	прийом створення нового слова / повне калькування: the American Encyclopaedia – <i>Американской энциклопедии</i>
Переклад 2: (2010 року)	Передайте мені, будь ласка, том <i>Американської енциклопедії</i> на літеру «К», що стоїть на полиці поруч із
В.О. Панченка	

	вами.
прийом перекладу реалії	прийом створення нового слова / повне калькування: the American Encyclopaedia – <i>Американської енциклопедії</i>
Англійська реалія:	the Ku Klux Klan
Тип реалії	суспільно-політичні реалії / суспільно-політичне життя / суспільний стан і касты
Англійський контекст	«Have you never—» said Sherlock Holmes, bending forward and sinking his voice – «have you never heard of <i>the Ku Klux Klan?</i> »
(1946 року) Н.С. Войтинської	Вы никогда не слышали о <i>Ку-клукс-клане?</i> – сказал Шерлок Холмс, нагибаясь и понижая голос.
прийом перекладу реалії	прийом створення нового слова / повне калькування: the Ku Klux Klan – <i>Ку-клукс-клан</i>
Переклад 2: (2010 року) В.О. Панченка	Чи чули ви коли-небудь, – мовив Шерлок Холмс, схилившись до мене й понизивши свій голос, – про <i>Ку-клукс-клан?</i>
прийом перекладу реалії	прийом створення нового слова / повне калькування: the Ku Klux Klan – <i>Ку-клукс-клан</i>

Отже, виокремивши методом суцільної вибірки в початковому тексті оповідань Артура Конан Дойла і перекладних еквівалентах текстів перекладів найвиразніші реалії досліджуваних оповідань та визначивши способи передачі реалій при перекладі досліджуваних оповідань нами було здійснено порівняльний аналіз варіантів перекладу реалії, виконаних в різний час, і виявлено найбільш вдалі перекладацькі рішення способів їхнього відтворення в україномовних та російськомовних перекладах. Зокрема можна наголосити на тому, що перекладачами, роботи яких досліджувалися нами, майже не використовувався один спосіб передачі реалій, а натомість застосовувалися різні комбінації теоретично-обґрунтованих способів.

Вибір необхідного способу, або комбінації способів, для передачі реалій залежав від того, яке ж завдання встановив перед собою перекладач

досліджуваних нами оповідань Артура Конан Дойла: або зберегти колорит мовної реалії з певними втратами для семантики, або передати значення цієї реалії, але ж при цьому втративши її колорит. В даному випадку, велике значення для якості вибору способу передачі неперекладної одиниці має рівень знання перекладачем культури Вікторіанської епохи. Лише маючи чітке уявлення щодо побуту, культури того часу, перекладачеві стане можливим виконати основне завдання при перекладі реалій – якнайповніше передати національну своєрідність.

Висновки до розділу 2

У розділі 2 «Порівняльний аналіз реалій в перекладних оповіданнях А.К. Дойла» на основі проведеної нами класифікації реалій досліджено особливості передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла.

Проведене дослідження показало, що отримані кількісні характеристики та процентне співвідношення реалій в досліджуваних оповіданнях Артура Конан Дойла ще раз підтверджує унікальність та своєрідність національно-забарвлених одиниць, які є яскравим відображенням життя і побуту різних верств населення Англії Вікторіанської епохи.

Діапазон проведеного нами порівняльного аналізу реалій в досліджуваних текстах оповідань Артура Конан Дойла досить широкий. Це підтверджується тим, що використовуючи метод суцільної вибірки нами було проведено вивчення повних текстів і окремих їх елементів (реалій), як оригінальних (англомовних), так і перекладних (україно- та російськомовних) творів в контексті різних культур, національних менталітетів, історичних епох.

Під час проведення порівняльного аналізу були зіставлені реалії текстів оригіналів оповідань Артура Конан Дойла і їхні перекладні еквіваленти.

У процесі такого діахронічного зіставно-перекладацького аналізу було вивчено та простежено шлях, який пройшли англійські реалії Вікторіанської епохи до сьогодення.

Тобто, під час порівняльного аналізу реалій одного і того ж оригіналу використовувалися різночасові тексти перекладів оповідань Артура Конан Дойла.

Поряд з тим, нами було проведено оцінку якості передачі реалій в різних варіантах перекладів.

Звісно, детективні оповідання всесвітньо відомого Артура Конан Дойла існують в багатьох варіантах перекладів та ще й на різних мовах світу. Результати проведеного нами дослідження особливостей передачі реалій при перекладі оповідань цього автора на українську та російську мови, надають підстави зауважити, що специфіка їх відтворення полягає в гармонізації характерних рис оригіналу та створеного перекладачем еквівалента.

Отже, суто індивідуальне розуміння перекладачами колориту англійських реалій породжують і різні варіанти їх передачі при перекладі творів художньої літератури.

Разом з тим не можна лишити без уваги і велику кількість прийомів передачі безеквівалентної лексики (реалій) при перекладі англійських детективних оповідань Артура Конан Дойла. Таким чином, множинність варіантів їх перекладів залежить від суб'єктивних поглядів і теоретичної обізнаності самих перекладачів.

Адекватність перекладу залежить не лише від особистої обдарованості майстра, а й від наявності наукових ресурсів для оцінки та скерування його зусиль, тобто від розвитку та популяризації відповідної перекладознавчої теорії. Наукова робота перекладознавців полегшує завдання перекладачів, хоча б частково переводячи мистецтво перекладу з площини ірраціонального, інтуїтивного хисту у площину трансльованої науки, яку можна засвоїти свідомим зусиллям [85].

Результати проведеного нами порівняльного аналізу реалій в перекладних оповіданнях Артура Конан Дойла свідчать про наявність протиріччя процесу їх перекладу різними перекладачами (як українськими так і російськими), яке полягає в особливостях передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла. Кожен з перекладачів, роботи яких ми досліджували, за своїм власним рішенням переносив слово реалію з тексту оригіналу в переклад або без будь яких змін, або, застосовуючи різні комбінації способів передачі реалій, передавав лише думку першотвору, що в неї було закладено Артуром Конан Дойлом.

РОЗДІЛ 3

АРТУР КОНАН ДОЙЛ: ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ПЕРЕДАЧІ РЕАЛІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ЙОГО ОПОВІДАНЬ

3.1. Власні назви у практиці перекладу як проблематика передачі реалій

Загально визнано, що під власними назвами розуміють слова чи словосполучення, які належать до безеквівалентної лексики та становлять групу реалій ономастикону. До складу власних назв перекладознавцями одноставно віднесено антропоніми – імена, прізвища людей; топоніми – назви географічних об'єктів; зооніми – клички тварин; фітоніми – власні назви рослин; астроніми – назви окремих небесних тіл; ідеоніми – назви явищ духовної культури – «Вікторіанська епоха», назви художніх творів.

Можна з впевненістю стверджувати, що творчій спадщині Артура Конан Дойла пощастило, адже перекладачами його творів займалися справжні майстри своєї справи, зокрема, перекладачами досліджуваних нами оповідань є: М.А. Дмитренко та В.О. Панченко (українською мовою); Ф.Н. Латернер, Н.С. Войтинська, М. і Н. Чуковські (російською мовою). Безумовно, найяскравішим компонентом в арсеналі відтворених ними реалій при перекладі детективних оповідань Артура Конан Дойла є ономастикон цих художніх творів. Ономастичний простір досліджуваних нами оповідань А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia», «The Adventure of the Speckled Band», «The five orange pips» представлені переважно антропонімами та топонімами, більшість із яких (особливо якщо вони відрізняються від українських або ж російських відповідників) у перекладі подано в автентичних варіантах. Тобто, національні антропоніми та топоніми в перекладах, здебільшого транслітеруються, що є нормою в сучасній перекладацькій практиці.

За результатами розрахунку кількісних характеристик груп реалій та їх відсоткового співвідношення із загальною кількістю реалій на матеріалах оповідань Артура Конан Дойла, проведеного нами у підрозділі 2.1. цієї роботи (таблиця 1, Додаток Г), категорія ономастиконів займає 28,4% від загальної кількості реалій, тобто майже третину безеквівалентної лексики досліджуваних нами оповідань (антропоніми 11,3%, топоніми 17,1%).

Досліджуючи вказані вище три оповідання Артура Конан Дойла, ми дійшли висновку, що питання міжмовної адаптації власних назв видається куди більш важливим, ніж може здатися на перший погляд. Тим паче, що кожна із використовуваних нами в даній роботі мов (англійська, українська, російська) має свою специфічну систему утворення власних назв, окремі частини якої (а інколи і система повністю), наштовхували нас як дослідників, і читачів одночасно, на факт неоднозначного відтворення перекладачами цих оповідань власних назв – реалій першоджерела.

Маючи за мету дослідити проблеми передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла, в цьому підрозділі розглянемо проблематику передачі власних назв – реалій, виконуючи наступні завдання:

- з'ясуємо особливості утворення антропонімів та топонімів;
- проведемо порівняльний аналіз української, російської та англійської традицій утворення власних назв (антропонімів та топонімів);
- визначимо варіативність методів адаптації англійських власних назв під правила української та російської мовних систем;
- вивчимо можливі проблеми, що виникають при передачі власних назв – реалій.

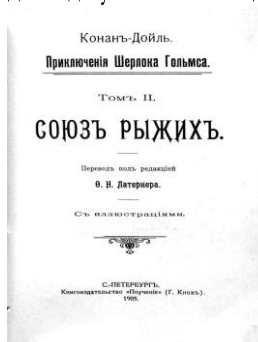
Звернемося до літературознавчого словника-довідника, за редакцією Р.Т.Гром'яка, Ю.І.Коваліва та В.І.Теремка, в якому, за твердженням авторів цього словника-довідника: «Антропоніміка – розділ ономастики (галузь мовознавства, покликана вивчати назви родів, племен, націй, географічні назви та ін.), в якому досліджуються власні імена, прізвища, псевдоніми тощо як письменників, так і персонажів у художніх творах, розкривається їхній ідейний зміст (подеколи символічне значення).

Антропонім (*грец.* anthropos – людина і опута – ім'я) – категорія стилістики, яка характеризує ім'я (прізвище) людини. Антропоніми бувають нейтральні та промовисті. При цьому деякі автори, передусім у творах історичної спрямованості, намагаються зберегти імена історичних постатей. Така тенденція наявна і тоді, коли письменник прагне дотриматися документальної чи хронікальної достовірності зображуваного.» [55, с. 54].

У літературній енциклопедії термінів і понять за редакцією О.М.Ніколюкіна зазначено: «Антропонимия, антропонимика (греч.

anthropos – человек; опута – имя) поэтическая (или художественная) – раздел ономастики (науки о собственных именах), предметом которого является имя человека, входящее в контекст словесности и окруженное – подчас мифологизированным – ореолом. Имя – в широком смысле: включая и производные от него формы, и прозвище, и отчество, и фамилию, и *псевдоним*, и «недаром» созвучные с данным именем слова, и причуды этимологических (часто ложноэтимологических) ассоциаций. Задача антропонимии – выяснение смыслов, которыми «чреватые» и «лучатся» имена *героев, персонажей*. Уже имена первых людей, начиная с Адама и его ближайшего потомства, были значимы (Адам – по древнееврейски «Человек».)» [56, с. 42].

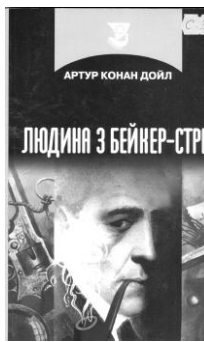
Розпочинаючи безпосереднє виконання завдання цього підрозділу, перш за все відзначимо, що в досліджуваних нами оповіданнях поряд із основною семантичною групою реалій антропонімів – імена вигаданих персонажів (Sherlock Holmes, Watson), існує група реальних людей, серед яких, на наш погляд – ім'я автора – Sir Arthur Ignatius Conan Doyle, яке також є реалією. Наведені нижче малюнки 1–4 яскраво відображають варіативність передачі реалії – власної назви (антропоніму) імені автора досліджуваних нами детективних оповідань.

Мал. 1.
Конанъ-Дойль.
Приключения
Шерлока Гольмса
1905 г. [81]

Мал. 2.
Конан Дойл А.
Весь Шерлок Холмс
1993 г. [82]

Мал. 3.
Дойл Конан А.
Людина з
Бейкер-стріт
2001 р. [83]

Мал. 4.
Дойль Артур Конан.
Пригоди
Шерлока Холмса
2010 р. [84]

Як бачимо, у перекладі Ф.Н. Латернера (1905 року) ім'я автора «Sir Arthur Ignatius Conan Doyle» перекладено як «Конанъ-Дойль». В російському одностомному виданні 1993 року «Весь Шерлок Холмс» ім'я

цього автора подається як «Артур Конан Дойл». В українському перекладі М.А. Дмитренка (2001 року) ім'я автора детективів перекладене як «Артур Конан Дойл». У перекладі В.О. Панченка (2010 року) ім'я англійського письменника подано як «Артур Конан Дойль». З метою підтвердження того факту, що в російській мові авторське ім'я «Sir Arthur Ignatius Conan Doyle» вимовляються і, головне, сприймаються по-різному, наведемо деякі приклади обкладинок творів цього письменника в російському перекладі з урахуванням різних років видання. Результати проведеного нами огляду зазначеного вище зібрання творів, свідчать про відсутність єднання у баченні перекладу, що проявляється у різних варіантах безпосереднього перекладу імені, зокрема: а) Конан-Дойль, Конан Дойль, Конан Дойл; б) А. Конан-Дойль, А. Конан Дойль, А. Конан Дойл; в) А. К. Дойль; г) Артур Конан Дойл, Артур Конан-Дойль, Сэр Артур Конан Дойл (малюнки 5–8).

Мал. 5.
Конан-Дойль
«Приключения
сыщика Шерлока
Холмса»
1902 г.

Мал. 6.
Артур Конан Дойл.
Собрание сочинений в
10 тт.
1991 г.

Мал. 7.
Артур Конан-Дойль
Собрание сочинений
2010 г.

Мал. 8.
Артур Конан Дойл
Весь Шерлок Холмс
2016 г.

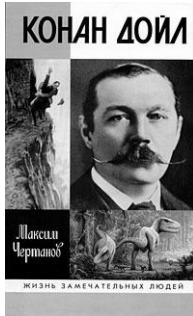
Обкладинки книг, що представлені малюнками 9–12, є бібліографічними описами, які знайомлять читачів із життям автора найпопулярніших оповідань про Шерлока Холмса. Про Артура Конан Дойла розповідають літератори різних напрямків: майстер детективу Джон Діксон Карр і мемуарист і біограф Хескет Пірсон (мал. 9). Максим Чертанов є відомим біографом Конана Дойла (мал. 10). Про пригоди Конана Дойла розповідає Рассел Міллер (мал. 11). Книга Светозара Чернова, що написана у форматі короткого путівника по світу Великого

Детектива Шерлока Холмса, має детальну розповідь про домашній побут, транспорт, одяг, поліцію Лондона часів Артура Конан Дойла (мал. 12).

ПИСАТЕЛИ О ПИСАТЕЛЯХ
Дж. Д. КАРР
ЖИЗНЬ СЮРА АРТУРА
КОНАН ДОЙЛА
Х ПИРСОН
КОНАН ДОЙЛ
ЕГО ЖИЗНЬ
И ТВОРЧЕСТВО
(главы из романа)

МОСКВА «ЗВЕНЬ» 1989

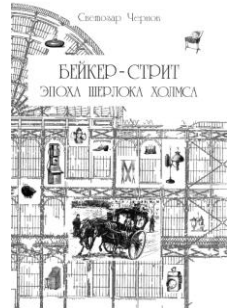
Мал. 9.
Артур Конан Дойл
Карр Дж. Д.,
Пирсон Х.
1989 г.

Мал. 10.
Конан Дойл
Максим Чертанов
Жизнь
замечательных людей
2008 г.

Мал. 11.
Приключения
Конан Дойла
Рассел Миллер
2012 г.

Мал. 12.
Бейкер-стрит и
окрестности. Эпоха
Шерлока Холмса
Светозар Чернов
2013 г.

Отже, дослідивши, як на наш погляд, одну із основних складових семантичної групи реалій антропонімів – власне ім'я автора – Sir Arthur Ignatius Conan Doyle, слід зазначити наступне. При передачі реалії-власного імені цього автора детективних оповідань під час їх перекладу, як на українську так і російську мови, в основному застосовувався метод транскрибування. Проте, використовуючи один метод художнього перекладу – транскрибування, результати безпосередньо самого перекладеного імені є різними. Не зважаючи на загальновизнаний факт того, що вимова слова при транслітерації цілком підкоряється правилам приймаючої мови, кожен перекладач адаптував реалію-ім'я Sir Arthur Ignatius Conan Doyle під конкретну мову, але на свій світогляд.

Продовжуючи виконання завдань цього підрозділу, дослідимо окреме явище, яке, на наш погляд, вказує на наявність помилок при передачі реалій-імен персонажів оповідань Артура Конан Дойла. Зокрема, використовуючи метод транскрибування при передачі реалії групи антропонімів – власних імен героїв досліджуваних нами детективних оповідань цього автора, перекладачі як українською так і російською мовами передають звучання імен на власний розсуд. Наприклад, вже класично закріпилося в перекладах як українською так і російською мовами передача реалії-власного імені помічника Шерлока Холмса (Sherlock Holmes) – доктора Ватсона (Dr. Watson), як Уатсон (мал. 15), Вотсон (у

перекладі Н.С. Войтинської), Вотсон (у перекладі М.А. Дмитренка), Ватсон (у перекладі В.О. Панченка та Ф.Н. Латернера). Проте, як свідчать обкладинки наведених в малюнках 13–16, передача реалії-власного імені і головного героя детективних оповідань Артура Конан Дойла – Sherlock Holmes також має певну варіативність: Черлок Хольмс (мал. 13), Шерлок Гольмс (мал. 14), Шерлок Холмс (мал. 15), Шерлок Голмс (мал. 16).

Мал. 13.
Собрание сочинений
Конанъ-Дойля
«Изъ воспоминаний
Джона Ватсона о
Черлоке Хольмсе»
(переклад
М.П. Волошиновой)
1901 г.

Мал. 14.
А. Конанъ-Дойль
«Воспоминания о
Шерлоке Гольмсе»
(перевод
Н.А. Облеухова)
1903 г.

Мал. 15.
Собрание сочинений
Конанъ-Дойля
«Приключения
Шерлока Холмса»
1904 г.

Мал. 16.
А. Конан Дойл
«Нотатки про
Шерлока Голмса»
(переклад
А. Марченко)
2014 р.

Отже, результати проведеного дослідження проблематики передачі власних назв у практиці перекладу досліджуваних нами детективних оповідань Артура Конан Дойла свідчать про актуальність вивчення особливостей їх відтворення, оскільки реалії-власні назви – важливий інструмент реалізації авторського задуму. У цьому руслі, на наш погляд, цікавим є дослідження адекватності та способів відтворення в українському та російському перекладах ономастикону творів Артура Конан Дойла. Неадекватне їх відтворення значною мірою може спотворити текст і зробити зміст, закладений автором, незрозумілим для читача. Збереження символіки та колориту власних імен – важливий аспект роботи над перекладом твору.

Цікавим для розгляду стане досвід наукових розвідок сучасних науковців з цього питання.

У своїй науковій статті «Забуті перекладачі 1920–30-х років: Олекса Варавва, Микола Іванов, Іван Кулик, Люціана Піонтек, Дмитро та Марія Лисиченки, Євген Касяненко, Ганна Касяненко, Ганна та Петро Чикаленки, Варвара Чередниченко» (2012 рік) Лада Коломієць – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, серед поданих нею біобібліографічних описів життя і творчості кількох маловідомих та забутих українських літераторів-перекладачів 1920-30-х років, звернулась до перекладацького доробку Миколи Іванова з англійської мови: «Ще 1928 року в харківському «ДВУ» були опубліковані «Вибрані твори» майстра кримінально-детективного жанру *Артура Конан-Дойля* у двох томах: Т.1. «Пригоди *Шерлока Холмса*. *Пес Баскервілів*» (перекладач не вказаний); Т.2. «Пригоди *Шерлока Холмса*» – переклад Миколи Іванова. Виданий наступного року, так само роман *Конан-Дойля* «Втрачений світ» теж переклав Микола Іванов; повторно цей роман у тому ж перекладі вийшов 1937 р. в харківсько-одеському «Дитвидав». Досі дослідники та сучасники тієї епохи лише побіжно згадували напрочуд продуктивного перекладача з англійської, французької, іспанської мов Миколу Олексійовича Іванова – старшого брата знаного літератора і бібліографа Юрія Олексійовича Меженка.» [86].

У статті Я.О.Бондаренко (2013 рік) розглядається інтелектуальна гра як форма вербалізації когнітивної діяльності мовної особистості в дискурсі на матеріалі британського телесеріалу «Шерлок». Вибір телесеріалу «Шерлок», який є осучасненою версією оповідань А.Конан Дойла, обумовлено його сюжетною специфікою, оскільки всі епізоди цього серіалу розгортаються навколо когнітивної діяльності головного персонажа Шерлока Холмса [87]

А.А.Мороз, присвячуючи свою наукову розвідку (2013 рік) особливостям національного гумору англійців, дослідив різні види їх сміху в романах XIX століття, виділивши наступні його види: застільний сміх над оточуючими і над самим собою; сміх як реакція на власні гостроти або на власні вчинки; сміх над любовними справами; сміх над несумісними речами або абсурдними діями; сміх над одягом; сміх над мімікою і жестами; сміх

над витівками. Роман А. Конан Дойла «Затерянный мир» був одним із матеріалів дослідження А.А. Мороза [88].

У науковому пошуку М.О. Пересадіна і В.М. Фролова (2011 рік) охарактеризована медична, літературна та суспільна діяльність відомого письменника та лікаря Артура Конан Дойла: «Переважає більшість читачів у всьому світі (так само як кіно- і телеглядачам) Артур Конан Дойл відомий перш за все як літератор, який створив нев'янучі образи знаменитого лондонського детектива Шерлока Холмса і його друга і помічника доктора Ватсона. <...> Артур Ігнатіус Конан Дойл (в іншій транскрипції Дойль) народився 22 травня 1859 року в столиці Шотландії м. Единбурзі на Пікарді-плейс, названої так тому, що в старовину там влаштувалася колонія французьких гугенотів, у відносно небагатій родині ірландських католиків, англо-норманів по крові. Спочатку Дойли, або ж Д'Ойли, належали до молодшої гілки стаффордширських Дойлов, з якої вийшло протягом декількох століть багато знаменитих людей.» [89].

Функціональна роль авторської маски в циклі оповідань А. Конан Дойла про Шерлока Холмса розглянута в статті Ю. Юрасової у світі своерідної оповідної манери неоромантика А. Конан Дойла у зв'язку з пошуком «наскрізного» героя-наратора. Своєрідним відображенням авторської позиції став вдало знайдений автором образ оповідача доктора Ватсона, який можна розглядати як один із засобів самовираження автора з притаманними лише йому індивідуальними особливостями світосприйняття, світогляду, стилю. «Артур Конан Дойл, який творив не тільки на межі століть, але і «на рубежі» різних естетичних напрямів в своїх творах майстерно використав прийом авторської маски в тексті як однієї з новітніх в той час тенденцій для створення нового типу відносин у тріаді «автор–персонаж–читач» в умовах графічної ескізності та визначеності неоромантичного дискурсу.» [90].

Л.П. Расевич, досліджуючи яким чином образ Шерлока Холмса реалізується крізь призму модерного світобачення, а також його еволюцію під впливом кризових явищ Модерну, що відображено у пізніших творах детективного циклу Конан Дойля, у своїй статті (2013 рік) не лише увагою і доктора Ватсона [91]. Досліджуючи особливості формування уявлення про образ Шерлока Холмса як міф у працях британських та американських дослідників, зокрема зміст поняття «міф Шерлока Холмса», причини його виникнення, семантичне наповнення поняття

тощо, А.П. Расевич зазначає: «Деякі дослідники уживають стосовно Холмса поняття архетип <...>, як певні узагальнення явищ «зовнішнього світу», часто в змісті, й фактично синонімічному до поняття «міф». У наші дні Шерлок Холмс перетворився у культурний архетип – подібно до Робін Гуда, Ромео та Джульєтти чи трьох мушкетерів. Діти Заїру і Тибету впізнають його на картинках так само легко, як Санта Клауса чи Міккі-Мауса. <...> одним із чинників в архетипізації образу Шерлока Холмса є його «вікторіанській елемент». Хронологія виходу творів про Шерлока Холмса охопила злам ХІХ і ХХ століть та три епохи в історії Великої Британії. Проте в останніх збірках, як і в найпершому творі, образ Холмса так і залишився наскрізь вікторіанським. Сищик був перенесений у минуле – став персоною зі світу газових ліхтарів, валуватих туманів і хенсомських кебів, він більше не був сучасником, який сміливо дивився у майбутнє, як вважали читачі у ту пору, коли він уперше завоював їхні серця. Залишивши героя в цій епосі, автор забезпечив йому тривале життя». Як бачимо, констатує А.П. Расевич, тенденція вживати стосовно образу Шерлока Холмса поняття «міф» (чи архетип – у синонімічному значенні) є досить новою. Варто зазначити, що дослідники лише загалом окреслили концепт «міф Шерлока Холмса», який потребує конкретизації, пояснення причин його виникнення внаслідок певних соціокультурних особливостей вікторіанського суспільства та незмінної актуальності впродовж минулого та уже сучасного нам століття. Дається взнаки також відсутність праць цього напрямку на просторі українського та загалом слов'янського літературознавства. Цікавою стороною досліджень цієї проблеми був би аналіз особливостей побутування міфу Шерлока Холмса у слов'янському світі [92].

Поряд з наведеним вище маємо констатувати, що однією із перекладацьких знахідок для відтворення англійського національного колориту є своєрідна передача реалій – власних назв досліджуваних нами оповідань Артура Конан Дойла. Наприклад:

1) А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: у перекладі Ф.Н. Латернера – «Скандалная история в княжестве О...» [81], у перекладі Н.С. Войтинської – «Скандал в Богемии» [82], у перекладі М.А. Дмитренка – «Скандал у Богемії» [83], у перекладі В.О. Панченка – «Скандал у Богемії» [84]. До речі, в перекладі Н.Д. Облеухова (1903 року) – «Богемський король».

2) А. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»: у перекладі М. і Н. Чуковських – «Пестрая лента» [82], у перекладі В.О. Панченка – «Строката бинда» [84]. До речі, в перекладі Е.Кочемировської (2006 рік) – «Дело о пятнистом банте (Пёстрая лента)»; в перекладі В.А. Михалюк (2009 року) – «Приключение с пестрой лентой».

3) А. Conan Doyle «The five orange pips»: у перекладі Н.С. Войтинської – «Пять зернышек апельсина» [82], у перекладі В.О. Панченка – «П'ять помаранчевих зерняток» [84]. До речі, в перекладі В.Б. Завсегдатай (1900 рік) – «Апельсиновые косточки»; у перекладі Н.Д. Облеухова (1903 року) – «Пять апельсиновых косточек»; у перекладі Н.Н. Мазуренко, Г.А. Чарського (1903 року) – «Пять апельсиновых зёрен»; у перекладах Р.Латишева (2006 року), В.А. Михалюк (2009 року) та М. Романова (2011 року) – «Пять апельсиновых зёрнышек».

Наступну групу транслітерованих у перекладі реалій досліджуваних нами оповідань А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia», «The Adventure of the Speckled Band», «The five orange pips» складає так звана група топонімів.

Результати загальної вибірки, наведеної у додатках А6, Б4 і В4, та проведеного порівняльного перекладознавчого аналізу передачі реалій-топонімів засвідчують, що і українські, і російські перекладачі, дбаючи про максимальну відповідність перекладу першоджерелу, вдаються до прийому транслітерації (відтворення графічної форми реалії). Проте, в окремих випадках виникають неточності при перекладі географічних назв-реалій, що зумовлює двозначність у їх прочитанні, наприклад:

1) А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»:

а) слово-реалія Eglow [77, р. 7]: у перекладі Н.С. Войтинської – Eglow [82, с. 216], у перекладі М.А. Дмитренка – Eglon [83], у перекладі В.О. Панченка – Егльов [84, с. 193]. В перекладі Ф.Н. Латернера – передача цієї реалії взагалі відсутня;

б) слово-реалія Eglonitz [77, р. 7]: у перекладі Н.С. Войтинської – Eglönitz [82, с. 216], у перекладі М.А. Дмитренка – Eglonitz [83], у перекладі В.О. Панченка – Егльоніц [84, с. 193]. В перекладі Ф.Н. Латернера – передача цієї реалії взагалі відсутня;

в) слово-реалія Egeria [77, р. 7]: у перекладі Н.С. Войтинської – Egeria [82, с. 216], у перекладі М.А. Дмитренка – Egeria [83], у перекладі

В.О. Панченка – Егер [84, с. 193]. В перекладі Ф.Н. Латернера – передача цієї реалії взагалі відсутня.

2) А. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band» слово-реалія Crane Water [77, р. 184]: у перекладі М. і Н. Чуковських – Крейн-Вотер [82с. 319], у перекладі В.О. Панченка – Крэнуотер [84с. 360].

3) А. Conan Doyle «The five orange pips»:

а) слово-реалія St. Augustine [77, р. 115]: у перекладі Н.С. Войтинської – Сент-Огастін [82с. 270], у перекладі В.О. Панченка – Сент-Августин [84с. 304];

б) слово-реалія the Isle of Wight [77,р. 124]: у перекладі Н.С. Войтинської – острів Вайт [82с. 277], у перекладі В.О. Панченка – остров Уайт [84с. 312].

Як бачимо із наведених вище прикладів передачі реалій топонімів, недотримання перекладачами умови культурної адаптації при перекладі досліджуваних нами оповідань Артура Конан Дойла призводить до втрати автентичного національного колориту, а також до появи нових відтінків значення. Це виразно простежується як в українському, так і в російському перекладах, оскільки обрані перекладачами стратегії, попри те, що є різними, або стирають культурну специфіку реалії топоніму, або залишають культурну складову незрозумілою сучасному читачеві.

3.2. Моніторинг проблем передачі реалій та визначення стратегій, що оптимізують процес перекладу досліджуваних оповідань

Досліджуючи проблематику передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла, метою цього підрозділу визначимо проведення моніторингу проблем передачі реалій та виявлення перекладацьких стратегій, використання яких дозволило уникнути невдач при передачі реалій під час перекладу його оповідань. Досягнення зазначеної мети відбудеться при виконанні наступних завдань: 1) провести моніторинг проблем лексичних і стилістичних особливостей передачі реалій, які були встановлені нами за результатами наукової розвідки, проведеної у другому розділі нашої роботи; 2) описати найбільш типові проблеми, що виникають при передачі реалій під час перекладу досліджуваних нами оповідань Артура Конан Дойла; 3) виявити

перекладацькі стратегії, що дозволяють оптимізувати процес передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла.

Проводячи моніторинг проблем лексичних і стилістичних особливостей передачі реалій при перекладі досліджуваних нами оповідань А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia» [77, Pages: 3–28] , «The Adventure of the Speckled Band» [77, Pages: 176–204] та «The five orange pips» [77, Pages: 104–125] , звернемо увагу на одну з найбільш типових проблем, яка полягає в хронологічній віддаленості творів відомого автора класичного англійського детективу Вікторіанської епохи – Артура Конан Дойла. Яскравим прикладом цього є часова відстань між першотвором англійською мовою та подальшими перекладами (наприклад, переклад А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia» (1891 року видання), що здійснено Ф.Н. Латернером у 1905 році, Н.С. Войтинською у 1946 році, М.А. Дмитренком у 1990 році, В.О. Панченком у 2010 році). Досліджуючи проблематику передачі реалій при перекладі цих оповідань, на українську та російську мови, розглянемо найяскравішу відмінність тогочасного суспільства від сучасного, – моду. Тим більш, що за твердженням відомих як вітчизняних теоретиків мовознавства (М.С. Зарицького, Р.П. Зорівчак, В.І. Карабана, Т.Є. Некряч і Ю.П. Чалої, О.І. Чередниченка, Т.В. Шмігера), так і зарубіжних (А.С. Бархударова, С. Влахова і С. Флорина) зокрема у галузі перекладознавства, спираючись на їх класифікацію реалій, сфера побуту та стилю одягу у тому числі, є в переліку загальноприйнятої предметної класифікації реалій.

Вікторіанська епоха окреслила досить жорсткі вимоги до зовнішнього вигляду. І сучасні англійці не позбулися повністю тих жорстких рамок, які виставляло Вікторіанство до зовнішнього вигляду (навіть бунт хіпі проти умовностей означає, що ці вимоги знакові). Письменники-вікторіанці та сучасні стилізатори приділяють багато уваги опису вбрання своїх героїв, що виступає додатковою їх характеристикою. Ці описи містять чимало елементів, які потребують старанного відтворення у перекладі, що далеко не завжди вдається здійснити без втрат. Базові предмети одягу не змінили своєї назви, але сильно відрізняються фасонами і не завжди їх можна передати за допомогою простих словникових відповідників. Змінилася мода, і перекладачеві доводиться шукати варіанти, здатні створити зоровий образ того або іншого предмета туалету. Одяг та

відповідна манера поведінки чітко визначали місце людини на соціальних сходах. Отже, зрозуміла і увага письменників до найдрібніших деталей [15, с.85.].

Письменники, поети, художники, скульптори у своїх творах перетворюють реальну картину світу на мистецьку. Художників та письменників можна умовно поділити за мистецьким світобаченням на «живописців» та «графіків». Авторів – «графіків» здебільшого цікавить форма, лінії, контури та штрихи, натомість автори – «живописці» приділяють велику увагу кольорам, фарбам, відтінкам. Твори, написані літераторами – «живописцями» вирізняються відчуттям кольору, витонченістю у підборі фарб та кольорів, які збагачують авторську художню картину світу. Особливу увагу кольоропозначенням приділяли англійські письменники доби Вікторіанства. Вони ретельно «вдягали» своїх персонажів, піклуючись про найменші дрібниці, найтонші відтінки. Читачу не рідко стає зрозумілим характер героя саме з того, який колір автор обирає для свого персонажа, адже в англійській мовній свідомості майже кожен колір має певну символічну силу. Перекладати твори цієї епохи важко ще й тому, що подекуди символіка кольорів в мові-оригіналі та цільовій мові не збігаються. Буває дуже важко відтворити у перекладі такий живий, яскравий образ героїв, що створюється в оригіналі за допомогою символічних та метафоричних кольоропозначень. Тоді образ у перекладі перетворюється з живописного портрету на гравюру чи чорно-білу фотокартку, збіднюється експресивність та яскравість образу. Проте проблема кольоропозначень залишається порівняно мало вивченою, зокрема у перекладознавстві. В науковій літературі можна знайти фрагментарні, уривчасті відомості з цього питання. Досі не зіставлено семантичної наповненості кольорів у різних культурах, не здійснено детального лексико-семантичного та функціонально-стилістичного аналізу назв кольорів у різних мовах, що впливає на перекладацькі рішення. Це обумовлює актуальність даної проблеми [93]

Артур Конан Дойл, безсумнівно, належить до найяскравіших представників авторів, поєднавши у собі і «живописців» і «графіків». Його детективні оповідання вражають, зокрема, багатством кольорів та звуків, форм та ліній, контурів та штрихів, які «вмикають» усю сенсоріку читача. Точний переклад кольору дуже важливий, адже він допомагає відтворити візуальний образ героя. Після прочитання цих оповідань чітко

уявляєш, які кольори притаманні головним діючим особам. Зокрема, благородний колір, що символізує вищість та шляхетність короля Богемії – «ярkokрасная подкладка плаща», «богатый мех» (у перекладі Ф.Н. Латернера); «темно-синий плащ», «огненно-красный шелк», «дорогой коричневый мех» (у перекладі Н.С. Войтинської); «темно-синий плащ», «вогненно-червоний шовк підкладки», «дороге коричневе хутро» (у перекладі М.А. Дмитренка); «червоногарячий шовк», «коштовне буре хутро» (у перекладі В.О. Панченка). Але, при цьому Артур Конан Дойл використовує зовсім інший колір для того, щоб звернути увагу читача на вишуканість англійця Вікторіанської доби. Автор надає у вбранні британців перевагу чорному білому та сірому, які вигідно підкреслюють їх аристократичність, бездоганність та вишуканість, що підкреслює їх відокремленість у соціальному клані англійського королівства. І ця образна домінанта є «візитною карткою» цього соціального прошарку суспільства Вікторіанської Англії. Артур Конан Дойл обирає цю гамму кольорів, бо це були модними у Вікторіанську добу кольори і дуже вишукані та дорогі речі виготовлялися з матеріалів саме таких кольорів. Адже, вони символізували заможність, приналежність до вищих соціальних прошарків.

В даному випадку звернемося до одного з перших оповідань Артура Конан Дойла «A Scandal in Bohemia» [77, Pages: 3–28], де автором надано детальний портретний опис представника тогочасної аристократії – короля Богемії, малюнок якого надано між сторінками 8 та 9 цього оповідання (малюнки 1–3). При детальному описі одягу короля Богемії в оповіданні «A Scandal in Bohemia» А. Конан Дойл – хоча й через оповідача, доктора Ватсона – не приховує свого «несприйняття» так званої, «чужоземної інакшості», інокультуральності, демонструє вікторіанський «комплекс зверхності» у ставленні до інших націй з їх власним кодексом поведінки [15, с.91.].

Ma. 1.

Illustration of the short story A Scandal in Bohemia, which appeared in The Strand Magazine in July, 1891.

This illustration appeared on page 64, and is captioned «A MAN ENTERED.» Sidney Paget (1860-1908) – The Adventures of Sherlock Holmes

Ma. 2.

Illustration of the short story A Scandal in Bohemia, which appeared in The Strand Magazine in July, 1891.

This illustration appeared on page 65, and is captioned «HE TORE THE MASK FROM HIS FACE.» Sidney Paget (1860-1908) – The Adventures of Sherlock Holmes

Ma. 3.

Illustration of the short story A Scandal in Bohemia, which appeared in The Strand Magazine in July, 1891.

This illustration appeared on page 74, and is captioned, «THIS PHOTOGRAPH!» Sidney Paget (1860-1908) – The Adventures of Sherlock Holmes

«A man entered who could hardly have been less than six feet six inches in height, with the chest and limbs of a Hercules. His dress was rich with a richness which would, in England, be looked upon as akin to bad taste. Heavy bands of Astrakhan were slashed across the sleeves and fronts of his double-breasted coat, while the deep blue cloak which was thrown over his shoulders was lined with flame-colored silk, and secured at the neck with a brooch which consisted of a single flaming beryl. Boots which extended half-way up his calves, and which were trimmed at the tops with rich brown fur, completed the impression of barbaric opulence which was suggested by his whole appearance. He carried a broad-brimmed hat in his hand, while he wore across the upper part of his face, extending down past the cheekbones, a black vizard mask, which he had apparently adjusted that very moment, for his hand was still raised to it as he entered. From the lower part of the face he appeared to be a man of strong

character, with a thick, hanging lip, and a long, straight chin, suggestive of resolution pushed to the length of obstinacy.» [77, p. 6].

У перекладі Ф.Н. Латернера – «В комнату вошел господин более шести футов ростом, сложением настоящий Геркулес. Одет он был очень богато, но ни один англичанин не сказал бы, что он одет изящно и со вкусом. Отвороты его рукавов и воротник пальто были барашковые, и сверху пальто на плечи его был наброшен плащ на яркокрасной подкладке, захваченный у шеи аграфом (малюнок 4) из драгоценного камня. Он был в высоких сапогах, отделанных богатым мехом, и они дополняли впечатление экзотической роскоши, производимой всей личностью этого человека. В руках у него была шляпа с широкими полями; он, видимо, при входе только что надел черную полумаску, покрывавшую верхнюю часть его лица. Толстая, немного выдававшаяся вперед нижняя губа и длинный, прямой подбородок указывали на решительность, или, вернее, упрямство.» [81].

Мал. 4. Аграф. (СПб, 1903 – 1904. Фірма Фаберже, майстер Г. Вигстрем. Халцедони, діаманти, рубіни, кольорове золото, емаль. Зібрання А. Ружникова.)

У перекладі Н.С. Войтинської – «Вошел человек ростом едва ли меньше шести футов и шести дюймов, геркулесовского сложения. Он был одет роскошно, но эту роскошь сочли бы в Англии вульгарной. Рукава и отвороты его двубортного пальто были оторочены тяжелыми полосами каракуля; темно-синий плащ, накинутый на плечи, был подбит огненно-красным шелком и застегнут на шее пряжкой из сверкающего берилла. Сапоги, достигающие до половины икр и обшитые сверху дорогим коричневым мехом, дополняли то впечатление варварской пышности,

которое производил весь его облик. В руке он держал широкополую шляпу, а верхняя часть его лица была закрыта черной маской, опускавшейся ниже скул. Эту маску, походившую на забрало, он, очевидно, только что надел, потому что, когда он вошел, рука его была еще поднята. Судя по нижней части лица, это был человек сильной воли: толстая выпяченная губа и длинный прямой подбородок говорили о решительности, переходящей в упрямство.» [82, с. 212–234].

У перекладі М.А. Дмитренка – «Увійшов чоловік, будовою тіла схожий на Геркулеса, зростом не менше шести футів і шести дюймів. Одяг на ньому був багатий, але таке багатство в Англії вважають рідною сестрою поганого смаку. Рукава й вилоги його двобортного пальта було щедро оторочено смушком, а темно-синій плащ, накинутий на плечі, яснів вогненно-червоним шовком підкладки і був застебнутий на шиї пряжкою, оздобленою берилом. Чоботи, халяви яких сягали трохи вище середини литок, були обшиті вгорі дорогим коричневим хутром, і все це створювало враження якоїсь варварської пишноти. В руці незнайомиць тримав капелюх із широкими крисами, а верхню частину його обличчя разом із вилицями закривала чорна маска, яку він, мабуть, тільки що надів, бо, коли входив, його рука була ще піднята. Судячи з нижньої частини обличчя, це був вольвовий чоловік: товста й відвисла спідня губа та довге пряме підборіддя свідчили про рішучість, що межувала з упертістю.» [83].

У перекладі В.О. Панченка – «Увійшов чоловік геркулесової статури, зростом не менше шести футів і шести дюймів. Одягнений він був розкішно, але в Англії цю розкіш вважали б за несмак. Рукави та вилоги його двобортного пальта були оторочені товстими смугами каракулю; темно-синій плащ, накинутий на плечі, був підбитий червоногарячим шовком і застебнутий на шиї пряжкою з блискучим берилом. Чоботи, халяви яких були вище литок, обшиті зверху коштовним бурим хутром, посилювали враження якоїсь варварської пишноти. В руці він тримав капелюх з широкими крисами, а верхню частину обличчя, аж до вилиць, затуляла чорна маска; її він, мабуть, надів, коли входив до кімнати, бо ще не встиг опустити руку. Нижня частина обличчя виявляла в ньому вольвову людину, бо товста, висунута вперед губа і довге, пряме підборіддя свідчили про його рішучість, яка межує з упертістю.» [84, с. 190 – 209.].

Картина, що вимальовується у перекладі, трохи дивна – плащ надягнутий на пальто! Український перекладач наслідує російського, хоча

тут, скоріше, coat – не стільки пальто – overcoat, скільки куртка, тобто не таке довге і грубе вбрання, як пальто, яке навряд чи потребує ще й плаща, накидки зверху [15, с.91].

Для порівняння портретного опису короля Богемії зі стилем одягу Вікторіанської Англії розглянемо наступні ілюстрації (малюнки 5–7), що наведені в книзі С. Чернова «Бейкер-стріт и окрестности. Эпоха Шерлока Холмса» [94, с. 124–127].

Мал. 5
Піджак. Малюнок з
журналу «Modes
nouvelles de Paris».
1891

Мал. 6
Інвернеський плащ.
Малюнок з журналу
«Modes nouvelles de
Paris». 1890

Мал. 7
Шерлок Холмс в ольстері з капюшоном і в
дірстокері. Малюнок Сідні Педжет до оповідання
«Срібний». Журнал «The Strand Magazine».
1892

Як бачимо, малюнки підтверджують суттєву різницю у зовнішньому вигляді англійця Вікторіанської епохи та іноземця – короля Богемії. До прикладу:

With a nod he vanished into the bedroom, whence he emerged in five minutes *tweed-suited* and *respectable*, as of old. [77, p. 14]

У перекладі Ф.Н. Латернера: «Он кивнул мне головой и исчез в спальне; и явился пять минут спустя таким же *элегантно одетым* и *безупречным джентльменом*, как всегда.» [81, с. 59].

У перекладі Н.С. Войтинської: «Кивнув мене на ходу, он исчез в своей спальне, откуда появился через пять минут в *темном костюме, корректный*, как всегда.» [82, с. 222].

У перекладі М.А. Дмитренка: «Кивнувши мені, він зник у спальні, звідки вийшов через п'ять хвилин у *твідовому костюмі, респектабельний*, як завжди.» [83].

У перекладі В.О. Панченка: «Кивнувши мені, він зник у спальні, звідки за п'ять хвилин з'явивсь у *твідовому костюмі, охайний*, як і завжди.» [84, с. 198].

Створюючи образ своєї героїні Ірен Адлер, Артур Конан Дойл ретельно підбирає живописно-графічну кольорову гамму, притаманну лише їй одній впродовж усього твору. При цьому, поруч з Ірен Адлер майже немає кольорів, але автор відтворюючи її образ, нібито робить яскраві мазки в її художньому образі. Наприклад:

She is the daintiest thing under a bonnet on this planet [77, p. 15]

У перекладі Ф.Н. Латернера: «Она *самая восхитительная женщина в мире.*» [81, с. 59].

У перекладі Н.С. Войтинської: «Она *самое прелестное существо* из всех, носящих дамскую шляпку на этой планете.» [82, с. 223].

У перекладі М.А. Дмитренка: «Вона *найпривабливіша на цій планеті.*» [83].

У перекладі В.О. Панченка: «Вона взагалі – *найсолодший шматочок у світі.*» [84, с. 199].

Як бачимо, в наведених фрагментах перекладу про точну передачу кольору як реалії, що допомагає відтворити візуальний образ героїні Ірен Адлер, мови не йдеться. Але для читачів слова «*самая восхитительная женщина в мире*», «*самое прелестное существо на этой планете*», «*найпривабливіша на цій планеті*», «*найсолодший шматочок у світі*», як різнобарвні кольори домінують в образі Ірен Адлер, супроводжуючи її майже наскрізно. І вона асоціюється у кожного з читачів саме «цією жінкою» («she is always the woman»), зоровий образ якої вони уявляють на власному суб'єктивному рівні завдяки таким різновіріативним способам передачі цієї реалії при перекладі досліджуваного нами оповідання А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia» [77, Pages: 3–28] .

Нібито дрібниці і деякі деталі в одязі, але, як зауважує С. Чернов, досліджуючи реалії Вікторіанської доби: «Такого роду деталей, але не дрібниць, – невичерпне море, тільки черпай. Російські переклади оповідань про Холмса і справді вихолощені, і багато чудових слів в них замінені нейтральними «соусами», «климами» і «юристами»; але скільки ж деталей, які не згадуються і в оригінальному тексті, оточували самого містера Холмса!» [94, с. 5].

Аналіз вибірки виокремленої нами групи реалій – одяг, за предметною класифікацією, проведеною у другому розділі цієї роботи, засвідчив, що перекладачі оповідання А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia» [77, Pages: 3–28] взагалі, як на наш погляд, добігають правил приблизного відтворення реалій при перекладі цього оповідання. У даному випадку передається предметний зміст реалії (на жаль не дуже точно), при цьому колорит часто втрачається, оскільки відбувається заміна очікуваного конотативного еквівалента на нейтральний за стилем, тобто на слово або словосполучення з нульовою конотацією. Приблизний переклад, як свідчить аналіз вибірки, реалізувався в таких різновидах: гіперонімічний переклад, переклад функціональним аналогом, дескриптивна перифраза. Аналіз прикладів перекладу оповідання А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia», свідчить, що перекладачі не змогли дібрати точного відповідника, бо в мовах перекладу (український, російський) відсутні слова, що наповнені таким самим семантичним змістом. Наприклад, англійське *Astrakhan* означає не тільки «каракуль», «оторочено смушком», «отвороты его рукавов и воротник пальто были барашковые», але й вказує на територіальну одиницю (місто Астрахань). Реалія *a brooch* є видовими поняттями щодо українського слова *брошка*, бо вказує на певні специфічні ознаки конкретного різновиду прикраси із застібкою для приколювання її до жіночої сукні на шиї, на грудях або на комірі. Правила носіння брошок колись регламентувалися строго: великою брошкою застібався комір, а маленьку брошку завжди заколювали зліва на десять сантиметрів нижче плеча і на п'ять сантиметрів вище ґудзиків. На наш погляд, представнику королівської династії Богемії якраз було б доречним і пристойним закріпити плащ, надягнутий на пальто, саме *брошкою-аграфом*, а не *пряжкою*. Оскільки, перекладаючи етнографічну побутову реалію *the buckles*, яка є складовою класифікаційної групи «транспорт (засоби

пересування й водії)», перекладачі одностайно відтворили це слово-реалію також як *пряжку*, яка є елементом ремінної збруї коня (а не прикрасою короля!). До прикладу:

«Away they went, and I was just wondering whether I should not do well to follow them, when up the lane came a neat little landau, the coachman with his coat only half-buttoned, and his tie under his ear, while all the tags of his harness were sticking out of the *buckles*.» [77, p. 17].

У перекладі Ф.Н. Латернера: застосовуючи такий спосіб перекладу як упущення, Ф.Н. Латернером не перекладено цю частину оповідання взагалі [81].

У перекладі Н.С. Войтинської: «Они умчались, а я как раз соображал, не последовать ли мне за ними, как вдруг к дому подкатило прелестное маленькое ландо. Пальто на кучере было полузастегнуто, узел галстука торчал под самым ухом, а ремни упряжи выскочили из *пряжек*.» [82, с. 225].

У перекладі М.А. Дмитренка: «Вони помчали, а я заходився розв'язувати питання: податись мені слідом за ним чи ні, як раптом з провулка вилетіло гарне маленьке ландо; пальто в кучера було застебнуте тільки на половину гудзиків, краватка з'їхала аж під вуха, кінці ремінної збруї не було засилено в *пряжки*.» [83].

У перекладі В.О. Панченка: «Двоколка рушила, а я вже думав, чи не податись мені за нею, аж раптом до будинку під'їхало гарне невеличке ландо: пальто у візника було застебнуте наполовину, краватка стирчала збоку, а ремні збруї не було засунуто в *пряжки*.» [84, с. 200].

Безперечно, цікавим для аналізу є наступні приклади перекладу етнографічно-побутової реалії групи одяг – «ulster» в досліджуваному нами оповіданні А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia» [77, Pages: 3–28] . Зокрема:

Текст оригіналу: «I hardened my heart, and took the smoke-rocket from under my ulster» [77, p. 23].

У перекладі Ф.Н. Латернера: «И все-таки он теперь уже не мог отступить, и поэтому я постарался отогнать от себя укору совести и вынул из пальто ракету» [81, с. 63].

У перекладі Н.С. Войтинської: «С тяжелым сердцем я достал из-под моего пальто дымовую ракету» [82, с. 229].

У перекладі М.А. Дмитренка: «Згнітивши серце, я вийняв з-під пальта димову шашку.» [83].

У перекладі В.О. Панченка: «З важким серцем я дістав з-під пальта димову шашку» [84, с. 204].

Читаємо в словнику www.oxforddictionaries.com: *ulster* – Pronunciation: /'ʌlstə/ – A man's long, loose overcoat of rough cloth, typically with a belt at the back (Чоловіче довге, просторе пальто грубої тканини, як правило, з поясом на спині) [95].

Поряд із наведеним вище слід зазначити, що Т.С. Евсюніна у своїй науковій статті «Викторианская Англия в исходном и переводном тексте: слова-реалии в рассказах о Шерлоке Холмсе и их передача на русский язык» (2014 року) проводячи наукову розвідку особливостей перекладу етнографічно-побутових реалій групи «одяг» (*ulster*), групи «одиниці вимірювання й гроші» (*pounds, half a crown*), групи «житло, меблі, посуд й ін. начиння» (*Chubb lock*), зауважує: «Ольстер – це довге, досить просторе дорожнє пальто з грубошерстного сукна, найчастіше з поясом і капюшоном. Отримало назву від однойменної історичної області на півночі Ірландії, але використовувалося також і в інших частинах Сполученого Королівства, в тому числі і в Англії» [80].

Як бачимо перекладачі, не заглиблюючись у подробиці, чому Артур Конан Дойл використав саме *ulster* в якості верхнього одягу, вдалися до родової заміни, та зробили передачу цієї реалії при перекладі оповідання А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia» [77, Pages: 3–28] через слово-аналог – пальто, що є більш знайоме для вітчизняного читача. В даному випадку можна вважати характерним прагнення перекладачів максимально полегшити розуміння тексту для вітчизняної аудиторії. Це спонукало їх відмовитися від відтворення цієї реалії, яка, з їх точки зору, може викликати труднощі у читача тексту перекладу оповідання. Зіставляючи наведені вище фрагменти, ми маємо всі підстави констатувати, що в даному випадку мова не йде ні про які розбіжності, або про принципову різницю перекладацької стратегії. На наш погляд, у всіх представлених фрагментах перекладачі, майже одноставно зберігають, наскільки це на їх думку можливо іншокультурне забарвлення тексту», відтворюючи в максимальному ступені всі представлені в ньому типи реалій і використовуючи прийом зовнішньої адаптації (коментування, пояснення і т.п.). Обидва підходи, в принципі, можуть бути визнані виправданими, проте, ймовірно, розраховані на різні

категорії читачів. Зазначений момент ще раз підтверджує, що навіть по відношенню до, здавалося б, щодо приватного питання, що стосується передачі лексики з національно-культурною специфікою, можливі різні рішення, що підтверджує доцільність наявності і функціонування різних версій одного і того ж вихідного тексту [80].

Розглядаючи особливості перекладу лінгвокультурологічного компонента – реалії та підкреслюючи тезу, що мова та культура взаємопов'язані, Е.П.Гончаренко у своєму науковому пошуку особливу увагу приділяє питанню розкриття проблеми передачі англійських реалій – предметів одягу українською та російською мовами. Дана проблема розкривається через цікаві історичні факти, конкретних історичних постатей, зокрема: «Процес проникнення англійської мови в російську почався в середині XVII століття. Нинішньому поколінню важко уявити, що значна частина сучасного гардеробу перекочувала до нас із Англії в результаті певних історичних подій 1) Так, ім'я лорда Веллінгтона (Wellington Arthur Wellesley, 1769–1852), британського воєначальника і політичного діяча, героя війни з Наполеоном, «увіченне в назві чобіт з високими халявами (а також особливих чобіт для верхової їзди), хвойного дерева (інакше іменованого мамонтовим деревом), одного з прийомів карткової гри і столиці Нової Зеландії. 2) Ім'я 7-го графа Кардигана (Cardigan James Brudenell, 1797–1868), теж «учасника Кримської кампанії, відомо не тільки завдяки його блискучому по виконанню, але божевільному по суті рейду на російські позиції при Балаклаві в жовтні 1854 року, після якого його бригада перестала існувати (цей божевільний подвиг А. Теннісон оспівав в баладі «Атака легкої кавалерійської бригади», 1855), але і завдяки довгому в'язаному жилету з рукавами, названому в його честь. Спочатку англійські солдати носили кардиган для захисту від лютих кримських морозів 1854 р. Таке ж походження має і балаклавський шолом. 3) В Англії Балаклавою називають теплий в'язаний шолом, вперше використаний англійськими солдатами холодною зимою в Криму 1854 року. Попутно зауважимо, що в спортивному одязі шолом «Балаклава» також зайняв своє гідне місце. Так, «Балаклавою» називають бавовняний шолом з відкритими прорізами для очей. Каталогів спортивного одягу рекомендують цей шолом для картингу, мотоспорту та лижного спорту. 4) Ім'я ще одного британського фельдмаршала, барона Реглана (або Раглана, Raglan FitzRoy James Henry Somerset, 1788–1855) також пов'язано з

Кримською війною. Під час цієї війни він був поранений в руку, що послужило створенням для барона Реглана спеціального одягу зручного крою. Саме він ввів в ужиток плащі і пальто реглан, названі на його честь і, які стали настільки популярними і в наш час. 5) А всіма нами улюблений бутерброд, швидше добре відомий, як сендвіч, своєю появою зобов'язаний Джону Монтегю, графу Сендвіч (1718–1792). «Цілодобово, не вилазячи з-за карткового столу, лорд не бажав перериватися навіть заради того, щоб поїсти, і одного разу наказав кухареві приготувати легку закуску, яку можна було б вживати по ходу гри. Шматок шинки між 2-ма шматками хліба (завдяки чому не бруднилися пальці гравців) виявився ідеально відповідною стравою. Граф Сендвіч увійшов в історію не тільки кулінарії. Довгий час він займав пост першого лорда Адміралтейства, і в його честь отримали назву відкриті Джеймсом Куком Сандвічеві острови (нині відомі як Гаваї).» [96].

В продовження теми наукової розробки проблематики передачі реалій при перекладі досліджуваних нами оповідань Артура Конан Дойла, на українську та російську мови, розглянемо ще одну яскраву відмінність тогочасного суспільства від сучасного, – засоби пересування (транспорт). Зокрема, однією із найцікавіших реалій Вікторіанської епохи, якими часто користуються герої оповідання А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia» є поширений в ті часи в Англії однокінний пасажирський екіпаж «cab». Як бачимо з нижче представленої таблиці 2, поряд із словом-реалією «cab» Артур Конан Дойл використовував також і ряд інших видів тогочасних кінних транспортних засобів (a pair, little brougham, royal brougham, hansom cab, little landau, carriage). В даній таблиці яскраво відображається варіативність використаних авторами перекладів способів передачі слів-реалій (парний екіпаж, маленька карета, королівська карета/екіпаж, двоколка, невеличке ландо, кеб).

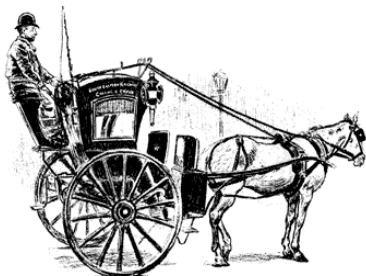
Переклад етнографічних побутових реалій групи транспорт в оповіданні
A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»

В оригіналі та перекладах:				
Оригінал [77]	В.О. Панченко [84]	М.А. Дмитренко [83]	Н.С. Войтинська [82]	Ф.Н. Латернер [81]
«A pair, by the sound,» said he. [p. 8]	Судачи з тупоту, <i>парний екіпаж</i> . [с. 194]	Якщо зважити на ці звуки, то в його <i>екіпаж</i> впряжено <i>двоє коней</i>	Судя по звуку, <i>парний екіпаж</i> [с. 216]	екіпаж, запряжений парой чудних коней [с. 55]
nice little brougham [p. 8]	гарна маленька карета [с. 194]	гарненька карета	изыщная маленькая карета [с. 216]	изыщный экипаж [с. 55]
royal brougham [p. 13]	королівської карети [с. 198]	королівського екіпажа	королевский экипаж [с. 221]	княжеский экипаж [с. 58]
hansom cab [p. 16]	двоколка [с. 200]	двоколісний екіпаж	изыщный экипаж [с. 224]	кэб [с. 60]
little landau [p. 17]	невеличке ландо [с. 200]	гарне маленьке ландо	маленькое ландо [с. 224]	нарядное маленькое ландо [с. 60]
cab [p. 17]	кеб [с. 200]	кеб	кэб [с. 225]	
carriage [p. 21]	екіпаж [с. 203]		карета [с. 228]	

Реалії, наведені в таблиці 2 вказують на різноманітність видів кінних транспортних засобів Англії часів Вікторіанської епохи. Проте сучасному читачеві навряд чи зрозуміло як виглядає ландо, чи скільки коліс має кеб, в якому місці розташовані органи керування екіпажу, або ж яким видом цього транспорту користувалися представники різних соціальних верств англійців, про яких писав Артур Конан Дойл. На нашу думку, в даному випадку, намагаючись зберегти весь історичний колорит, перекладачеві варто дотримуватись наступного способу передачі реалій, а точніше поєднання декількох способів, як транскрибування у поєднанні із прийом роз'яснення / пояснення у тексті, або ж просто надання ілюстративного матеріалу. Доречним буде зауважити, що надання ілюстративного матеріалу допоможе сучасному читачеві акцентувати увагу на основних (ключових) ідеях історичної реалії. Іншими словами, краще один раз побачити і чітко уявляти собі справжній вигляд предмета

(історичної реалії), ніж декілька разів прочитати описання слова-реалії і врешті решт, уявити його собі зовсім у іншому вигляді ніж він насправді існував.

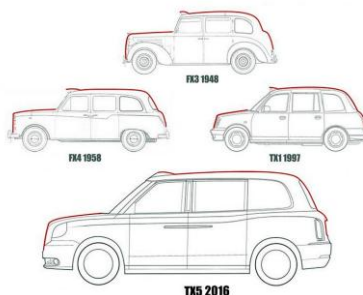
Для прикладу наведемо ілюстрації (малюнки 8–9) лондонського чорного кебу (London Taxi), який є для жителів і гостей британської столиці таким же знаковим символом, як червоні телефонні будки, двоповерхові автобуси, Біг Бен і Букінгемський палац. На наведених малюнках чітко прослідковується весь історичний процес еволюції дизайну і технічного прогресу даного транспортного засобу (від одного коня на мал. 8 до декількох десятків під капотом авто на мал.9).

Мал. 8

Хенсомський кеб

Малюнок із газети "The Illustrated London News", 1890

Мал. 9

Лондонський чорний кеб (London Taxi).

Еволюція дизайну 1948-2016.

Після проведеного нами моніторингу проблем лексичних і стилістичних особливостей передачі реалій, що ускладнюють їх переклад українською та російською мовами, зробимо опис найбільш типових проблем, що виникають при передачі реалій під час перекладу досліджуваних нами оповідань Артура Конан Дойла. Результати проведеного моніторингу свідчать про те, що труднощі передачі реалій при перекладі оповідань цього автора спричинені головним чином такими відмінностями у лексико-граматичній побудові двох мов (мови оригіналу і мови перекладу), що можуть ускладнити процес перекладу:

– поширеність різних способів словотворення лексики у мові оригіналу та мові перекладу, зокрема: широке використання в англійській мові слів-комполітів, утворених за моделями, де перший або другий

компонент виражений іменником. Це вимагає в українській або російській мові описового перекладу у вигляді словосполучення;

– поширеність в класичному англійському детективі абревіатур, що обумовлюють вибір еквівалентних лексичних одиниць – скорочень у мові перекладу;

– уживання в мові джерела лексичних одиниць, в основі створення яких лежить метафоричне або метонімічне перенесення значення, що потребує в українській та російській мовах описового перекладу чи додаткового пояснення за умови відсутності повного мовного еквівалента у мові перекладу.

В аспекті визначення стилістичних особливостей передачі реалій, що потенційно ускладнюють їх переклад, слід звернути увагу на такі моменти, як:

1) відхилення норм детективного стилю від літературно-художнього;

2) порушення мовних норм на різних рівнях, а саме:

– широке використання речень із порушенням нормативного порядку слів на синтаксичному рівні;

– метафоричність мовлення, що проявляється в таких моментах, як:

а) розповсюдженість лексичних стилістичних прийомів і образних засобів (метафора, метонімія, епітети й т.д.), б) насиченість мовлення метафоричною термінологічною й професійною лексикою детектива, фразеологічними зворотами, малозрозумілими для необізнаних читачів, що не ознайомлені із глосарієм криміналістики Вікторіанської доби, в) уживання стилістично забарвлених слів, г) уживання експресивно-виражальних слів і слів, що виражають емоційні стани, д) поширеність клішованих фраз, стійких словосполучень [97].

Висновки до розділу 3

Основним завданням третього розділу даної роботи є дослідження проблем передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла.

За результатами наукового пошуку проведеного в підрозділі 3.1. «Власні назви у практиці перекладу як проблематика передачі реалій», нами було проведено наукову розвідку з питань вивчення проблем передачі:

– реалії антропоніму – власного імені автора досліджуваних нами детективних оповідань Sir Arthur Ignatius Conan Doyle;

– реалій антропонімів – імен вигаданих персонажів (Sherlock Holmes, Dr. Watson);

– реалій антропонімів – власних назв оповідань А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia», «The Adventure of the Speckled Band», «The five orange pips»

– та реалій топонімів – власних назв, що використовуються в цих оповіданнях.

Ономастикон реалій (антропоніми та топоніми), що добре відомий реципієнту, в перекладі варто відтворювати способом транслітерації або калькування, а менш відомі чи взагалі невідомі потребують пояснень і коментарів.

Для адекватного розуміння перекладу досліджуваних нами оповідань читачем, обов'язковою умовою є наявність певних фонових знань.

Отже, загалом в українському та російському перекладах оповідань А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia», «The Adventure of the Speckled Band», «The five orange pips» перекладачі вдалися до традиційних способів відтворення ономастикону першоджерела, однак в окремих випадках усе ж виникають певні неточності. Це пов'язано з тим, що відтворення власних назв стає перекладацькою проблемою, коли це ім'я має значення, повідомляє або натякає на щось, відоме читачеві оригіналу, але невідоме читачеві перекладу.

Оніми, що зазнали лише транслітерації, зберігають колорит відповідної країни, свою національну своєрідність, а отже, надають текстові певного забарвлення.

Зіставлення стратегій українських і російських перекладачів А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia», «The Adventure of the Speckled Band», «The five orange pips» ілюструє одну з основних проблем перекладознавства: спосіб відтворення власних назв, які, з одного боку, є важливим чинником збереження культурної специфіки тексту, і тому мають прочитуватися реципієнтом як репрезентанти відповідної культури, а з іншого, – повинні у процесі перекладу пройти адаптацію до системи мови перекладу.

Результати проведеного нами у підрозділі 3.2. даної роботи моніторингу проблем передачі реалій та визначення стратегій, що оптимізують процес перекладу досліджуваних оповідань свідчать про наступне.

Розглянуті нами етнографічно-побутові реалії груп транспорту та одягу є культурно та історично-маркованими лексичними одиницями, які носять досить локальний характер в просторово-темпоральному відношенні, і їх сприйняття може становити певні труднощі не тільки для українського або російського реципієнта, а й для представника сучасної британської культури.

Саме тому, для перекладача, важливе значення має вибір засобів передачі реалій та використання таких перекладацьких стратегій, що дозволяють оптимізувати процес передачі історичних реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла зважаючи на часову дистантність його творів, як одну із основних проблем перекладу.

Крім того, зберегти сутність реалії сучасної оригіналові, чи як сутність реалії сучасної перекладачеві є безумовно однією з головних особливостей роботи перекладача, адже читачеві важливим є не стільки просто отримати інформацію про події того часу, скільки проникнутись самою Вікторіанською епохою.

ПІСЛЯМОВА

Актуальність теми «Проблема передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла» полягає в тому, що в даний час питання про природу сутності реалії як мовознавчої категорії, про систему класифікації та типології реалій, а також про варіативність способів їх передачі при перекладі оповідань всесвітньо відомого автора класичного англійського детективу є відкритим.

Питання особливостей відтворення реалій при перекладі специфічно-жанрових творів художньої літератури – детективних оповідань Артура Конан Дойла видається актуальним на теренах сучасної перекладознавчої думки в Україні, оскільки тривалий час означений спектр питань був і є, як на наш погляд, дещо маргінесним, так би мовити перебуваючим десь на периферії, як щось другорядне та малозначуще. І якщо в зарубіжному літературознавстві наукові праці, пов'язані з дослідженням проблематики передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла, почали з'являтися досить давно, то як об'єкт вітчизняних мовознавчих та перекладознавчих наукових пошуків цей напрям досліджень утвердився лише протягом останніх десятиліть.

Актуальність нашої розвідки зумовлена й тим, що в сучасному українському перекладознавстві бракує системного опису перекладацьких прийомів та стратегій при роботі з детективними оповіданнями Артура Конан Дойла.

Результати проведеного нами дослідження загальнотеоретичних аспектів передачі реалій при перекладі творів художньої літератури (розділ 1) свідчать про наступне. У процесі перекладу досліджуваних у даній роботі детективних оповідань Артура Конан Дойла перекладачі (як на українську так і на російську мови) стикалися з мовними англійськими реаліями Вікторіанської доби, з їх соціокультурними особливостями. Це завжди породжувало певну складність у подоланні мовного бар'єру, створеного британською безеквівалентною лексикою, але і в той же час забезпечувало стійкий інтерес до цієї проблеми відтворення національної специфіки англійського колориту з боку перекладача.

Зауважимо при цьому на значну роль, що завжди відіграє під час процесу перекладу детективних оповідань Артура Конан Дойла – певна

хронологічно-дистанційна відстань у часі створення оригіналів художніх творів автором (кінець XIX початок XX століть) та часом їх перекладу. Наприклад, переклад А. Конан Дойла «A scandal in Bohemia» (1891 року видання) здійснено Ф.Н. Латернером у 1905 році, Н.С. Войтинською у 1946 році, М.А. Дмитренком у 1990 році, В.О. Панченком у 2010 році.

Однак ця проблема зазвучала зовсім по-новому у світлі новітніх теоретичних аспектів перекладознавства. Адже, перекладознавчий аспект став невід'ємною актуально-проблемною складовою частиною сучасного мовознавства, оскільки переклади художніх творів, зокрема детективного жанру – це особливий спосіб вираження сприйняття іншонаціональних тенденцій розвитку та специфіки передачі запозичених з оригіналу неперекладних одиниць – концептуально важливих й культурно значущих.

Роль художнього перекладу в аспекті зв'язків між різними національними культурами важко переоцінити. Ідеться насамперед про те, що переклади літературних творів з однієї мови на іншу не тільки демонструють такий зв'язок – вони його просто забезпечують. Не викликає жодних сумнівів те, що художній переклад – це складний творчий процес, у котрому перекладач мусить перейнятися всіма тонкощами змісту й форми оригіналу та створити зовсім новий текст, де в ідеалі всі ці тонкощі мають бути збережені. Однак ідеальних перекладів не існує хоча б у тому сенсі, що не все можна перекласти, бо далеко не все в одній національній культурі та мові має прями відповідники в іншій.

Звідси – проблема так званих безеквівалентних елементів (реалій) в оригіналі та їхньої подальшої долі в перекладі. Як правило, такі неперекладні одиниці мають знаковий характер, і знехтувати ними означає перекрутити зміст оригіналу, занепасти його національний колорит і знівельювати особливості ідіостилю автора [98].

На другому етапі проведеного нами дослідження (розділ 2) було проведено порівняльний аналіз реалій в перекладних оповіданнях Артура Конан Дойла. Під час його проведення нами було вивчено види класифікації реалій на матеріалах оповідань Артура Конан Дойла та розглянуто особливості передачі реалій при перекладі його оповідань.

За результатами порівняльного аналізу були сформульовані остаточні ключові положення стосовно специфіки перекладацьких дій, що обумовлюють особливості відтворення слів реалій засобами як української так і російської мовами, а також своєрідності властивостей передачі реалій,

що характеризують тексти англomовної детективної літератури на прикладі досліджуваних нами оповідань Артура Конан Дойла.

Проведене дослідження показало, що отримані кількісні характеристики та процентне співвідношення реалій в досліджуваних оповіданнях Артура Конан Дойла ще раз підтверджує унікальність та своєрідність національно-забарвлених одиниць, які є яскравим відображенням життя і побуту різних верств населення Англії Вікторіанської епохи.

Результати проведеного нами порівняльного аналізу реалій в перекладних оповіданнях Артура Конан Дойла свідчать про наявність протиріччя процесу їх перекладу різними перекладачами (як українськими так і російськими), яке полягає в особливостях передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла. Кожен з перекладачів, роботи яких ми досліджували, за своїм власним рішенням переносив слово реалію з тексту оригіналу в переклад або без будь яких змін, або, застосовуючи різні комбінації способів передачі реалій, передавав лише думку першотвору, що в неї було закладено Артуром Конан Дойлом.

Досліджуючи проблеми передачі реалій при перекладі оповідань Артура Конан Дойла у третьому розділі цієї роботи нами було проведено наукову розвідку проблематики передачі реалій групи ономастиконів. Зокрема, нами було розглянуто особливості передачі власних назв (антропонімів і топонімів) та проведено моніторинг проблем передачі реалій та визначення стратегій, що оптимізують процес перекладу досліджуваних оповідань.

Підводячи підсумок констатуємо, що перекладачі досліджуваних нами оповідань Артура Конан Дойла, займаючись проблемою ономастичних реалій, безумовно володіли як лінгвістичною, так і лінгвокраїнознавчою компетенцією, тобто знаннями про основні особливості соціокультурного розвитку країн (носіїв мови-джерела і мови-перекладу), знаннями їх реалій, історії, релігії, політичної ситуації тощо.

Перекладознавчий аналіз показав, що соціокультурна компетенція перекладачів в аспекті передачі реалій групи ономастиконів при перекладі досліджуваних нами оповідань Артура Конан Дойла цілковито відповідає принципу так званої «культурної грамотності», яка відповідає за адекватність перекладу та досягнення його базової мети – впровадження

міжетнічних культурно-мовних контактів та взаємодії різних культур і форм існування мови [99].

За результатами проведеного наукового пошуку, слід зазначити наступне. Основні труднощі передачі реалій при перекладі досліджуваних оповідань А. Conan Doyle «A scandal in Bohemia», «The Adventure of the Speckled Band», «The five orange pips», на нашу думку, пов'язані із:

1) відсутністю в мові-перекладі відповідника (еквівалента, аналога) через брак у носіїв мови об'єкта (явища), який ця реалія позначає;

2) необхідністю передати не тільки предметне значення (семантику) реалії, а й колорит (конотацію), національного та історичного забарвлення.

При передачі реалій під час перекладу детективних оповідань Sir Arthur Ignatius Conan Doyle необхідно враховувати функціональну роль реалії та її інформативне наповнення. Адже, основною умовою адекватного відтворення реалій є їх глибоке знання перекладачем.

Переклад реалії залежить від ступеня її новизни не тільки для мови оригіналу, але й для мови реципієнта, від рівня її поширеності серед носіїв мови оригіналу та можливостей використання її в мові, на яку вона передається, особистих уявлень перекладача про конкретний об'єкт який позначено реалією та кінцевою метою перекладу.

Дослідження такого типу вважаємо перспективним, оскільки проаналізований матеріал відображає неоднозначний характер взаємодії мови й культури різних етносів, що зумовлюється їх знаковою природою, широким використанням національно-специфічних символів і образів у мовній та культурній практиці, і саме цей аспект може стати предметом майбутніх поглиблених наукових студій [100].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (На матеріалі англomовних перекладів української прози) / Р.П. Зорівчак. – Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.
2. Goethe J.W. Samtliche Werke: In 40 Bd / JubilSums-Ausgabe. – Stuttgart; Berlin: Cotta, s. a. – Bd 38. – 338 S.
3. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / Под ред. Вл. Россельса. – М.: Международные отношения., 1980. – 342 с.
4. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). – 5-е изд. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. – 416 с.
5. Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні : Указ Президента України : від 16 листопада 2015 року № 641/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 92.
6. Авдеєнко Т. Лінгвокультурологічні особливості англійських мовних реалій / Т. Авдеєнко // Актуальні питання іноземної філології. – 2014. – № 1. – С. 5–9.
7. Зарицький М.С. Переклад: створення та редагування: Посібник. / М.С. Зарицький. – К.: Парламентське видавництво, 2004. – 120 с.
8. Карабан В.І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову [Текст] : посібник-довідник / В.І. Карабан , Дж. Мейс. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 606 с.
9. Карабан В., Ребенко М. Природа перекладацьких деформацій / В. Карабан, М. Ребенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Іноземна філологія». – 2007. – № 41.
10. Карпенко О.Ю. Проблематика когнітивної ономастики : монографія / О.Ю. Карпенко. – Одеса : Астропринт, 2006. – 325 с.
11. Коптілов Віктор. Теорія і практика перекладу: Навч. посібник. / В.В. Коптілов. – К.: Юніверс, 2002. – 280 с.
12. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства: підручник / І.В. Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 512 с.
13. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту : навчальний посібник / Кухаренко В.А. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 272 с.

14. Мамрак А.В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник / А.В. Мамрак. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.
15. Некряч Т.Є., Чала Ю.П. Вікторіанська доба в українському художньому перекладі : Монографія / Т.Є.Некряч, Ю.П.Чала. – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 194 с.
16. Некряч Т.Є. Через терни до зірок: труднощі перекладу художніх творів. Для студентів перекладацьких факультетів вищих навчальних закладів: навчальний посібник / Т.Є.Некряч, Ю.П.Чала. – Вінниця: Нова книга, 2008. - 200 с.
17. Відтворення культурно-маркованих знаків Вікторіанської доби в українських перекладах: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.16 / Ю.П. Чала ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2006. – 20 с.
18. Чередниченко О.І. Про мову і переклад / О.І. Чередниченко. – К. : Либідь, 2007. – 248 с.
19. Шмігер Тарас Володимирович. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя: ключові проблеми та періодизація [Текст] : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.16 / Т.В.Шмігер ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 20 с.
20. Шмігер Тарас. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя [Текст] : [монографія] / Т. Шмігер ; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – К. : Смолоскип, 2009. – 342 с.
21. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л.С. Бархударов. – М.: Международ. отношен., 1975 – 240 с.
22. Берков В.П. Вопросы двуязычной лексикографии (Словник) / В.П. Берков. – Л.: Изд-во АГУ, 1973. – 190 с.
23. Берков В.П. Современные германские языки / В.П. Берков. – М.: АСТ; Астрель, 2001. – 336 с.
24. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. 4-е изд., перераб. и доп. / Е.М.Верещагин, В.Г.Костомаров. – М.: Рус. яз., 1990 (Библиотека преподавателя русского языка как иностранного).– 246 с.
25. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). / В.С.Виноградов. – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.

26. Гарбовский Н.К. Теория перевода: Учебник. / М.К. Гарбовский. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 2004. – 544 с.
27. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров: Учеб. для ин-тов и фак. ин. яз. – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
28. Комиссаров В.Н. Текст и перевод / В.Н. Комиссаров, Л.А. Черняховская, Л.К. Латышев. – М.: Наука, 1988. – 165 с.
29. Левицкая Т.Р. Теория и практика перевода / Т.Р. Левицкая, А.М. Фитерман. – М.: Изд. лит. на иностр. яз., 1963. – 205 с.
30. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика / Я.И. Рецкер. – М.: Международные отношения., 1974. – 216 с.
31. Соболев Л.Н. Пособие по переводу с русского языка на французский / Л.Н. Соболев. – М.: Изд. лит. на иностр. яз., 1952. – 404 с.
32. Соболев Л.Н. О переводе образа образом / Л.Н. Соболев. – Сб. Вопросы художественного перевода. М.: Сов. писатель, 1955. – с. 293.
33. Толстой С.С. Основы перевода с английского языка на русский / С.С. Толстой. – М., ИМО, 1957. – 80 с.
34. Томахин Г.Д. Реалии-американизмы [Текст]: пособие по страноведению / Г.Д. Томахин. – Москва: Высшая школа, 1988. – 239 с.
35. Федоров А.В. Рецензия на книгу Л.С. Бархударова «Язык и перевод» / А.В. Федоров // сб. «Тетради переводчика». – 1977. – № 14. – с 131.
36. Чернов Г.В. К вопросу о передаче безэквивалентной лексики при переводе советской публицистики на английский язык / Г.В. Чернов // Учен. зап. / Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз., – 1958. – Т. 16. – С. 223–224.
37. Вопросы перевода русской безэквивалентной лексики (советских реалий) на английский язык (На материале перевода советской публицистики): Автореф. дис... канд. филол. наук / Г.В. Чернов; Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз. – М., 1958. – 18 с.
38. Корней Чуковский. Собрание сочинений в 15 т. Т. 3: – Высокое искусство / Корней Чуковский. – М., Терра – Книжный клуб, 2001. – 382 с.
39. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика / А.Д. Швейцер. – М.: Воениздат, 1973. – 280 с.

40. Флорин С. Муки переводческие: практика перевода / Сидер Флорин. – Москва: Высшая школа, 1983. – 213 с.
41. Абабілова Н.М. Відтворення реалій як перекладознавча проблема / Н.М. Абабілова // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Філологічні науки. – 2014. – Кн. 3. – С. 9–12.
42. Барбазюк Ю. Принципи семантичної класифікації слів-реалій сучасної німецької мови / Ю. Барбазюк // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія. – 2013. – Вип. 668. – С. 3–10.
43. Білецька О.О. Мовні реалії як вербальне вираження специфічних рис національних культур / О.О. Білецька // Питання культурології. – 2014. – Вип. 30. – С. 20–27.
44. Бокова П.М. Реалії та проблеми їх перекладу в іспанській мові / П.М. Бокова // Проблеми семантики слова, речення та тексту. – 2011. – Вип. 26. – С. 29–35.
45. Лексико-граматичні та структурно-стилістичні особливості слів на позначення китайських соціально-побутових реалій: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.13 / Г.А. Карпенко ; НАН України. Ін-т сходознавства ім. А.Кримського. – К., 2006. – 20 с.
46. Українська перекладна лексикографія: проблема безеквівалентності (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / М.І. Лісна ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2011. – 18 с.
47. Лотоцька О. Особливості перекладу мовних реалій як одиниць безеквівалентної лексики (на основі англomовних прозових творів О. Генрі) / О. Лотоцька // Мандрівець. – 2012. – № 3. – С. 72–74.
48. Подорожна К.Ю. Проблема класифікації реалій та виокремлення історизмів у ній / К.Ю. Подорожна // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2014. – Вип. 2. – С. 272–276.
49. Ткаченко Ю.В. Особливості класифікації реалій та виявлення їх аксіологічного потенціалу / Ю.В. Ткаченко // Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія». Серія : Філологічна. – 2015. – Вип. 58. – С. 68–70.

50. Тупиця О. Відтворення безеквівалентних лексичних одиниць у поетичному тексті при перекладі / О. Тупиця // Філологічні науки. – 2015. – Вип. 19. – С. 63–70.

51. Тупиця О.Ю. Композиційна роль безеквівалентної лексики в поетичному тексті: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / О.Ю. Тупиця ; НАН України. Ін-т укр. мови. – К., 2005. – 21 с.

52. Вайсбурд М.Л. Реалии как элемент страноведения / М.Л. Вайсбурд // Русский язык за рубежом. – 1972. – № 3. – с. 98.

53. Зорівчак Р.П. Реалія як компонент національно-культурного контексту: перекладознавчий погляд: (На матеріалі української мови) / Р.П. Зорівчак // Славянские языки в свете культуры / Ин-т рус. яз. им. В.В. Виноградова РАН, Instytut Filologii Slowianskiej Uniwersytetu Szczecinskiego, Emst-Moritz-Amdt-Universitat, Greifswald Institut fur Slawistik ; ред. М.А. Алексеенко. – М. ; Щецин ; Грайфсвальд : А Темп, 2006. – С. 27–48.

54. Олександр Фінкель – забутий теоретик українського перекладознавства : [збірка вибраних праць] / за ред. Л.М. Черноватого та В.І. Карабана. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 438 с. – (Dictum Factum ; До 110-річчя з дня народження Олександра Фінкеля).

55. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка]. – 2-ге вид., виправл., доповн. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 752 с.

56. Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А.Н. Николюкина. Институт научн. информации по общественным наукам РАН. – М.: НПК «Интелвак», 2001. – 1600 с.

57. Нелюбин Л.Л. Толковый переводоведческий словарь / Л.Л. Нелюбин. – 3-е изд., перераб. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 320 с.

58. Лісна Маріанна. Лінгвальний статус культурологічних безеквівалентів у контексті перекладної лексикографії /М. Лісна // Філологічні науки [Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка]. – 2014. – № 16. – с. 99–103.

59. Тупиця О.Ю. Національно маркована безеквівалентна лексика у композиції поетичного тексту / О.Ю. Тупиця // Філологічні науки: Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. – Полтава, 2010. – Випуск 3 (6). – 122 с., с. 91–98.

60. Тупиця О.Ю. Особливості організації поетичної картини світу / О.Ю.Тупиця // Філологічні науки: Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. – Полтава, 2009. – Випуск 1. – 150 с., с. 98–104.
61. Мойсієнко А.К. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша / А.К. Мойсієнко. – К. : Правда Ярославичів, 1997. – 199 с.
62. Кабакчи В.В. Практика англоязычной межкультурной коммуникации / В.В. Кабакчи. – Санкт-Петербург : – Союз, 2007. – 480 с.
63. Верещагин Е.М. Лингвострановедческая теория слова / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 1980. – 320 с.
64. Реформатский А.А. Введение в языковедение / А.А. Реформатский. – М.: Аспект Пресс, 2008. – 536 с.
65. Финкель А.М. Об автопереводе // Теория и критика перевода. Л.: Наука, 1962. – 220 с.
66. Ревзин И.И. и Розенцвейг В.Ю. Основы общего и машинного перевода. М.: Высшая школа, 1964. – 295 с.
67. Тупиця О.Ю. Безеквівалентна лексика у смисловій структурі поетичного тексту / О.Ю. Тупиця // Філологічні науки: Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. – Полтава, 2010. – Випуск 2 (5). – 148 с., с. 123–130.
68. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / І.В. Андрусяк ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2003. – 20 с.
69. Кузнєцова І.В. Переклад культурно-забарвлених слів. Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя: Просвіта, 2007. – Вип. ХХІ. – 560 с., с. 513–515.
70. Фененко Н.А. Лингвистический статус термина реалия / Н.А. Фененко // Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация – Выпуск № 2-1. – Воронеж: ВГУ, 2007. – С. 5–9.
71. Бойко Г.А. Способи перекладу англійських політичних реалій / Г.А. Бойко // Мова і культура. – 2012. – Вип. 15, т. 1. – С. 354–358.
72. Абабілова Н.М. Перекладацькі трансформації як засіб досягнення еквівалентності текстів / Н.М. Абабілова, Ю.І. Сидоренко // Мова і культура. – 2012. – Вип. 15, т. 6. – С. 416–420.

73. Хан О. Особливості перекладу реалій у контексті детективної оповіді / О. Хан // Південний архів. Сер.: Філологічні науки. – 2009. – Вип. 46. – С. 105–109.

74. Гарбузова Г.О. Лексична модуляція в англо-українському художньому перекладі: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.16 / Г.О. Гарбузова; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2009. – 19 с.

75. Влахов С., Флорин С. Непреводимото в превода. Реалии.– Български език, 1960, кн. 2–3, 274 с.

76. Теория и практика перевода : реалии [Текст] : учебное пособие / М.А. Алексеева ; ГОУ ВПО «Урал. гос. пед. ун-т». – Екатеринбург, 2008. – 205 с.

77. A. Conan Doyle Adventures of Sherlock Holmes. – New York and London: Harper & Brothers publishers, 1902. – 397 p.

78. Гладуш Н.Ф., Чала Ю.П. Наукова робота з перекладознавства: методичні рекомендації до написання курсових і бакалаврських робіт для студентів 3, 4 курсів. – Київ: КУ імені Бориса Грінченка, 2014. – 33 с.

79. Опанасенко Ю.В. Реалии в переводах детективных рассказов А.Конан Дойла / Ю.В.Опанасенко // Иностранные языки в высшей школе : Научный журнал. – Рязань : ООО Агентство «ЛИТЕРА». – 2014. – Вип. 4 (31). – с. 21–27.

80. Евсюнина Т.С. Викторианская Англия в исходном и переводном тексте: слова-реалии в рассказах о Шерлоке Холмсе и их передача на русский язык / Т.С.Евсюнина // Вестник МГОУ. Серия «Лингвистика». – 2014. – №1. – С. 81-85.

81. Конанъ-Дойль. Приключения Шерлока Гольмса: Переводъ подъ редакціей Ф.Н.Латернера. / С.-Петербургъ. Книгоиздательство «Почуеніе» (Г.Кнохъ). 1905.

82. Конан Дойл А. Весь Шерлок Холмс: Дебют / Пер. с англ. Л.: Лениздат. 1993. – 670 с.

83. Конан Дойл А. Людина з Бейкер-стріт: Повісті та оповідання. К.: Дніпро, 2001. (ukrlib.com) Електронний текст: ukrlib.com, ae-lib.org.ua.

84. Дойль Артур Конан. Пригоди Шерлока Холмса: для серед. та ст. шк. віку / пер. з англ.. В. Панченка; худож. Оформ. О. Мачинського.– К.: Веселка; Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. Т.І: – 411с.

85. Петриця Любов. Особливості перекладу україномовних реалій англійською мовою / Любов Петриця // Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Filologia, literatura, socjologia i kulturoznawstwo. Nauka wczoraj, dziś, jutro» (28.02.2016) – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016.–108 str., str.29–34.

86. Коломієць Лада. Забуті перекладачі 1920–30-х років: Олекса Варавва, Микола Іванов, Іван Кулик, Люціана Піонтєк, Дмитро та Марія Лисиченки, Євген Касьяненко, Ганна Касьяненко, Ганна та Петро Чикаленки, Варвара Чередниченко / Коломієць Лада // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство) [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. – 2012. – Вип. 104 (1). – С. 48–61.

87. Бондаренко Я.О. Інтелектуальна гра як форма вербалізації когнітивної діяльності мовної особистості в дискурсі (на матеріалі британського телесеріалу «Шерлок») / Я.О.Бондаренко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. – 2013. – № 14(1). – С. 11–17.

88. Мороз А.А. Особенности английского национального юмора, или над чем смеются англичане (на материале романов Ч. Диккенса «Посмертные записки Пиквикского клуба», А.Конан Дойла «Затерянный мир» и В.Скотта «Антикварий») / А.А.Мороз // Обрії сучасної лінгвістики. – 2013. – Вип. 4. – С. 84–88.

89. Пересадин Н.А. Артур Конан Дойл: медицинская, литературная и общественная деятельность знаменитого писателя и известного врача / Н.А.Пересадин, В.М.Фролов // Український медичний альманах. – 2011. – Т. 14, № 2. – С. 268–275.

90. Юрасова Ю. Функциональная роль авторской маски в цикле рассказов А.Конан Дойла о Шерлоке Холмсе / Ю.Юрасова // Південний архів. Сер.: Філологічні науки. – 2009. – Вип. 47. – С. 104–108.

91. Расевич Л.П. Еволюція образу Шерлока Холмса у світлі кризи ідеології модерну / Л.П.Расевич // Молодий вчений. – 2013. – № 1. – С. 63–69.

92. Расевич Л.П. Міф Шерлока Холмса у працях англійських дослідників / Л.П.Расевич // Молодий вчений. – 2014. – № 1(03). – С. 89–90.

93. Лінькова Д.В. Метафоричність і символічність кольоропозначення як засіб збагачення образу у перекладі (на матеріалі українського перекладу «Сага про Форсайтів» Дж. Голсуорсі) / Д.В. Лінькова // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Філологічна. – 2010. – Вип. 16. – С. 162–167.
94. Чернов С. Бейкер-стрит и окрестности. Эпоха Шерлока Холмса / Светозар Чернов. – М.: ФОРУМ, 2013. – 480 с.
95. Ulster. [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/ulster?q=ulster>.
96. Гончаренко Э.П. К вопросу о переводе лингвокультурологического компонента в процессе преподавания английского языка / Э.П. Гончаренко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – Вип. 8(2). – С. 198–201.
97. Дерік І.М. Лексичні та стилістичні особливості перекладу телеконференцій ділової тематики (на матеріалі англійської та української мови) / І.М. Дерік // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: філологія : зб. наук. праць. – Одеса : Фенікс, 2011. – Вип. № 3. – 110 с., с. 62–66.
98. Приймачок О. Безеквівалентні компоненти як вияв інтертекстуальних зв'язків оригіналу та перекладу / О. Приймачок // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство. – 2013. – № 13. – С. 84–88.
99. Пеліна О.В. Поняття «реалія» в перекладознавчому аналізі (на матеріалі перекладу українських ідеонімів і прагматонімів англійською мовою) / О.В. Пеліна // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного ун-ту ім. К.Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. – 2013. – № 16. – С. 181–186.
100. Венжинович Н. Особливості реалізації національно-культурної специфіки фразеологізмів (на матеріалі української, російської та англійської мов) / Н. Венжинович // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2011. – Вип. 24. – С. 67–72.

ДОДАТКИ

Класифікація реалій на матеріалі оповідання А. Conan Doyle: «A scandal in Bohemia»

№ з/п	№ з/п	А. Conan Doyle	В.О. Панченко	М.А Дмитренко	Н.С. Войтинська	Ф.Н. Латернер
Загальний	Групи	<p>A SCANDAL IN BOHEMIA [1]</p> <p>A. Conan Doyle Adventures of Sherlock Holmes. – New York and London: Harper & Brothers publishers, 1902. – 397 p. Pages: 3-28</p>	<p>СКАНДАЛ У БОГЕМІЇ [2]</p> <p>Дойль, Артур Конан.</p> <p>Пригоди Шерлока Холмса: для серед. та ст. шк. віку / пер. з англ. В.Панченка; худож. оформ. О.Мачинського.- К.: Веселка; Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2010</p> <p>Т. І: Етюд у багряних тонах: Півість; Знак чотирьох: Півість; Пригоди Шерлока Холмса: Цикл оповідань / Передм. та приміт.</p>	<p>СКАНДАЛ У БОГЕМІЇ</p> <p>Артур Конан Дойл</p> <p>Пригоди Шерлока Холмса</p> <p>Переклад Миколи Дмитренка</p> <p>Sir Arthur Conan Doyle, The Adventures of Sherlock Holmes, 1892</p> <p>© М. Дмитренко (переклад з англійської), 1990</p> <p>Джерело: Конан Дойл А. Людина з</p>	<p>СКАНДАЛ В БОГЕМІЇ [3]</p> <p>Конан Дойл А.</p> <p>Весь Шерлок Холмс: Дебют/Пер. с англ. Л.: Лениздат, 1993.— 670 с. С 212-234</p> <p>Перевод Н.Войтинской</p>	<p>СКАНДАЛЬНАЯ ИСТОРИЯ В КНЯЖЕСТВЕ О... [4]</p> <p>Артур Конан Дойль.</p> <p>Arthur Conan Doyle. A Scandal in Bohemia (1891).</p> <p>Перевод Ф.Н. Латернера. (1905)</p> <p>Источник текста: А. Конан-Дойль. Приключения Шерлока Гольмса в 2-х тт: Т. 2. -- СПб.: Почтение (Г. Кнохъ), 1905. С. 53-92</p>

			В. Панченка. - 411 с.: іл. С. 190-209	Бейкер-стріт: Повісті та оповідання. К.: Дніпро, 2001. (ukrlib.com) Електронний текст: ukrlib.com, ac- lib.org.ua		
І. Предметний розподіл:						
А. Географічні реалії:						
1. Назви об'єктів фізичної географії, у тому числі й метеорології						
1	1	the Continent [р. 26]	Континент [с. 207]	Континент	Континент [с. 232]	континент [с. 65]
2. Назви географічних об'єктів, пов'язаних з людською діяльністю						
2	1	the pair might take an immediate departure [р. 18]	молодята терміново виїдуть [с. 201]	молоді збираються негайно виїхати за <i>кордон</i>	молодожені собираються немедленно уехать [с. 225]	Молодая парочка сбиралась, повидимому, куда-то уезжать
3. Назви сндсмків						
Б. Етнографічні реалії:						
І. Побут:						
а) їжа, напої й т.п., побутові заклади						
3	1	a glass of half-and- half [р. 15]	склянку <i>портеру</i> з елем [с. 199]	склянку <i>пива</i> напововину з елем	стакан водки [с. 223]	кружка пива [с. 59]
б) одяг (включаючи взуття, головні убори й ін.)						
4	1	top-hat [р. 6]	циліндр [с. 192]	циліндр	циліндр [с. 214]	
5	2	in England, be	але в Англії цю	таке багатство в	но эту роскошь	но ни один англичанин

		looked upon as akin to bad taste [p. 8]	розкіш вважали б за несмак [с. 194]	Англії вважають рідною сестрою поганого смаку	сочли бы в Англии вульгарной [с. 217]	не сказал бы, что он одет изящно и со вкусом [с. 55]
6	3	Astrakhan [p. 8]	каракуль [с. 194]	оторочено смушком	каракуль [с. 217]	барашковые [с. 55]
7	4	double-breasted coat [p. 8]	двобортне пальто [с. 194]	двобортне пальто	двубортное пальто [с. 217]	
8	5	the deep blue cloak [p. 8]	темно-синій плащ [с. 194]	темно-синій плащ	темно-синий плащ [с. 217]	
9	6	brooch [p. 8]	пряжка [с. 194]	пряжка	пряжка [с. 217]	Аграф [с. 55]
10	7	a single <i>flaming</i> beryl [p. 8] (<i>огненный</i>)	з блискучим берилом [с. 194]	оздобленою берилом	из сверкающего берилла [с. 217]	из драгоценного камня [с. 55]
11	8	broad-brimmed hat (<i>крислатий або широкополий капелюх</i>) [p. 8]	капелюх з широкими крисами [с. 194]	капелюх із широкими крисами	широкополюю шляпу [с. 217]	
12	9	a heavy chamois leather bag (<i>замша</i>) [p. 13]	великий шкіряний гаманець [с. 198]	важку замшеву торбинку	тяжелый кожаный мешочек [с. 221]	толстый бумажник [с. 58]
13	10	with disreputable clothes [p. 14]	в блазенькому одязі [с. 198]	у пошарпаному, брудному одязі	одетый бедно и вульгарно [с. 222]	
14	11	tweed-suited [p. 14]	у твідовому костюмі [с. 198]	у твідовому костюмі, респектабельний, як завжди	в темном костюме [с. 222]	элегантно одетым и безупречным джентльменом, как всегда [с. 59]
15	12	She is the daintiest thing under a bonnet	Вона взагалі – найсолодший	вона найпривабливіша на	Она самое прелестное существо	Она самая восхитительная

		on this planet [p. 15]	шматочок у світі [с. 199]	цій планеті	из всех, носящих дамскую шляпку на этой планете. [с. 223]	жінчина в мире [с. 59]
16	13	coat [p. 17]	пальто у візника [с. 204]	пальто в кучера	пальто на кучере [с. 224]	кучер успел... застегнуть пуговицы своей ливреи [с. 60]
17	14	ulster [p. 23]	пальто [с. 204]	пальто	пальто [с. 229]	пальто [с. 63]
в) житло, меблі, посуд й ін. начиння						
18	1	spirit case [p. 5]	поставля з вином [с. 191]	погрібець із винами	погребец, где хранилось вино [с. 213]	шкафчик с ликерами [p. 53]
19	2	a gasogene [p. 5]	содова вода [с. 191]	апарат для газування содової	– [с. 213-214]	– [с. 53]
20	3	at the Langham [p. 13]	в готелі «Ленгем» [с. 197]	В готелі «Ленгем»	в гостинице Лэнгхэм [с. 221]	гостинице Лангхам [с. 58]
21	4	a cabinet photograph [p. 13]	Фотографія кабінетна [с. 198]	Фотографія кабінетного формату	Фотография кабинетного размера [с. 221]	
22	5	abjovilla [p. 15]	чепурна вілла [с. 199]	маленька елегантна двоповерхова вілла	крохотная шикарная двухэтажная вилла [с. 223]	Двухэтажная вилла, в которой она живет – настоящая грушка [с. 59]
23	6	Chubb lock to the door. [p. 15]	Садову хвіртку замкнено величезним старомодним замком. [с. 199]	На дверях – важный замок	Массивный замок на садовой калитке. [с. 223]	
24	7	provinces [p. 13]	- [с. 197]		- [с. 221]	замок

						[с. 58]
г) транспорт (засоби пересування й водії)						
25	1	"A pair, by the sound," said he. [p. 8]	Судачи з тупоту, парний екіпаж. [с. 194]	Якщо зважити на ці звуки, то в його екіпаж впряжено двоє коней	Судя по звуку, парний екіпаж [с. 216]	екипаж, запряжений парой чудних коней [с. 55]
26	2	nice little brougham [p. 8]	гарна маленька карета [с. 194]	гарненька карета	изящная маленькая карета [с. 216]	изящный экипаж [с. 55]
27	3	a pair of beauties [p. 8] <i>жіночий рід</i>	й пара красенів-огирів [с. 194]	запряжена парою красенів коней	пара рысаков [с. 216]	
28	4	royal brougham [p. 13]	королівської карети [с. 198]	королівського екіпажа	королевский экипаж [с. 221]	княжеский экипаж [с. 58]
29	5	drunken-looking groom [p. 14]	п'яничка конюх [с. 198]		подвыпивший грум [с. 222]	пьяный конюх [с. 59]
30	6	in the character of a groom out of work [p. 15]	в одержі безробітного конюха [с. 199]	під виглядом безробітного візника	под видом безработного грума [с. 223]	переодетый грумом [с. 59]
31	7	horsey men [p. 15]	конюх [с. 199]		все, кто имеет дело с лошадьми [с. 223]	этими конюхами [с. 59]
32	8	the coach-house [p. 15]	каретного сараю [с. 199]	дах каретні	каретного сарая [с. 223]	конюшня [с. 59]
33	9	there was a mews in a lane [p. 15]	візницький двір [с. 199]	стайня	конюшню [с. 223]	
34	10	cabman [p. 16]	конюх [с. 199]		кучер [с. 223]	кучер [с. 59]
35	11	hansom cab [p. 16]	двоколка [с. 200]	двоколісний екіпаж	изящный экипаж [с. 224]	кэб [с. 60]

36	12	little landau [p. 17]	невеличке ландо [с. 200]	гарне маленьке ландо	маленькое ландо [с. 224]	нарядное маленькое ландо [с. 60]
37	13	coachman [p. 17]	візник [с. 200]	візник	кучер [с. 224]	извозчик [с. 60]
38	14	cab [p. 17]	кеб [с. 200]	кеб	кэб [с. 225]	
39	15	the buckles [p. 17]	пряжки [с. 200]	пряжки	из пряжек [с. 225]	
40	16	driver [p. 17]	візник [с. 200]	візник	кучер [с. 225]	
41	17	carriage [p. 21]	екіпаж [с. 203]		карета [с. 228]	
А) інші						
42	1	crusted mud [p. 5]	засохла глина [с. 192]	засохла грязюка	засохшая грязь [с. 214]	
43	2	heavy <i>brown</i> volume [p. 7]	грубезний том у <i>брунатних</i> палітурках [с. 193]	важкий <i>коричневий</i> фоліант	тяжелый фоліант в <i>коричневом</i> переплете [с. 216]	
44	3	<i>heavy brown volume</i> [p. 7]	<i>грубезний том у</i> <i>брунатних палітурках</i> [с. 193]	<i>важкий</i> коричневий <i>фоліант</i>	<i>тяжелый фоліант*</i> в коричневом переплете [с. 216] (Ф о л і а н т - книга большого формата)	
45	4	and paced <i>up and</i> <i>down the room</i> in uncontrollable agitation [p. 10]	в нестримному хвилюванні став походжати <i>туди-сюди</i> <i>по кімнаті</i> [с. 195]	не в змозі приховати хвилювання, заходився <i>міряти</i> <i>кроками кімнату.</i>	и принялся <i>шагать</i> <i>по комнате</i> в сильном возбуждении [с. 218]	
2. Праця:						
а) люди праці						

46	1	servant girl [p. 5]	служниця [с. 191]	служниця	горничная [с. 214]	горничная [с. 53]
47	2	the London slavey [p. 5]	лондонська служниця [с. 192]	зразок препоганої лондонської прислуги	лондонская прислуга [с. 214]	скверная прислуга [с. 54]
48	3	to a <i>patient</i> (for I had now returned to <i>civil practice</i>) [p. 4]	приватна практика [с. 191]	приватна практика лікарська практика	частна практика [р. 213]	докторская практика [с. 53] практикующий врач [с. 54]
49	4	maker [p. 7]	виробник [р. 193]	фабрикант	фабрикант [р. 216]	Фабрикант [р. 55]
50	5	most energetic agent in Europe [p. 10]	найзавзятішого детектива Європи [р. 195]	наймудрішого і найенергійнішого детектива в Європі.	самого енергичного из всех европейских сыщиков [р. 218]	знаменитого и искусного сыщика Европы [р. 56]
51	6	agent [p. 10]	будь-кому [с. 195]	довіривши її кому-небудь	полицейских агентов [с. 219]	третьему лицу [р. 56]
52	7	burglars [p. 12]	грабіжники [с. 196]	зłodіі-зломщики	взломщиков [с. 220]	
53	8	The landlady [p. 14]	Господиня помешкання [с. 198]	Хазаяка будинку	Экономка [с. 222]	Хозяйка [р. 58]
54	9	ostlers [p. 15]	коноюх [с. 199]		коноюх [с. 223]	
55	10	the Serpentine-mews [p. 15]	коноюхи з Серпентайну [с. 199]	серпентайнські візники	серпантайнские коноюхи [с. 223]	
56	11	lawyer [p. 16]	адвокат [с. 199]	адвокат	юрист [с. 224]	юрист [с. 59] нотариус [с. 62]

						адвокат [с. 64]
57	12	maid [p. 16]	покоївка [с. 200]		горничная [с. 224] служанка [с. 229]	девушки [с. 60] горничная [с. 63] служанка [с. 65]
58	13	specialist in crime [p. 20]	фахівцем у справі злочинів [с. 202]		специалистом по расследованию преступлений [с. 227]	
59	14	scissors-grinder [p. 20]	точильник [с. 203]	точильник	точильщик [с. 227]	
60	15	nurse-girl [p. 20]	дівчина-нянька [с. 203]	молодої няньки	нянька [с. 227]	няня [с. 62]
б) знаряддя праці						
61	1	stethoscope [p. 6]	стетоскоп [с. 192]	стетоскоп	стетоскоп [с. 214]	стетоскоп [с. 54]
в) організація праці (включаючи господарство й т.п.)						
62	1	glass-factories [p. 7]	гута [с. 193] <i>(Гута — промисел з виробництва скла наше пояснення)</i>	скляними заводами	стекольные заводы [с. 216]	
63	2	paper-mills [p. 7]	папірня [с. 193]	паперовими фабриками	бумажная фабрика [с. 216]	
64	3	chambers [p. 16]	контора [с. 200]	контора	квартира [с. 224]	
г) інше						
65	1	to go into harness [p. 5]	узятися до лікарування [с. 191]	маєте намір впрягтися в це ярмо	впрячься в работу [с. 214]	
66	2	process of deduction.	перебіг своїх		путь своих	

		[p. 6]	міркувань [с. 192]		умозаключений [с. 214]	
67	3	What do you deduce from it ? [p. 7]	Що ви можете сказати про нього? [с. 193]		Какие вы можете сделать выводы из записки? [с. 215]	А ты что можешь заключить из самого письма? [с. 54]
68	4	iodoform [p. 6]	йодоформ [с. 192]	йодоформ	йодоформ [с. 214]	йодоформ [с. 54]
69	5	black mark of nitrate of silver [p. 6]	чорною плямою від ляпісу [с. 192]	темні пляма від ляпісу	черное пятно от азотной кислоты [с. 214]	черное пятно от ляписа [с. 54]
3. Мистецтво й культура:						
а) театр						
70	1	La Scala [p. 11]	Ля Скала [с. 196]	«Ла Скала»	Ла Скала <i>Ла Скала - знаменитый оперный театр в Милане (Италия)</i> [с. 219]	
71	2	Imperial Opera of Warsaw [p. 11]	імператорська опера у Варшаві [с. 196]	імператорської опери у Варшаві	императорская опера в Варшаве [с. 219]	
б) інші мистецтва й предмети мистецтв						
72	1	monogram [p. 7]	монограма [с. 193]	монограма	монограмма* <i>Монограмма — соединение двух букв (инициалов) в одном рисунке.</i> [с. 216]	герб княжества О. [с. 55] фабричная марка [с. 55]
73	2	beryl [p. 8]	берилом		берилл*	

			[с. 194]		<i>берилл – прозрачный, бледно-зеленый</i> [с. 217]	
74	3	an emerald snake ring [p. 28]	смагродвий перстень [с. 209]	каблчку у вигляді змії із смагродом	изумрудное кольцо [с. 234]	кольцо с изумрудом
в) виконавці						
75	1	Prima donna Imperial Opera of Warsaw [p. 11]	Примадонна імператорської опери у Варшаві [с. 196]	Примадонна імператорської опери у Варшаві	Примадонна імператорской оперы в Варшаве [с. 219]	Примадонна Варшавской императорской оперы [с. 57]
г) звичаї, ритуали						
76	1	wooing [p. 4]	кохання [с. 191]		сватовство [с. 213]	
77	2	wedlock [p. 5]	одруження [с. 191]		семейная жизнь [с. 214]	
д) міфологія						
78	1	with the chest and limbs of a Hercules [p. 8]	чоловік геркулесової стагури [с. 194]	будовою тіла схожий на Геркулеса	геркулесовского* сложения <i>Геркулес</i> — <i>герой</i> <i>древнегреческих</i> <i>сказаний,</i> <i>отличавшийся</i> <i>необыкновенной</i> <i>силой</i> [с. 217]	сложением настоящий Геркулес [с. 55]
е) культові реалії						
79	1	Hebrew Rabbi	єврейського рабина	єврейського рабина	єврейского раввина	єврейского раввина

		[p. 11]	[с. 196]		[с. 219]	[с. 57]
80	2	the church of St. Monica [p. 17]	церква Святої Моніки [с. 200]	церква Святої Моніки	церковь святой Моники [с. 224]	церковь святой Моники [с. 60]
81	3	a surpliced clergyman [p. 17]	священик в сутані [с. 200]	священника в стихарі	священник [с. 225]	Священник [с. 60]
82	4	a surplice [p. 17]	сутана [с. 200]	стихарь	- [с. 225]	- [с. 60]
83	5	the altar [p. 17]	вівтар [с. 201]	вівтар	алтарь [с. 225]	алтар [с. 60]
84	6	the side aisle [p. 17]	- [с. 201]	у боковому приділі між лавами	боковой придел [с. 225]	боковой придер [с. 60]
85	7	At the church door [p. 17]	біля церковних дверей [с. 201]	біля церковних дверей	у дверей церкви [с. 225]	на церковной паперти [с. 60]
86	8	Nonconformist [p. 20] Нонконформісти (англ. Nonconformists "незгодні") - члени англійських релігійних організацій, що відійшли по ряду теологічних питань від позиції Церкви Англії (баптизм, методизм, конгрегаціонізм і ін.). Історично термін пов'язаний з	- [с. 202]	повернувся в личині симпатичного простакуватого священика	- [с. 227]	скромный методистский проповедник [с. 61]

		відмовою диссентерів підкоритися (англ. To conform) Акту про однаковість 1662 року.				
ж) назви книг, оповідань, проповідей, вчень						
87	1	Study in Scarlet [p. 4]	«Етюда в багряних тонах» [с. 191]	«Етюда у ясно-червоних кольорах»	«Етюда в багрових тонах» [с. 213]	-
88	2	Continental Gazetteer [p. 7]	географічний довідник Європи [с. 193]	Географічний довідник Європи	иностранный географический справочник [с. 216]	
89	3	Darlington Substitution Scandal [p. 24]	Дарлінгтонівський скандал [с. 205]	скандал із спадщиною в Дарлінгтоні	дарлингтоновский скандал [с. 230]	
з) прислів'я, приказки, крилаті вислови, вигуки						
90	1	It is simplicity itself [p. 5]	Дуже просто [с. 192]	Та зовсім просто	Проще простого! [с. 214]	Это очень просто! [с. 54]
91	2	I could not help laughing [p. 6]	Я не зміг стримати сміху [с. 192]	Я аж засміявся	Я не мог удержаться от смеха [с. 214]	
92	3	Quite so [p. 6]	Саме так [с. 192] Отож-бо й воно! [с. 193]	цілком правильно! Отож-то й воно	Совершенно верно [с. 214] Вот-вот [с. 216]	Совершенно верно. Но каким образом вы...? [с. 57]
93	4	«Peculiar – that is the very word» said Holmes. [p. 7]	«Надзвичайно, точнісінько так» – відповідь Холмс.		«Диковинная – самое подходящее слово» – заметил	

			[с. 193]		Хоамс. [с. 216]	
94	5	Peculiar (своеобразный) [p. 7]	Надзвичайно [с. 193]		Диковинная [с. 216]	
95	6	Precisely. [p. 7]	Саме так. [с. 194]		Именно. [с. 217]	
96	7	Ha, ha, my boy, what do you make of that ? [p. 7]	Що ж, мій друже, з цього виходить? [с. 194]		Ха-ха, мой мальчик, какой вы из этого делаете вывод? [с. 217]	Ха-ха, мой милый, что ты на это скажешь? [с. 55]
97	8	There's money in this case, Watson, if there is nothing else. [p. 8]	Так чи ні, але тут чути гроші, Ватсоне. [с. 194]	Якщо ця справа й не являтиме собою чогось незвичайного, то гроші в усякому разі будуть	Так или иначе, но это дело пахнет деньгами, Уотсон. [с. 217]	Ну, Ватсон, во всяком случае, можно много денег заработать. [с. 55]
98	9	I am lost without my Boswell. [p. 8]	Що я робитиму без свого Босвелла? [с. 194]	я просто пропаду без свого біографа.	Что я стану делать без моего биографа? [с. 217]	
99	10	You may say before this gentleman anything which you may say to me. [p. 9]	При цьому джентльмені ви можете говорити те саме, що сказали б <i>віч-на-віч.</i> [с. 195]	У присутності цього джентльмена ви можете говорити все те, що мали сказати мені <i>сам на сам.</i>	В присутствии этого джентльмена вы можете сказать все, что сказали бы мне <i>с глазу на глаз.</i>	Он может и должен слышать то, что вы намерены мне объявить [с. 55].
100	11	"Let me see!" [p. 11]	Покажіть-но! [с. 196]	Ану покажіть	Покажите-ка [с. 219]	Ну, посмотрим-ка [с. 57]

101	12	Hum! [p. 11]	Так! [с. 196]	Гм!	Гм! [с. 219]	Хм! [с. 57]
102	13	ha! [p. 11]	еге ж! [с. 196]	он як!	ха! [с. 219]	Ага! [с. 57]
103	14	Precisely so. But how? [p. 11]	Саме так. Але як? [с. 196]		Совершенно верно. Но каким образом? [с. 219]	
104	15	Pooh, pooh! [p. 11]	Дурниці. [с. 196]	Ет! Пхе!	Пустяки! [с. 219]	
105	16	Oh dear! [p. 12]	Боже мій! [с. 196]	От тобі й маєш!	О-о [с. 220]	
106	17	I was mad-insane [p. 12]	Я був закоханий до нестями. [с. 196]	Я втратив через неї голову	Я был без ума от Ирэн. [с. 220]	
107	18	Very, indeed. [p. 12]	Авжеж. [с. 197]		Да, действительно. [с. 220]	
108	19	a soul of steel. [p. 12]	залізна вдача. [с. 197]	залізний характер	железный характер. [с. 221]	железная воля [с. 58]
109	20	Certainly [p. 13]	Саме так [с. 197]		Конечно [с. 221]	
110	21	Then I shall <i>drop you a line</i> to let you know how we progress. [p. 13]	Тоді я <i>даватиму вам знати</i> , як просувається справа. [с. 197]	Я напишу вам, як просувається справа	В таком случае я <i>пришлю вам записочку - сообщу</i> , как продвигается дело. [с. 221]	Я извещу вас о результатах моего предприятия [с. 58]
111	22	Pray do so. [p. 13]	Дуже прошу вас [с. 197]	Дуже вас прошу	Очень прошу вас. [с. 221]	
112	23	You have carte blanche. [p. 13]	Тут ви маєте повну волю. [с. 197]	Даю вам карт-бланш	Тратьте, сколько найдете нужным. Вам предоставляется полная свобода действий. [с. 221]	Я вам даю карт-бланш. Я готов отдать за эту фотографию один из моих замков [с. 58]

113	24	to chat this little matter over with you. [p. 14]	побалакаю з вами про цю справу. [с. 198]		потолковать с вами об этом деле [с. 222]	
114	25	the very possibility of his failing had ceased to enter into my head [p. 14]	мені й на думку не спадало, що він може зазнати поразки [с. 198]	Сама можливість того, що Холмса може спіткати невдача, давно вже здавалась мені неймовірною – настільки я звик до його незмінних успіхів	что самая возможность неукладывалась у меня в голове [с. 222]	мне и в голову не приходила возможность неудачи [с. 59]
115	26	Well, really! [p. 14]	Ні, справді! [с. 199]	Якби ви знали!	Чудесно! [с. 222]	Это великолепно! [с. 59]
116	27	What is it? [p. 15]	Що сталося? [с. 199]	Що трапилось?	В чем дело? [с. 222]	и чего я сегодня добился [с. 59]
117	28	or what I ended by doing. [p. 15]	і що <i>врейти-реист</i> зробив [с. 199]	й що <i>кінець кінцем</i> зробив	и что я в конце концов сделал [с. 222]	
118	29	she has turned all the men's heads down [p. 15]	Вона задурила голови всім чоловікам [с. 199]	вона запаморочила там голови всім чоловікам	она вскружила головы всем мужчинам [с. 223]	-
119	30	She is the daintiest thing under a bonnet on this planet. [p. 15]	Вона взагалі - найсолодший шматочок у світі. [с. 199]	з усіх, хто носить жіночі капелюшки, вона найпривабливіша на цій планеті	Она самое прелестное существо из всех, носящих дамскую шляпку на этой планете. [с. 223]	Она самая восхитительная женщина в мире [с. 59]
120	31	Drive like the devil!	Мчїть щодуху!		Гоните, как дьявол!	Поезжайте во весь дух!

		[p. 17]	[с. 200]		[с. 224]	[с. 60]
121	32	it was clear enough what was in the wind [p. 17]	і я, звичайно, вже добре бачив, куди вітер віє [с. 200]		и, конечно, нетрудно было догадаться, в чем дело [с. 225]	
122	33	Thank God! [p. 17]	Дякувати Богові! [с. 201]	Слава Богу!	Слава богу! [с. 225]	Слава Богу! [с. 60]
123	34	breaking the law [p. 18]	порушити закон [с. 201]		нарушать законы [с. 226]	
124	35	Pshaw! [p. 21]	Дурниці! [с. 203]		Чепуха! [с. 228]	
4. Власна назва людини – особові імена						
а) антропоніми						
125	1	A. Conan Doyle	Дойль, Артур Конан	Артур Конан Дойл	Конан Дойл А.	Артур Конан Дойль
126	2	Sherlock Holmes [p. 3]	Шерлок Холмс [с. 190]	Шерлок Холмс	Шерлок Холмс [с. 212]	Шерлок Гольмс [с. 53]
127	3	Irene Adler [p. 3]	Ірен Адлер [с. 190]	Айріні Едлер	Ірэн Адлер [с. 212]	Ірэна Адлер [с. 57]
128	4	Trepoff [p. 4]	Трепов [с. 190]	Трепов	Трепов [с. 213]	
129	5	Atkinson [p. 4]	Еткінсон [с. 190]	Аткінсон	Аткинсон [с. 213]	
130	6	Watson [p. 5]	Ватсон [с. 191]	Вотсон	Уотсон [с. 214]	Ватсон [с. 53]
131	7	Mary Jane [p. 5]	Мері Джейн [с. 191]	Мері Джейн	Мэри Джен [с. 214]	Мари [с. 54]
132	8	Wallenstein [p. 7]	Валенштайна [с. 193]	Валленштейна	Валленштейна* Валленштейн - немецкий полководец XVII века [с. 216]	
133	9	Boswell [p. 8]	Босвелл [с. 194]		Биограф [с. 217]	

134	10	Hercules [p. 8]	- [с. 194]	Геркулеса	- [с. 217]	Геркулес [с. 55]
135	11	Von Kramm [p.9]	фон Крамм [с. 194]	фон Крамм	фон Крамм [с. 218]	фон Крамм [с. 56]
136	12	Ormstein [p. 10]	Ормштайнів [с. 195]	Ормштейн	Ормштейнов [с. 218]	
137	13	Wilhelm Gottsreich Sigismund von Ormstein [p. 10]	Вільгельм Готсрайх Сигізмунд фон Ормштайн [с. 195]	Вільгельм Готсрайх Сигізмунд фон Ормштейн	Вильгельм Готтсрейх Сигизмунд фон Ормштейн [с. 219]	
138	14	To Clotilde Lothman von Saxe-Meningen [p. 12]	Клотильдою Лютман фон Саксе-Менінген. [с. 197]	Клотильдою Лотман фон Саксе-Менінген	Клотильде Лотман фон Саксе-Менинген. [с. 220]	Клотильдой, второй дочерью ***ского короля [с. 58]
139	15	Mr. Godfrey Norton [p. 16]	містер Годфрі Нортон [с. 199]	містер Годфрі Нортон	мистер Годффри Нортон [с. 223]	мистер Годфруа Нортон [с. 59]
140	16	John [p. 17]	Джон [с. 200]	Джонс	Джон [с. 224]	Джон [с. 60]
141	17	Mrs. Turner [p. 19]	місіс Хадсон [с. 202]	місіс Тернер	миссис Тернер [с. 226]	хозяйка [с. 61]
142	18	Mr. John Hare [p. 20]	містер Джон Гейр [с. 202]	Джон Хейр <i>Хейр Джон – англійський актор другої половини XIX ст.</i>	-	-

5. Етнічні об'єкти:

а) прізвиська (жартівливі або образливі)

143	1	clumsy [p. 5]	несовітінна нечупара [с. 192]	страшенно лінива й неакуратна	неряха [с. 214]	неумелая, небрежная [с. 53], скверная [с. 54]
144	2	adventuress [p. 10]	авантюристкою [с. 195]	авантюристка	авантюристка [с. 219]	авантюристка [с. 57]

145	3	drunken-looking [p. 14]	п'яничка [с. 198]	п'яний	подвыпивший [с. 222]	
б) назви осіб за місцем проживання						
146	1	a German [p. 8]	німець [с. 193]	німець	немец [с. 216]	немец [с. 55]
147	2	a Frenchman [p. 8]	Француз [с. 193]	Француз	Француз [с. 216]	француз [с. 55]
148	3	a Russian [p. 8]	росіянин [с. 193]	росіянин	русский [с. 216]	русский [с. 55]
в) зовнішність						
149	1	ill-kempt [p. 14]	із розпатланим волоссям [с. 198]	розпатланий	с растрепанной шевелюрой [с. 222]	с нечесанными волосами и бородой [с. 59]
150	2	side-whiskered [p. 14]	бакенбардами [с. 198]	з довгими бакенбардами	с бакенбардами [с. 222]	и бородой [с. 59]
151	3	with an inflamed face [p. 14]	з розчервонілим обличчям [с. 198]	на червоній пиці.	с воспаленным лицом [с. 222]	раскрасневшесся от вина лицо [с. 59]
152	4	disreputable clothes [p. 14]	в благенькому одязі [с. 198]	у пошарпаному, брудному одязі	одетый бедно и вульгарно [с. 222]	засаленная одежда [с. 59]
153	5	Has only one male visitor, but a good deal of him. [p. 16]	Відвідує її лише один чоловік - чорнявий красень, модно одягнений, буває в неї щодня, а то й двічі на день. [с. 199]	Відвідує її тільки один мужчина, зате часто. Брюнет, красень, модно вдягається, буває в неї кожного дня, а то й двічі на день.	Только один мужчина посещает ее – только один, но зато очень часто. [с. 223]	
6. Одиниці вимірювання й гроші:						
а) одиниці вимірювання						
154	1	seven and a <i>half</i>	сім з половиною	ви поглаждали не	семь с половиной	семь с половиной

		<i>pounds</i> [p. 5]	<i>фунтів</i> [с. 191]	менш ніж на сім з половиною <i>фунтів</i>	<i>фунтов</i> [с. 214]	<i>фунтов</i> вєсу [с. 53]
155	2	man entered who could hardly have been less than <i>six feet</i> [p. 8]	чоловік зростом не менше шести <i>фунтів</i> [с. 194]	зростом не менше шести <i>фунтів</i> і шести дюймів	человек ростом едва ли меньше шести <i>фунтов</i> [с. 217]	господин более шести футов ростом [с. 55]
156	3	<i>six inches</i> in height [p. 8]	шести <i>дюймів</i> [с. 194]	шести <i>дюймів</i>	шести <i>дюймов*</i> <i>шести фунтов и шести дюймов приблизительно 1 метр 90 сантиметров</i> [с. 217]	-
157	4	of <i>half a dozen</i> other people in the neighborhood [p. 15]	<i>дюжини</i> її сусідів [с. 199]	<i>півдюжини</i> людей, що живуть там по-сусідству	а также и о других местных жителей [с. 223]	-
б) грошові одиниці						
158	1	half a crown a packet [p. 7]	півкрони за пачку. [с. 193]	не менше півкрони за пачку	полкрони за пачку. [с. 216]	Эта почтовая бумага, наверное, недешево стоит [с. 55]
159	2	A hundred and fifty guineas apiece. [p. 8]	По сто п'ятдесят гінєй за кожного. [с. 194]	Не менш як сто п'ятдесят гінєй кожен	По сто п'ятдесят гінєй* каждый. <i>Гиней – английская золотая монета.</i> [с. 217]	ценой не менее полтора ста гиней каждый [с. 55]

160	3	<i>three hundred pounds in gold</i> and seven hundred in notes [p. 13]	триста фунтів золотом і сімсот банкнотами [с. 198]	триста фунтів золотом і сімсот асигнаціями	триста фунтов золотом и семьсот ассигнациями [с. 221]	триста фунтов золотом и семьсот кредитными билетами [с. 58]
161	4	three hundred pounds in gold and <i>seven hundred in notes</i> [p. 13]	триста фунтів золотом і сімсот банкнотами [с. 198]	триста фунтів золотом і сімсот асигнаціями	триста фунтов золотом и <i>seven hundred in notes</i> ассигнациями [с. 221]	триста фунтов золотом и <i>seven hundred in notes</i> кредитными билетами [с. 58]
162	5	two pence [p. 15]	два пенси [с. 199]		два пенса [с. 223]	
163	6	Half a guinea [p. 17]	півгінеї [с. 200]	Півгінеї	полгінеи [с. 224]	полгінеи [с. 60]
164	7	half a sovereign [p. 17]	півсоверена [с. 200]	півсоверена	полгінеи [с. 224]	полсоверена [с. 60]
165	8	sovereign [p. 17]	соверен [с. 200]	соверен	гинея [с. 224]	соверен [с. 60]
166	9	copper [p. 21]	шеляг [с. 204]	шеляг	медяк [с. 229]	получить за это на чай [с. 62]
в) просторічні назви й тих й інших						
167	1	It is the German who is so <i>uncourteous</i> to his verbs. [p. 8] <i>(невежливий)</i>	Лише німці поводяться <i>так</i> зі своїми дієсловами. [с. 193]	Тільки німці поводяться зі своїми дієсловами <i>такою мірою нешанобливо</i>	Тільки немцы так <i>бесцеремонно</i> об'ящуються со своїми глаголами. [с. 216]	Тільки немец способен об'ящуються так нещелкатно с глаголами [с. 55]
168	2	two fills of shag tobacco [p. 15]	дві дрібки тютюну [с. 199]	два дрібки тютюну	два пакета табаку [с. 223]	
169	3	took to their heels [p. 22]	дремнули [с. 204]		бросились бежать [с. 229]	
В. Суспільно-політичні реалії:						

I. Адміністративно-територіальний устрій:						
а) адміністративно-територіальні одиниці						
170	1	country [p. 7]	місто [с. 193]	місцевість у країні	местность [с. 216]	
171	2	provinces [p. 13]	округ [с. 197]	провінцію свого королівства	провинция [с. 221]	
б) деталі населеного пункту						
172	1	Street [p. 4]	стрит [с. 190], вулиця [с. 203], маленькій тихій вуличці [с. 203]	Стріт, Вулиця, тихій вуличці	стрит [с. 213], улица [с. 227], маленькая, тихая <i>улица</i> на окраине города [с. 227], окраине города [с. 227]	улица [с. 53]
173	2	Avenue [p. 20]	Авеню [с. 203]	авеню	Авеню [с. 227]	
174	3	- [p. 15]	околиця [с. 203]	там	в этой части города [с. 223]	квартал [с. 59]
в) топоніми						
175	1	Bohemia [p. 3]	Богемія [с. 190]	Богемія	Богемия [с. 212]	
176	2	Baker Street [p. 4]	Бейкер-стріт [с. 190]	Бейкер-стріт	Бейкер-стрит [с. 213]	улица Бейкер [с. 53]
177	3	Odessa [p. 4]	Одеса [с. 190]	Одеса	Одесса [с. 213]	Одесса [с. 53]
178	4	Trincomalee [p. 4]	Тринкомалі [с. 191]	Трінкомалі	Тринкомали [с. 213]	Тримонали [с. 53]
179	5	Holland [p. 4]	Голландської [с. 191]		голландского [с. 213]	
180	6	Eglow [p. 7]	Егльов [с. 193]	Egлон	Eglow [с. 216]	

181	7	Eglonitz [p. 7]	Егльониц [с. 193]	Eglonitz	Eglönitz [с. 216]	
182	8	Egria [p. 7]	Егер [с. 193]	Egria	Egeria [с. 216]	
183	9	Carlsbad [p. 7]	Карлсбада [с. 193]	Карлсбад	Карлсбада <i>Карлсбад (Карловы Вары)— курорт в Чехословакии</i> [с. 216]	
184	10	England [p. 8]	Англія [с. 194]	Англія	Англия [с. 217]	Англия [с. 65]
185	11	German [p. 9]	німецька [с. 194]		німецький [с. 218]	
186	12	European [p. 9]	Європа [с. 195]	Європа	Европа [с. 218]	Европа [p. 56]
187	13	Cassel-Felstein [p. 10]	Кассель- Фельштайнський [с. 195]	Кассель- Фельштейнський,	Кассель- Фельштейнский [с. 219]	
188	14	Prague [p. 10]	Прага [с. 195]	Прага	Прага [с. 219]	
189	15	Warsaw [p. 10]	Варшава [с. 195]	Варшава	Варшава [с. 219]	Варшава [p. 57]
190	16	New Jersey [p. 11]	Нью-Джерсі [с. 196]	Нью-Джерсі	Нью-Джерси [с. 219]	Нью-Джерси [с. 57]
191	17	London [p. 11]	Лондон [с. 196]	Лондон	Лондон [с. 219]	Лондон [с. 56]
192	18	Scandinavia [p. 12]	скандинавського [с. 197]	Скандинавії.	- [с. 220]	
193	19	Saxe-Meningen [p. 12]	Саксе-Менінґен [с. 197]	Саксе-Менінґен	Саксе-Меинген [с. 220]	-
194	20	Briony Lodge [p. 13]	Брайені-Лодж [с. 198]	Брайені Лодж	Брайони-лодж [с. 221]	Брайони-Лодж [с. 58]

195	21	Serpentine Avenue [p. 13]	Серпентайн-авеню [с. 198]	Серпентайн-авеню,	Серпантайн-авеню [с. 221]	Серпентин-Авеню [с. 59]
196	22	St. John's Wood [p. 13]	Сент-Джонс-Вуд [с. 198]	Сент-Джон Вуд	Сент-Джонсвуд [с. 221]	Сент-Джонс-Вуд [с. 58]
197	23	the Serpentine [p. 15]	Серпентайн [с. 199]	Серпентайн	Серпантайн [с. 223]	
198	24	the Inner Temple [p. 16]	Іннер-Темпл [с. 199]	Іннер Темплу	Темпл [с. 223] * Т е м п л — лондонский квартал, где сосредоточены конторы юристов.	Темпл [с. 61]
199	25	Gross & Hankey's [p. 17] <i>Probably a jeweller in Regent Street.</i>	Гросса й Хенке [с. 200]	Гросса й Хенке	Гроссу и Хенке [с. 224]	Гроссу и Ганкею [с. 60]
200	26	Regent Street [p. 17]	Ріджент-стрит [с. 200]	Ріджент-стріт	Риджент-стрит [с. 224]	Риджент-стрит [с. 60]
201	27	the Edgware Road [p. 17]	Еджвер-Роуд [с. 200]	Еджуер-роуд	Эджвер-роуд [с. 224]	- [с. 60]
202	28	the Arnsworth Castle [p. 23]	Арнсвортський замок [с. 205]	Арнсвортським замком	арнсворский дворец [с. 230]	
203	29	Darlington [p. 23]		Дарлінгтон		
204	30	Charing Cross [p. 26]	вокзал Черинг-Крос [с. 207]	вокзал Чарінг-Крос	Черингкросского вокзала [с. 232]	- [с. 65]
2. Органи й носії влади:						
а) органи влади						

205	1	the official police [p. 4]	державна поліція [с. 190]		официальной полицией [с. 213]	полиция [с. 53]
б) носії влади						
206	1	the reigning family of Holland [p. 4]	голландської королівської родини [с. 191]	голландською королівською родиною	голландского королевского дома [с. 213]	голландского двора [с. 53]
207	2	one of the royal houses of Europe [p. 6]	одній з королівських родин Європи [с. 195]	одній із європейських королівських родин	одному из королевских семейств Европы [с. 215]	одному из царствующих европейских домов [с. 54]
208	3	one of the reigning families of Europe [p. 10]	одній із королівських родин Європи [с. 195]	одну із королівських фамілій Європи	одну из царствующих династий Европы [с. 218]	царствующая династия [с. 56]
209	4	the great House of Ormstein, hereditary kings of Bohemia. [p. 10]	з родиною Ормштайнів, спадкоємних королів Богемії. [с. 195]	велику династію Ормштайнів, наслідних володарів Богемії	с царствующим домом Ормштейнов, королей Богемии [с. 218]	династии, царствующей в княжестве О... [с. 56]
210	5	the King [p. 10]	король [с. 195]	король	король [с. 218]	Князь [с. 56]
211	6	hereditary King of Bohemia [p. 10]	спадкоємний король Богемії [с. 195]	наслідний король Богемії	наследственный король Богемии [с. 218]	
212	7	King of Scandinavia [p. 12]	скандинавського короля [с. 197]	короля Скандинавії	- [с. 220]	***ского короля [с. 58]
213	8	My mistress [p. 26]	Моя господиня [с. 207]		Моя хозяйка [с. 232]	Барыня [с. 65]

3. Суспільно-політичне життя:

а) звання, ступеня, титули, звернення

214	1	gentleman [p. 7]	джентльмен [с. 193]	джентльмен	джентльмен [с. 215]	господин [с. 58]
215	2	the Count [p.9]	граф [с. 194]	граф	граф [с. 218]	граф [с. 56]
216	3	Dr. Watson [p. 9]	доктор Ватсон [с. 194]	доктор Вотсон	доктор Уотсон [с. 218]	доктор Ватсон [с. 56]
217	4	Von Kramm [p. 9]	фон Крамм [с. 194]	фон Крамм	фон Крамм [с. 218]	Граф фон Крамм [с. 56]
218	5	nobleman [p. 9]	шляхтич [с. 194]	дворянин	дворянин [с. 218]	
219	6	The august person [p. 9]	Ясновельможна особа [с. 195]	Найясніша персона	Августейшее лицо [с. 218]	высокопоставленное лицо [с. 56]
220	7	hereditary kings of Bohemia. [p. 10]	спадкоємні королі Богемії. [с. 195]		короли Богемии [с. 218]	князь К. [с. 66]
221	8	Grand Duke [p. 10]	ерцгерцог [с. 195]	великий князь	великий князь [с. 219]	
222	9	Your Majesty [p. 11]	Ваша величність [с. 196]	ваша величносте	Ваше величество [с. 219]	ваше височество [с. 56]
223	10	Crown Prince [p. 12]	кронпринцем [с. 196]	кронпринцом	кронпринцем [с. 220]	не займав престола [с. 57]
224	11	mademoiselle [p. 13]	мадемуазель [с. 198]	міс	мадемуазель [с. 221]	мадемуазель [с. 61]
225	12	Miss [p. 15]	міс [с. 199]		мисс [с. 223]	Мисс [с. 59]
226	13	Mr. [p. 16]	містер [с. 199]	містер	мистер [с. 223]	
227	14	lady [p. 17]	леді [с. 201]	дама	леди [с. 225]	дама [с. 60]
228	15	Mrs. [p. 19]	місіс [с. 202]	місіс	миссис [с. 226]	
229	16	Madame [p. 19]	місіс [с. 202]	мадам	миссис [с. 226]	мадам [с. 61]

230	17	Princess [p. 21]	Принцеса [с. 203]	Принцеса	Принцесса [с. 228]	Принцеса [с. 58]
231	18	Queen [p. 26]	Королева [с. 207]		Королева [с. 232]	княгиня [с. 65]
232	19	Esq. [p. 27]	- [с. 207]	есквайр	- [с. 233]	
233	20	Sir [p. 28]	Сер [с. 209]		Сэр [с. 234]	
234	21	May we bring him in, <i>mart</i> ? [p. 22]	Може, занести його до вас, мадам? [с. 204]	пані	Вы позволите перенести его в дом, мадам? [с. 229]	Позвольте его снести в ваш дом, <i>сударыня</i> ? [с. 63]
б) суспільний стан і касты (і їхні члени)						
235	1	Bohemian soul [p. 4]	богемна душа [с. 190]	богемні звички	цыганская душа [с. 213]	цыганская натура [с. 53]
4. Військові реалії:						
а) зброя						
236	1	double-edged weapon [p. 20]	двосічна зброя [с. 203]	двосічна зброя	обоюдоострое оружие [с. 228]	обоюдоострое оружие [с. 62]
б) військовослужбовці (і командири)						
237	1	staff-commander [p. 11]	капітана [с. 196]	штабного капітана 3-го рангу	начальника штаба [с. 219]	контр-адмирала [с. 57]
238	2	guardsmen [p. 20]	гвардієць [с. 203]	гвардійці	гвардеец [с. 227]	солдат [с. 62]

Класифікація реалій на матеріалі оповідання А. Conan Doyle: «The Adventure of the Speckled Band»

№ з/п	№ з/п	А. Conan Doyle	В.О. Панченко	М. і Н. Чуковські
Загальний	Групи	A. Conan Doyle Adventures of Sherlock Holmes. – New York and London: Harper & Brothers publishers, 1902. – 397 p. Pages: 3-28	Дойл, Артур Конан. Пригоди Шерлока Холмса: для серед. та ст. шк. віку / пер. з англ. В. Панченка; худож. оформ. О.Мачинського-К.: Веселка; Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2010 Т. І: Етюд у багряних тонах: Повесть; Знак чотирьох: Повесть; Пригоди Шерлока Холмса: Цикл оповідань / Передм. та приміт. В. Панченка. - 411 с.: іл.	Конан Дойл А. Весь Шерлок Холмс: Дебют/Пер. с англ. Л.: Лениздат, 1993.— 670 с. Переклад М. і Н. Чуковських
І. Предметний розподіл:				
А. Географічні реалії:				
1. Назви об'єктів фізичної географії, у тому числі й метеорології.				
1	1	tropics [р. 181]	тропиках [с. 356]	тропіках [с. 316]
3. Назви сдєсмїкїв.				
Б. Етнографічні реалії:				
1. Побут:				

а) їжа, напої й т.п., побутові заклади;				
2	1	brandy [p. 184]	коньяк [с. 359]	брєнді [с. 318]
б) одяг (включаючи взуття, головні убори й ін.);				
3	1	jacket [p. 177]	жакета [с. 354]	жакета [с. 314]
4	2	top-hat [p. 188]	циліндр [с. 363]	циліндр [с. 321]
5	3	frock-coat [p. 188]	сюртук [с. 363]	сурдут [с. 321]
6	4	gaiters [p. 188]	гєтри [с. 363]	гєтри [с. 321]
7	5	hunting-crop [p. 188]	охотничий хлыст [с. 363]	мисливський нагай [с. 321]
8	6	heelless Turkish slippers [p. 201]	турецких туфлях без задников [с. 373]	Турецьких пантофлях [с. 330]
9	7	dressing-gown [p. 201]	халат [с. 373]	халат [с. 330]
в) житло, мєблї, посуд й ін. начиння;				
10	1	case-book [p. 178]	записную книжку [с. 355]	записник [с. 315]
11	2	the Crown Inn [p. 186]	гостиница «Корона» [с. 361]	готель «Корона» [с. 320]
12	3	chest of drawers [p. 193]	комод [с. 367]	комод [с. 325]
13	4	dressing-table [p. 193]	туалетный стол [с. 367]	туалетний столик [с. 325]
14	5	belt-rope [p. 193]	шнур от звонка [с. 367]	шнур [с. 325]
15	6	camp-bed [p. 194]	Походная кровать [с. 368]	Польове лїжко [с. 325]
16	7	the Manor House [p. 198]	усадьба [с. 371]	садиба [с. 328]
17	8	parsonage [p. 201]	домик священника [с. 373]	садиба священника [с. 330]
г) транспорт (засоби пересування й водїї);				
18	1	a dog-cart [p. 177]	двуколке [с. 354]	двоколї [с. 314]
19	2	driver [p. 178]	кучера [с. 354]	вїзника [с. 314]
20	3	cab [p. 190]	кєб [с. 364]	кєб [с. 323]
21	4	a trap [p. 190]	тарантас [с. 364]	двоколка [с. 323]

д) назви тварин та рослин;				
22	1	Bramble [p. 180]	ежевикой [с. 357]	ожиною [с. 316]
23	2	cheetah [p. 180]	пантера [с. 357]	гепард [с. 316]
24	3	baboon [p. 180]	павиан [с. 357]	павіан [с. 316]
25	4	crocuses [p. 188]	крокусы [с. 363]	крокуси [с. 321]
26	5	oak [p. 193]	дуб [с. 367]	дуб [с. 325]
27	6	laurel [p. 198]	лавровых [с. 371]	лаврових [с. 328]
28	7	serpent [p. 202]	змея [с. 374]	змія [с. 331]
29	8	swamp adder [p. 202]	Болотная гадюка [с. 374]	Болотяна гадюка [с. 331]
30	9	snake [p. 202]	змея [с. 374]	змія [с. 331]
31	10	reptile [p. 202]	змея [с. 374]	змія [с. 331]
32	11	occupant [p. 203]	змея [с. 375]	страшна улюблениця [с. 332]
2. Праця:				
а) люди праці;				
33	1	his native butler [p. 180]	туземца-дворецкого [с. 356]	свого ключника-тубільця [с. 315]
34	2	blacksmith [p. 181]	кузнеца [с. 357]	коваля [с. 316]
35	3	coroner [p. 184]	следователь [с. 359]	слідчий [с. 318]
3. Мистецтво й культура:				
д) інші мистецтва й предмети мистецтв;				
36	1	opal tiara [p. 178]	днaдeмe из опалов [с. 353]	опаловою тіарою [с. 315]
н) прислів'я, приказки, крилаті вислови, вигук				
37	1	Ha! [p. 177]	Ага! [с. 354]	Ага! [с. 314]
38	2	Alas! [p. 179]	Увы! [с. 355]	На жаль [с. 315]
39	3	Pray be precise as to details [p. 182]	Прошу вас рассказать все возможно точнее, не пропуская ни одной	Не обминайте, будь ласка, жодної подробиці [с. 317]

			подробности [с. 357]	
40	4	in the dead of the night [p. 182]	по ночам [с. 357]	уночі [с. 317]
41	5	I am a light sleeper [p. 183]	Я спляю очень чутко [с. 358]	Спляю я дуже сторожко [с. 317]
42	6	I sleep more heavily than you [p. 183]	Я спляю гораздо крѣпче тебе [с. 358]	Але ж я спляю набагато міцніше за тебе [с. 317]
43	7	Oh, my God! [p. 183]	Боже мой [с. 359]	Боже мій [с. 318]
44	8	The speckled band! [p. 183]	Пестрая банда! [с. 359]	Строката банда! [с. 318]
45	9	These are very deep waters [p. 184]	Это дело темное [с. 360]	Це дуже темна справа [с. 319]
46	10	This is a very deep business [p. 186]	Это очень сложное дело [с. 361]	Це дуже непроста справа [с. 320]
47	11	By no means. [p. 186]	Ровно ничего. [с. 361]	Аж ніяк. [с. 320]
48	12	Ah! that is suggestive. [p. 192]	Весьма вероятно. [с. 366]	Так, цілком може бути. [с. 324]
49	13	Hum! [p. 193]	Гм! [с. 366]	Так! [с. 324]
50	14	How very absurd! [p. 194]	Как странно! [с. 368]	Що за дурниці? [с. 325]
51	15	Oh! [p. 195]	Ого! [с. 368]	Он як! [с. 326]
52	16	Hello! [p. 195]	Ага [с. 368]	Овва! [с. 326]
53	17	Ah, me! [p. 195]	Ах [с. 368]	О [с. 326]
54	18	Then, for pity's sake [p. 195]	по крайній мере [с. 370]	Заради Бога [с. 327]
55	19	My dear Holmes! [p. 198]	Неужели? [с. 371]	Любий мій Холмсе! [с. 328]
56	20	My God! [p. 198]	Боже! [с. 371]	Боже мій! [с. 328]
57	21	grave face [p. 201]	Лицо его было сурово [с. 373]	З суворим обличчям [с. 330]

4. Власна назва людини – особові імена

а) Антропоніми

58	1	Sherlock Holmes [p. 176]	Шерлока Холмса [с. 353]	Шерлока Холмса [с. 313]
59	2	Royslotts [p. 176]	Ройлоттов [с. 353]	Ройлотів [с. 313]

60	3	Grimesby Roylott [p. 176]	Гримеби Ройлотта [с. 353]	Грімсбі Ройлота [с. 313]
61	4	Watson [p. 177]	Уотсон [с. 353]	Ватсоне [с. 313]
62	5	Hudson [p. 177]	Хадсон [с. 353]	Хадсон [с. 313]
63	6	Farintosh [p. 178]	Фаринтош [с. 355]	Фарінтош [с. 314]
64	7	Helen Stoner [p. 178]	Эллен Стонер [с. 355]	Гелен Стонер [с. 315]
65	8	Julia [p. 180]	Джулия [с. 356]	Джулією [с. 316]
66	9	Honoria Westphail [p. 180]	Гонория Уэстфайл [с. 357]	Гонорія Вестфайл [с. 317]
67	10	Percy Armitage [p. 184]	Пєрси Эрмитедж [с. 360]	Персі Армїтедж [с. 319]
68	11	Palmer [p. 198]	- [с. 371]	Палмер [с. 328]
69	12	Pritchard [p. 198]	- [с. 371]	Прічард [с. 328]
5. Етічні об'єкти:				
б) прїзвїська (жартївлїві або образлїві);				
70	1	You are Holmes, the meddler. [p. 189]	Вы любите соваться в чужие дела. [с. 363]	Ви отой Холмс, що пхає носа до чужого проса. [с. 321]
71	2	Holmes, the busybody! [p. 189]	Вы проныра! [с. 363]	Холмс - нишпорка! [с. 322]
72	3	Holmes, the Scotland Yard Jack-in-office! [p. 189]	Полицейская ищейка! [с. 363]	Холмс - задавака з Скотленд-Ярду! [с. 322]
73	4	I know you, you scoundrel! [p. 189]	Знаю я вас: вы подлец! [с. 363]	Знаю я вас, падлюку! [с. 322]
74	5	brute [p. 189]	скотина [с. 364]	тварюка [с. 322]
75	6	the schemer [p. 202]	- [с. 374]	- [с. 331]
76	7	snakish temper [p. 203]	змеиная злоба [с. 375]	зміїну лють [с. 332]
г) зовнішність				
77	1	squat [p. 201] <i>присадкуватий</i>	- [с. 373]	- [с. 330]
78	2	diamond-shaped [p. 201]	граненая [с. 373]	кугаста [с. 330]
79	3	puffed [p. 201]	- [с. 373]	здута [с. 330]

		<i>Розпуклий</i>		
80	4	loathsome [p. 201]	ужасной [с. 373]	страхітливої [с. 330]
6. Одиниці вимірювання й гроші:				
а) одиниці вимірювання;				
81	1	acres of ground [p. 180]	акров землі [с. 356]	акрів землі [с. 315]
82	2	mile [p. 190]	миль [с. 364]	миль [с. 323]
83	3	a few minutes [p. 194]	несколько минут [с. 368]	кілька хвилин [с. 325]
84	4	hours [p. 198]	часов [с. 371]	годин [с. 328]
85	5	nine o'clock [p. 198]	Часов около девяти [с. 371]	Близько дев'ятої години [с. 328]
86	6	seconds [p. 201]	секунда [с. 373]	- [с. 330]
б) грошові одиниці;				
87	1	pounds [p. 180]	фунтов [с. 356]	фунтів [с. 316]
В. Суспільно-політичні реалії:				
1. Адміністративно-територіальний устрій:				
б) населені пункти;				
88	1	the metropolis [p. 177]	улицам столиці [с. 353]	столицю [с. 313]
в) деталі населеного пункту.				
89	1	parapet [p. 181]	- [с. 357]	мост [с. 316]
90	2	Surrey laries [p. 190]	дорогами Сэрр [с. 365]	суррейськими дорогами [с. 323]
г) топоніми				
91	1	Surrey [p. 176]	Сэрри [с. 364]	Сурреї [с. 313]
92	2	Stoke Moran [p. 176]	Сток-Морен [с. 356]	Сток-Морена [с. 313]
93	3	Baker Street [p. 176]	Бейкер-стрит [с. 353]	Бейкер-стріт [с. 313]
94	4	Leatherhead [p. 178]	Лэтерхэдс [с. 354]	Лезергеді [с. 314]
95	5	Waterloo [p. 178]	Ватерлоо [с. 354]	Вікторія [с. 314]
96	6	Saxon [p. 179]	саксонских [с. 355]	саксонських [с. 315]
97	7	England [p. 179]	Англии [с. 355]	Англії [с. 315]

98	8	Berkshire [p. 179]	Беркшире [с. 355]	Беркшира [с. 315]
99	9	Hampshire [p. 179]	Хемпшире [с. 355]	Гемпшира [с. 315]
100	10	Calcutta [p. 180]	Калькутту [с. 356]	Калькутти [с. 315]
101	11	India [p. 180]	Индии [с. 356]	Індії [с. 315]
102	12	Bengal [p. 180]	бенгальской [с. 356]	Бенгальської [с. 316]
103	13	Crewe [p. 180]	- [с. 356]	Крю [с. 316]
104	14	London [p. 180]	Лондоне [с. 356]	Лондоні [с. 316]
105	15	Harrow [p. 180]	Хэрроу [с. 357]	Гарроу [с. 317]
106	16	Crane Water [p. 184]	Крэнуотер [с. 360]	Крейн-Вотер [с. 319]
107	17	Reading [p. 185]	Рединг [с. 361]	Рединг [с. 319]
108	18	the Crown Inn [p. 186]	гостиница «Корона» [с. 361]	готель «Корона» [с. 320]
109	19	the Scotland Yard [p. 189]	- [с. 363]	Скотленд-Ярд [с. 322]
110	20	Doctors' Commons [p. 189]	юристы [с. 364]	адвокатів доктора [с. 322]
111	21	revolver ... <i>Eley's No. 2</i> [p. 190]	револьвер [с. 364]	револьвер [с. 323]
112	22	Wilton [p. 193]	- [с. 367]	Вільтонський [с. 325]
113	23	Turkish [p. 201]	турецких [с. 373]	турецьких [с. 330]
2. Органи й носії влади:				
а) органи власти:				
114	1	the official detective force [p. 189]	полицейскими [с. 364]	поліційними детективами [с. 322]
б) носії власти.				
115	1	Regency [p. 180] Английское Регентство, или просто Регентство — наименование периода в истории Англии с 1811 по 1820 гг. В течение этого времени принц-регент, в будущем король Георг IV, правил	Регентства [с. 356]	Регентства [с. 315]

		государством по причине недееспособности своего отца Георга III.		
3. Суспільно-політичне життя:				
г) звання, ступеня, титули, звернення;				
116	1	Dr. Grimesby Roylott [p. 176]	доктора Гримсби Ройлотта [с. 353]	доктора Грімсбі Ройлота [с. 313]
117	2	Mrs. Hudson [p. 177]	миссис Хадсон [с. 353]	місіс Хадсон [с. 313]
118	3	young lady [p. 177]	какая-то девушка [с. 353] молодая дама	молода леді [с. 313]
119	4	madam [p. 177]	сударыня [с. 354]	мадам [с. 314]
120	5	Mr. Holmes [p. 177]	мистер Холмс [с. 354]	містере Холмсе [с. 314]
121	6	my dear madam [p. 177]	сударыня [с. 354]	мадам [с. 314]
122	7	Sir [p. 178]	Сэр [с. 355]	Сер [с. 314]
123	8	squire [p. 180]	помещик [с. 356]	сквайр [с. 315]
124	9	Miss [p. 186]	мисс [с. 361]	міс [с. 320]
125	10	gentlemen [p. 190]	джентльмен [с. 364]	джентльмен [с. 323]
с) навчальні заклади й культурні установи;				
126	1	an Eastern training [p. 203]	прожившему много лет на Востоке [с. 375]	людини, що тривалий час прожила на Сході [с. 332]
ж) суспільний стан і каста (ї їхні члени);				
127	1	the wandering gypsies [p. 181]	кочующие цыгане [с. 357]	циган-кочовиків [с. 316]
128	2	vagabonds [p. 181]	бродягам [с. 357]	волоцюгам [с. 316]
4. Військові реалії:				
а) підрозділи;				
129	1	Artillery [p. 180]	артиллерии [с. 356]	артилерії [с. 315]
б) зброя;				

130	1	revolver ... Eley's No. 2 [p. 190]	револьвер [с. 364]	револьвер [с. 323]
131	2	pistol [p. 200]	револьвер [с. 372]	револьвер [с. 330]
132	3	the cocked pistol [p. 201]	заряженный револьвер [с. 373]	заряджений револьвер [с. 330]
133	4	the dog-whip [p. 202]	пасты [с. 374]	нагай [с. 331]
г) військовослужбовці (і командири).				
134	1	Major-General Stoner [p. 180]	генерал-майора [с. 356]	генерал-майора Стонера [с. 315]
135	2	a half-pay major of marines [p. 180]	отставным майором флота [с. 357]	відставного моряка-майора [с. 317]

Класифікація реалій на матеріалі оповідання А. Conan Doyle: «The five orange pips»

№ з/п	№ з/п	А. Conan Doyle	В.О. Панченко	Н.С. Войтинська
Загальний	Групи	A. Conan Doyle Adventures of Sherlock Holmes. – New York and London: Harper & Brothers publishers, 1902. – 397 p. Pages: 3-28	Дойль, Артур Конан. Пригоди Шерлока Холмса: для серед. та ст. шк. віку / пер. з англ. В.Панченка; худож. оформ. О.Мачинського.- К.: Веселка; Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2010 Т. І: Етюд у багряних тонах: Повесть; Знак чотирьох: Повесть; Пригоди Шерлока Холмса: Цикл оповідань / Передм. та приміт. В. Панченка. - 411 с.: іл.	Конан Дойл А. Весь Шерлок Холмс: Дебют/Пер. с англ. Л.: Лениздат, 1993.— 670 с. С 212-234 Перевод Н.Войтинской
І. Предметний розподіл:				
А. Географічні реалії:				
І. Назви об'єктів фізичної географії, у тому числі й метеорології.				
1	1	the island of Uffa [p. 104]	острів Юффа [с. 295]	острів Юфа [с. 262]
2	2	America [p. 107]	Америка [с. 298]	Америка [с. 264]
3	3	Europe [p. 108]	Європа [с. 298]	Європа [с. 264]

4	4	the Isle of Wight [p. 124]	остров Уайт [с. 312]	острів Вайт [с. 277]
5	5	the Atlantic [p. 125]	Атлантика [с. 313]	Атлантичний океан [с. 277]
3. Назви ендеміків.				
Б. Етнографічні реалії:				
1. Побут:				
б) одяг (включаючи взуття, головні убори й ін.);				
6	1	pince-nez [p. 105]	лорнет [с. 296]	пенсне [с. 263]
г) транспорт (засоби пересування й водії);				
7	1	bark [p. 104]	судно [с. 295]	вітрильник [с. 262]
д) назви тварин та рослин;				
8	1	THE FIVE ORANGE PIPS [p. 104]	П'ЯТЬ ЗЕРНЬШЕК АПЕЛЬСИНА [с. 295]	П'ЯТЬ ПОМАРАНЧЕВИХ ЗЕРНЯТОК [с. 262]
2. Праця:				
а) люди праці;				
9	1	planter [p. 107]	плантатор [с. 298]	плантатор [с. 264]
3. Мистецтво й культура:				
м) назви книг, оповідань, проповідей, вчень				
10	1	the Paradol Chamber [p. 104]	рассказ о «Парадол-чэмбер» [с. 295]	пригоду з «Передол-Чамбер» [с. 262]
11	2	the American Encyclopaedia [p. 118]	Американской энциклопедии [с. 307]	Американської енциклопедії [с. 272]
н) прислів'я, приказки, крилаті вислови, вигуки				
12	1	K. K. K.! [p. 108]	К. К. К.! [с. 298]	К. К. К.! [с. 265]
13	2	Tut! tut! [p. 114]	Что вы! Что вы! [с. 303]	Ну, ну! [с. 268]
14	3	Incredible imbecility! [p. 114]	Невероятная тупость! [с. 304]	Неймовірна дурість! [с. 269]
15	4	Good God! [p. 119]	Боже мой! [с. 308]	О Боже милый! [с. 273]

4. Власна назва людини – особові імена

а) Антропоніми

16	1	Sophy Anderson [p. 104]	Софи Эндерсон [с. 295]	Софі Андерсон [с. 262]
17	2	Grice Paterson [p. 104]	Грайс Петерсон [с. 296]	Ґранс Пітерсонс [с. 262]
18	3	Clark Russell [p. 105]	Кларк Рассел [с. 296]	Кларка Рассел [с. 263]
19	4	Prendergast [p. 105]	Прендергаст [с. 296]	Прендергаст [с. 263]
20	5	John Openshaw [p. 107]	Джон Опеншоу [с. 298]	Джон Опеншо [с. 264]
21	6	Elias [p. 107]	Элиас [с. 298]	Еліас [с. 264]
22	7	Joseph [p. 107]	Джозеф [с. 298]	Джозеф [с. 264]
23	8	Jackson [p. 107]	Джексон [с. 298]	Джексон [с. 264]
24	9	Hood [p. 107]	Гуд [с. 298]	Гуд [с. 264]
25	10	Lee [p. 105]	Ли [с. 296]	Лі [с. 263]
26	11	Mary [p. 108]	Мэри [с. 298]	Мері [с. 265]
27	12	Fordham [p. 108]	Фордхэм [с. 298]	Фордгем [с. 265]
28	13	Freebody [p. 112]	Фрибоди [с. 302]	Фрібоді [с. 268]
29	14	Hudson [p. 115]	Гудзон [с. 304]	Хадсон [с. 270]
30	15	McCaughey [p. 115]	Мак-Коули [с. 304]	Мак-Коул [с. 270]
31	16	Paramore [p. 115]	Парамор [с. 304]	Парамор [с. 270]
32	17	John Swain [p. 115]	Джон Свейн [с. 304]	Джону Свейн [с. 270]
33	18	Cuvier [p. 117]	Кювье [с. 306]	Кюв'є [с. 271]
34	19	Cook [p. 119]	Кук [с. 308]	Кук [с. 273]
35	20	James Calhoun [p. 123]	Джеймсу Келгун [с. 311]	Джеймсу Келгун [с. 276]
36	21	Lloyd [p. 123]	Ллойд [с. 311]	Ллойд [с. 276]

5. Етнічні об'єкти:

б) прізвиська (жартівливі або образливі);

37	1	foul-mouthed [p. 108]	изрыгать страшные ругательства [с. 298]	жахливо лаявся [с. 265]
----	---	-----------------------	---	-------------------------

в) назви осіб за місцем проживання.				
38	1	Finns [p. 124]	финны [с. 312]	фіни [с. 277]
39	2	Germans [p. 124]	немцы [с. 312]	німці [с. 277]
40	3	Americans [p. 124]	американцы [с. 312]	американці [с. 277]
б. Одиниці вимірювання й гроші:				
а) одиниці вимірювання:				
41	1	two feet deep [p. 110]	не больше двух футов [с. 301]	два фути завглибшки [с. 267]
В. Суспільно-політичні реалії:				
1. Адміністративно-територіальний устрій:				
г) топоніми				
42	1	British [p. 104]	британского [с. 295]	британського [с. 262]
43	2	Uffa [p. 104]	Юффа [с. 295]	Юфа [с. 262]
44	3	Camberwell [p. 104]	кемберуэль [с. 295]	Кембервель [с. 262]
45	4	Horsham [p. 105]	Хоршем [с. 296]	Горшем [с. 263]
46	5	Coventry [p. 107]	Ковентри [с. 298]	Ковентрі [с. 264]
47	6	Florida [p. 107]	Флорида [с. 298]	Флорида [с. 264]
48	7	Sussex [p. 108]	Сассекс [с. 298]	Сасекс [с. 265]
49	8	States [p. 108]	Соединенные Штаты [с. 298]	Штати [с. 265]
50	9	Pondicherry [p. 108]	Пондишери [с. 298]	Пондишері [с. 265]
51	10	Dundee [p. 112]	Данди [с. 302]	Данді [с. 268]
52	11	Portsmouth Hill [p. 112]	Портсдаун-Хилл [с. 302]	Портсдаун-Хілл [с. 268]
53	12	Fareham [p. 112]	Фэрхем [с. 302]	Фергем [с. 268]
54	13	St. Augustine [p. 115]	Сент-Августин [с. 304]	Сент-Огастін [с. 270]
55	14	Tennessee [p. 119]	Теннесси [с. 308]	Теннесі [с. 273]
56	15	Louisiana [p. 119]	Луизиана [с. 308]	Луїзіані [с. 273]
57	16	Carolina [p. 119]	Каролина [с. 308]	Кароліна [с. 273]

58	17	Georgia [p. 119]	Джорджия [с. 308]	Джорджії [с. 273]
59	18	Lone Star [p. 123]	Одинокая звезда [с. 311]	Самотня Зірка [с. 276]
60	19	Savannah [p. 123]	Саванна [с. 311]	Саванна [с. 276]
61	20	Texas [p. 124]	Техас [с. 311]	Техас [с. 277]
62	21	the Albert Dock [p. 124]	доки Альберта [с. 312]	Альбертські доки [с. 277]
63	22	Gravesend [p. 124]	Гревсенд [с. 312]	Ґрейвсенд [с. 277]
64	23	the Goodwins [p. 124]	Гудуин [с. 312]	Ґудвін [с. 277]
65	24	the Isle of Wight [p. 124]	остров Уайт [с. 312]	острів Вайт [с. 277]
2. Органи й носії влади:				
б) носії влади.				
66	1	the Republican policy [p. 108]	республіканское правительство [с. 298]	політика республіканців [с. 265]
3. Суспільно-політичне життя:				
в) соціальні явища й рухи (і їхні представники);				
67	1	the Amateur Mendicant Society [p. 104]	Общество нищих-любителей [с. 295]	товариством жебраків-аматорів [с. 262]
68	2	the Tankerville Club [p. 105]	клуб Тэнкервилл [с. 296]	Тенкервільський клуб [с. 263]
ж) суспільний стан і касты (і їхні класи);				
69	1	the Ku Klux Klan [p. 119]	Ку-клукс-клан [с. 308]	Ку-клукс-клан [с. 273]
4. Військові реалії:				
а) підрозділи;				
70	1	Jackson's army [p. 107]	армия Джексона [с. 298]	армія Джексона [с. 264]
71	2	forts [p. 112]	форт [с. 302]	форт [с. 268]
72	3	Division [p. 119]	- [с. 308]	Дільниця [с. 273]
г) військовослужбовці (і командири).				
73	1	Major Prendergast [p. 105]	майор Прендергаст [с. 296]	майор Прендергаст [с. 263]

74	2	colonel [p. 105]	чин полковника [с. 296]	полковницький чин [с. 263]
75	3	Captain [p. 123]	Капітан [с. 311]	Капітан [с. 276]
76	4	mates [p. 123]	матросы [с. 311]	помічники [с. 277]
А) інше;				
77	1	stern-post [p. 124]	корма [с. 313]	ахтерштевень [с. 277]

**Розрахунок кількісних характеристик груп реалій
та їх відсоткове співвідношення із загальною кількістю реалій
на матеріалах оповідань Артура Конан Дойла**

Групи реалій за принципом предметної класифікації С. Влахова і С. Флоріна	Кількість реалій	%
1	2	3
Загальна кількість досліджуваних реалій, в тому числі:	450	100
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	238	53
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	135	30
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	77	17
1. Назви об'єктів фізичної географії, в тому числі:	8	1,8
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	2	
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	1	
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	5	
2. Їжа, напої й т.п., побутові заклади, в тому числі:	2	0,5
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	1	
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	1	
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-	
3. Одяг (включаючи взуття, головні убори й ін.), в тому числі:	22	4,9
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	14	
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	7	
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	1	
4. Житло, меблі, посуд й ін. начиння, в тому числі:	15	3,3
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	7	
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	8	
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-	
5. Транспорт (засоби пересування й водії), в тому числі:	22	4,9
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	17	
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	4	
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	1	
6. Інші (побут), в тому числі:	4	0,9
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	4	
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-	
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-	
7. Назви тварин та рослин, в тому числі:	12	2,7
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	-	

<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	11		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	1		
8. Люди праці, в тому числі:		19	4,2
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	15		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	3		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	1		
9. Знання праці, в тому числі:		1	0,2
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	1		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
10. Організація праці (включаючи господарство й т.п.), в т.ч.:		3	0,7
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	3		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
11. Інше (праця), в тому числі:		5	1,1
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	5		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
12. Мистецтво й культура: театр, в тому числі:		2	0,5
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	2		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
13. Інші мистецтва й предмети мистецтв, в тому числі:		4	0,9
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	3		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	1		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
14. Виконавці, в тому числі:		1	0,2
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	1		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
15. Звичаї, ритуали, в тому числі:		2	0,5
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	2		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
16. Міфологія, в тому числі:		1	0,2
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	1		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
17. Культурні релігії, в тому числі:		8	1,8
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	8		

<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
18. Назви книг, оповідань, проповідей, вчесьн, в тому числі:		5	1,1
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	3		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	2		
19. Прислів'я, приказки, крилаті вислови, вигуки, в т.ч.:		60	13,2
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	35		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	21		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	4		
20. Антропоніми, в тому числі:		51	11,3
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	18		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	12		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	21		
21. Прізвиська (жартівливі або образливі), в тому числі:		11	2,4
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	3		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	7		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	1		
22. Назви осіб за місцем проживання, в тому числі:		6	1,3
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	3		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	3		
23. Зовнішність, в тому числі:		9	2,0
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	5		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	4		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
24. Одиниці вимірювання, в тому числі:		11	2,4
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	4		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	6		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	1		
25. Грошові одиниці, в тому числі:		10	2,2
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	9		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	1		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
26. Просторічні назви й тих й інших, в тому числі:		3	0,7
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	3		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
27. Адміністративно-територіальні одиниці, в тому числі:		2	0,5
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	2		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-		

<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
28. Населені пункти, в тому числі:		1	0,2
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	1		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
29. Деталі населеного пункту, в тому числі:		5	1,1
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	3		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	2		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
30. Топоніми, в тому числі:		77	17,1
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	30		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	23		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	24		
31. Органи влади, в тому числі:		2	0,5
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	1		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	1		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
32. Носії влади, в тому числі:		10	2,2
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	8		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	1		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	1		
33. Звання, титули, звернення, в тому числі:		31	6,9
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	21		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	10		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
34. Суспільний стан і каста (і їхні члени), в тому числі:		4	0,9
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	1		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	2		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	1		
35. Соціальні явища й рухи (і їхні представники), в т.ч.:		2	0,5
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	2		
36. Навчальні заклади й культурні установи, в тому числі:		1	0,2
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	-		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	1		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		
37. Зброя (військові релігії), в тому числі:		5	1,1
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	1		
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	4		
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	-		

38. Підрозділи (військові реалії), в тому числі:	4	0,9
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	-	
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	1	
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	3	
39. Військовослужбовці (і командири), в тому числі:	8	1,8
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	2	
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	2	
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	4	
40. Інше (військові реалії), в тому числі:	1	0,2
<i>A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»</i>	-	
<i>A. Conan Doyle «The Adventure of the Speckled Band»</i>	-	
<i>A. Conan Doyle «The five orange pips»</i>	1	

Науково-популярне видання

Коломієць Павло Віталійович

**ПРОБЛЕМА ПЕРЕДАЧІ РЕАЛІЙ
ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАНЬ
АРТУРА КОНАН ДОЙЛА**

Монографія

(Українською, англійською, російською мовами)

Науковий редактор: Н.О. Демченко, кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри перекладу та іноземних мов Полтавського інституту
економіки і права

Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 9,42. Тираж 300 пр.
Підписано до друку 04.09.2017 р.